

Masteroppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige
universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Anne Marie Eian Valderaune

Utbygging på kulturminnets premisser

Utfordringer i by og distrikt

Masteroppgave i kulturminneforvaltning

Trondheim, våren 2014

Forord

Forsidebildet viser Elgeseter gate 30b i Trondheim kommune. På den slitte bygningskroppen er det plassert et skilt som med store bokstaver roper ut den nostalgiske beskjeden «*Storhets tid*». Sammen med Skorovatn har dette kulturminnet sett sin «storhetstid» og ved hjelp av denne oppgaven vil jeg belyse utfordringene disse står ovenfor i en utviklingsprosess.

Det er med et tungt hjerte jeg med denne oppgaven setter punktum for min tid som student ved programmet *Kulturminneforvaltning*. Det har vært fem lærerike og spennende år, hvor jeg titt og ofte kommer over tilfeller som overbeviser meg om viktigheten med dette studieprogrammet.

Jeg vil gjerne takke linjeforeningen *Kultura*, flotte medstudenter og fagpersoner i studieprogrammet for å ha satt fine rammer rundt min studietid. Tiden flyr i godt selskap. En ekstra takk går til min veileder professor Aud Mikkelsen Tretvik, for en stødig veiledning.

I arbeidet med denne oppgaven har Nord-Trøndelag fylkeskommune som praksis sted og informant, bidratt mye. Med dette ønsker jeg å takke Nord-Trøndelag fylkeskommune og de ni andre informantene i både Sør- og Nord-Trøndelag, for sine bidrag til undersøkelsen.

Jeg vil også takke nære venner og familie som har hjulpet undertegnede igjennom skriveprosessen, i både medgang og motgang.

Trondheim, mai 2014

Anne Marie Eian Valderaune

Innholdsliste

FORORD.....	I
INNHOLDSLISTE	II
1. INTRODUKSJON	1
1.1 PROBLEMSTILLING OG DELSPØRSMÅL	1
1.2 AVGRENSNINGER.....	2
1.3 PRESENTASJON AV SAKSSTUDIENE – ELGESETER GATE OG SKOROVATN	3
1.4 AKTUELL LITTERATUR.....	3
1.5 VALG AV METODE	4
1.6 STRUKTUR	4
2. TEORI OG SENTRALE BEGREP	7
2.1 DEFINISJONER.....	7
2.2 KULTURMINNER OG VERDISYN	9
2.3 GENTRIFISERING.....	9
2.3.1 <i>Gentrifisering, en trend i Norge?</i>	10
2.3.2 <i>Gentrifisering – et dekkende begrep for norske forhold?</i>	13
2.4 SELEKSJON OG KOLLEKTIV ERINDRING.....	16
2.5 ENDRINGER I DET NORSKE FRITIDSSAMFUNNET	17
2.6 POLITISKE RETNINGSLINJER	18
2.7 FORVALTNINGSMODELLER	19
2.8 KULTURMINNEVERN – FYLKESKOMMUNE OG KOMMUNE.....	21
2.9 OPPSUMMERING.....	22
3. KILDER OG METODER.....	25
3.1 METODE OG SAKSSTUDIER.....	25
3.1.1 <i>Saksstudiene</i>	25
3.2 INTERVJU – INNHENTING OG ANALYSE AV MUNTLEGE KILDER	25
3.2.1 <i>Utvelgelse av informanter</i>	26
3.2.2 <i>Gjennomføring av intervju</i>	28
3.3 INNHENTING OG ANALYSE AV FYSISKE KILDER – OBSERVASJONSSTUDIER	29
3.4 ANALYSE OG INNHENTING AV FORSKNINGS- OG LITTERATURGRUNNLAG.....	30
3.5 FORBEHOLD OG SVAKHETER I DATAMATERIALET OG ANALYSER	31
3.5.1 <i>Egen forståelsehorisont</i>	31
3.6 OPPSUMMERING.....	32
4. SAKSSTUDIE 1: UTFORDRINGER I BY. ELGESETER GATE 30B I TRONDHEIM KOMMUNE SOM EKSEMPEL	33
4.1. KORT OM TRONDHEIM	33
4.1.1 <i>Trondheim og Jugend-stilen – art nouveau</i>	33
4.2. ELGESETER GATEN MED ELGESETER GATE 30B	34
4.2.1 <i>Elgeseter gate 30b som kulturminne og en del av et bygningsmiljø</i>	35
4.3. ELGESETER GATE OG FORELIGGENDE PLANER OM MILJØGATE.....	37
4.3.1 <i>Trondheim som Miljøby – politiske rammevilkår</i>	38
4.3.2 <i>Kulturminnet møter samfunnets behov for utvikling – interessekonflikter</i>	39
4.3.3 <i>Viljen til å påvirke</i>	43
4.3.4 <i>Endring av det mentale bildet</i>	45
4.4. OPPSUMMERING.....	46
5. SAKSSTUDIE 2: UTFORDRINGER I DISTRIKT. SKOROVATN I NAMSSKOGAN KOMMUNE SOM EKSEMPEL	47
5.1. KORT OM SKOROVATN	47
5.2. SKOROVATN SOM KULTURMILJØ.....	48
5.2.1 <i>Skorovatn – et sammensatt kulturmiljø</i>	48
5.3. SKOROVAS – EN URBAN FJELLLANDSBY	51
5.3.1 <i>Namsskogan kommune som fritidskommune – politiske rammevilkår</i>	52

5.3.2. Kulturminnet møter samfunnets behov for utvikling – interessekonflikter	54
5.3.3. Viljen til å påvirke – holdninger og praksis.....	57
5.3.4 Endring av det mentale bildet	58
5.4. OPPSUMMERING.....	58
6 KAN UTVIKLING GJENNOMFØRES PÅ KULTURMINNETS PREMISER	61
6.1 HVILKE UTFORDRINGER FINNES DET I BY OG DISTRIKT?.....	61
6.2 HVILKE FAKTORER BESTEMMER UTFALLET I BY OG DISTRIKT?	65
6.2.1 I hvilke fenomener påvirker utfallet for et kulturminne eller kulturmiljø?	65
6.3 ER FORVALTINGSERFARINGENE I BY OG DISTRIKT GJENSIDIG OVERFØRBAR?	67
6.5 OPPSUMMERING.....	67
7 KAN UTVIKLING GJENNOMFØRES PÅ KULTURMINNETS PREMISER?	69
REFERANSER	71
PUBLISERTE KILDER	71
<i>Litteratur</i>	71
<i>Avisartikler</i>	73
<i>Nettkilder</i>	73
<i>Offentlige dokument</i>	74
UPUBLISERTE KILDER	75
<i>Informasjonsskriv og internpost</i>	75
<i>Muntlige kilder</i>	75
VEDLEGG	77
1. INFORMASJON OG AVTALESKJEMA	77
2. INTERVJUGUIDE.....	79
3. BYGNINGSMILJØ ELGESETER GATE	81
4. AKTSOMHETSKARTET – ELGESETER GATE, TRONDHEIM.....	82
5. NAMSSKOGAN KOMMUNE OG SKOROVATN	83
6. SKOROVATN.....	84
7. BYGNINGSMILJØER I SKOROVATN	85
8. MYRA	86
9. GATA	87

1. Introduksjon

Bakgrunnen for denne oppgaven og dets tema er min praksisperiode hos Nord-Trøndelag fylkeskommune, sammen med medstudent Siv Amundsen. Siden mye av fylkeskommunens oppgaver baseres på prosjektveiledning i kommunene, ble vi under vår praksisperiode utplassert til to av kommunene i Nord-Trøndelag, Namsskogan kommune og Høylandet kommune. I disse to kommunene ble vi satt inn i to forskjellige prosjekter, basert på feltarbeid med registrering av bygninger. Registreringen av eksisterende bebyggelse i den nedlagte gruvebyen Skorovatn i Namsskogan kommune ligger til grunn for denne oppgaven. Formålet med registreringen og den tilhørende rapporten var å skaffe grundokumentasjon med bilder av bebyggelsen i Skorovatn. Det har ikke tidligere blitt gjennomført en systematisk dokumentasjon på bygningsmassen. På bestilling fra kommunen skrev vi resultatene av arbeidet i en egen rapport. Rapporten danner grunnlaget for kommunens videre arbeid med en kulturminneplan. Parallelt med kommunens arbeid med kulturminneplanene pågår en prosess med utviklingsplaner for Skorovatn.

Kulturminner vil alltid, i forvaltningssammenheng, befinne seg under et press fra samfunnets behov for utvikling, både i form av økt komfort i eksisterende bygningsmasse og oppførelse av nye bygninger. Derfor vil en undersøkelse av de ulike utfordringene og rammevilkår man møter i by og distrikt, være aktuelt for å øke en bevissthet og skape en forståelse for disse utfordringene. Det vil også være interessant å kunne se på hvorvidt kulturminnet kan la seg forene med en utvikling, da som argumentasjon for at man ikke behøver å velge det ene framfor det andre.

Undersøkelsene vil i hovedsak baseres på påvirkningen av ulike faktorer, forvaltningsoppbygging i by- og distriktskommuner, samt undersøkelser om hvordan det mentale bilde kan påvirke forvaltningen av kulturminner og kulturmiljø. Med dette ønsker jeg å skape en relevans for både den praktiserende forvaltningen, og forskningssammenheng. Til den praktiserende forvaltningen ønsker jeg å skape en bevissthet rundt dens egen forvaltning samt synliggjøre hva by og distrikt kan lære av hverandre, jeg vil også bidra med noen elementer til dagens pågående debatt om kommunesammenslåingen. I forskningssammenheng ønsker jeg her å bidra med nye begreper man kan bruke for å beskrive ulike utviklinger som skjer rundt dagens kulturminner og kulturmiljø,

1.1 Problemstilling og delspørsmål

Gjennom en analyse av eksempel fra henholdsvis by og distrikt, sett i sammenheng med aktuell forvaltnings- og verneideologi, mål, politiske føringer, samt relevant teori og forskningsresultat, vil jeg svare på følgende problemstilling:

Kan utvikling gjennomføres på kulturminnets premisser?

Problemstillingen reiser en rekke delspørsmål. Analysene av disse vil kunne bidra til å svare på hovedproblemstilling. Delspørsmålene jeg reiser er som følger:

Hvilke utfordringer finnes i byene?

Hvilke utfordringer finnes i distriktene?

Hvilke faktorer bestemmer utfallet?

I hvilken grad kan politiske rammevilkår påvirke utfallet?

I hvilken grad kan økonomiske og næringsmessige forhold påvirke utfallet?

I hvilken grad fungerer kulturminnet som en lokaliseringsfaktor? Hvorfor?

Hva veier tyngst av kulturminner og andre interesser?

I hvilken grad kan (politiske) holdninger og (forvaltningens) praksis påvirke utfallet?

I hvilken grad og hvordan vil en gentrifisering påvirke utfallet for et kulturminne eller kulturmiljø?

Er gentrifisering et godt ord for utviklingen i Norge?

Hvordan arter gentrifiseringen seg i Norge?

Er forvaltningserfaringene i by og distrikt gjensidig overførbar?

Problemstillingen med delspørsmål og tilhørende underspørsmål handler om kulturminner og utvikling, samt de politiske føringene som er medvirkende for resultatet. Oppgaven tar derfor opp elementer og utfordringer som forvaltningen står overfor både i dag og i fremtidige situasjoner. Et samfunn vil alltid søke etter utvikling, og med et stadig økende antall kulturminner, er dette en utfordring som ikke kommer til å opphøre.

1.2 Avgrensninger

De stadig voksende byene, nasjonal befolkningsvekst og en utflyttingstrend fra distriktene, gjør temaet *utbygging på kulturminnets premisser* svært dagsaktuelt. Det utelukker ikke at dette har vært et aktuelt tema tidligere, heller tvert om. Eksempelvis har man sett at utviklingen av jordbrukssamfunnet har påvirket tunets oppbygging, og hvordan bygningsteknologisk utvikling har endret byggeskikken i landet. Dette gjør at det er rikelig tilgang på relevant materiale og eksisterende studier hvor kulturminner og utvikling blir satt opp mot hverandre. Derfor velger jeg å forholde meg til saker hvor forvaltningen står overfor avveining mellom kulturminnet og utviklingen

i skrivende stund (2014). Ved å velge pågående saker får jeg mulighet til å komme nærmere prosessene, uten at et endelig utfall skal være ledende for tolkningen av prosessene.

Begrensning i tid er også svært sentralt i denne oppgaven. Den begrensede tiden har lagt føringer på valg av metode og de påfølgende resultatene. Derfor har jeg valgt å forholde meg til to kommuner, som til sammen skal vise mulige situasjoner i by og distrikt. Dette for å ha mulighet til å kunne gå dybden på utfordringene saksstudiene står ovenfor. På denne måten å danne et grunnbilde for hvilke faktorer som er avgjørende i forvaltningen i by- og distriktskommunene. Tidsrammen har også vært avgjørende for mitt utvalg av informanter, hvor jeg blant annet har valgt å fokusere på den administrative delen av kommunene fremfor den politiske.

1.3 Presentasjon av saksstudiene – Elgeseter gate og Skorovatn

Da Elgeseter-saken omfatter riving av tre eksisterende jugendgårder, som er en stilart jeg fascineres av, og siden jeg gjennom min praksis i Nord-Trøndelag fylkeskommune ble kjent med Skorovatn som sak, falt valget naturlig på disse sakene.

Trondheim kommune skal igjennom prosjektet *Miljøpakken* utvikle Elgeseter gate til en *miljøgate*. Dette skal de gjøre ved å blant annet å legge til rette for kollektivtrafikk i en boulevard. Planene for miljøgaten tilsier en riving av tre jugendgårder på gatens vestside, hvor hjørnetomten Elgeseter gate 30b blir berørt.

Skorovatn i Namsskogan kommune er i dag en nedlagt gruvelandsby. Stedet er grunnet gode snøforhold blitt et populært fritidsområde, med rundt 30 fastboende. I dag foreligger det planer om en ytterligere utvikling av området som et sted for aktivitet og fritid, med oppføring av skiløyper og over 1200 nye boenheter.

1.4 Aktuell litteratur

Kulturminners utfordringer i forbindelse med samfunnets utvikling blir blant annet diskutert av Arne Lie Christensen i boken *Kunsten å bevare – Om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge*. Christensens redegjørelser og diskusjoner av kulturminnevernet i et sosialhistorisk perspektiv med institusjonaliseringen av kulturminnevernet har vært sentral i min diskusjon rundt gentrifiseringen i Norge.

Forskningen på utviklingen av det norske fritidssamfunnet og endringene i bruken av den «urørte» naturen og fritidsboligen har også vært viktig. Blant publikasjonene på dette feltet har jeg benyttet meg av Finn Arne Jørgensen m.fl. (red) om *Norske hytter i endring*. Her diskuteres ulike aspekter og årsaker til endringer i den norske hyttekulturen, og hvorvidt disse endringene kan

regnes som bærekraftig.

For det generelle tema *Utbygging på kulturminnets premisser*, har jeg lagt til grunn Stortingsmelding nr. 16 – *Leve med kulturminner*, Meld.St.35 – *Framtid med fotfeste* og riksantikvarens strategiplan *Alle tiders kulturminner*. Dette for å skaffe en bedre oversikt over hvem som har ansvar, og hvilke politiske føringer som påvirker i dagens kulturminneforvaltning.

Med tanke på den avgrensede problemstillingen spesielt, har jeg blant annet benyttet meg av egne undersøkelser jeg gjennomførte under min praksisperiode hos Nord-Trøndelag fylkeskommune i Skorovatn. I tillegg har sakenes tilhørende høringsuttalelser og relevante avisoppslag blitt benyttet.

1.5 Valg av metode

Opgaven baserer seg på kvalitative metoder med analytiske beskrivelser. Under forskningen har jeg brukt flere kildekategorier. Her har både skriftlige, muntlige og fysiske kilder vært sentrale. Av skriftlige kilder benyttet jeg meg av Stortingsmeldinger, forskningslitteratur og avisartikler, for å nevne noe. Av muntlige kildene har jeg innhentet intervjuer av sentrale parter i saksstudiene.

Min faglige bakgrunn gjennom Kulturminneforvaltningstudiet har påvirket min innfallsvinkel til undersøkelsene jeg gjennomførte. Dette kan ha påvirket både spørsmål jeg stilte meg, fokus og tolkningen av materialet jeg har innhentet.

1.6 Struktur

Kapittel 1 starter med bakgrunnen for problemstillingen, og redegjør for nødvendige avgrensninger, aktuell litteratur og valg av metode.

Kapittel 2 har først en redegjørelse for sentrale begreper i oppgaven. Sentralt i dette kapitlet er forståelsen av begrepet *gentrifisering*, hvordan denne trenden arter seg i Norge og hvilke begreper man kan bruke for å bedre beskrive dette. Gentrifiseringstrenden grunnlegger valgene som blir gjort, og utformes av politiske retningslinjer, seleksjonsprosesser samt endringer i det norske samfunnet og fritidssamfunnet. Alt dette vil også få en kort redegjørelse i dette kapitlet sammen med en redegjørelse for tre ulike forvaltningsmodeller. Kapitlet avslutter med en kort innføring av kulturminneansvaret som ligger innenfor fylkeskommune og kommune.

Metode og kildegrunnlag presenteres ytterligere i kapitlet 3, med begrunnelse av oppgavens ulike forbehold og svakheter sammen med forskningens kildegrunnlag og fremgangsmåte.

Saksstudiene vil bli gjennomgått i hvert sitt kapittel. Elgeseter gate-saken i Trondheim

kommune presenteres i kapittel 4, og Skorovatn-saken i Namsskogan kommune i kapittel 5. Disse to kapitlene starter begge med en historisk introduksjon og hva som gjør at disse to sakene kvalifiserer som studier av utvikling i et kulturmiljø eller bygningsmiljø. Den historiske presentasjonen følges opp av en redegjørelse for de foreliggende planene og en påfølgende diskusjon av ulike faktorer som spiller inn i avgjørelsene som fattes i områdene. Det lokale engasjementet og dets innvirkning på kulturmiljøene er sentrale i disse diskusjonene.

Kapittel 6 tar for seg en komparativ analyse med en utvidet drøfting av de to presenterte saksstudiene. Her ser jeg på hvordan forvaltningen i kommunene er bygget opp og hvilke utfordringer dette fører med seg i forvaltningen av kommunenes kulturminner. Dette kapitlet vil også ta for seg hvordan en form for gentrifisering kan påvirke utviklingen av et område, samt en diskusjon rundt hvilke faktorer som vil være utslagsgivende i byene og i distriktene.

Oppgaven vil bli avrundet med en konkluderende del i kapittel 7, hvor et mulig svar på problemstillingen vil bli presentert. Her vil det også komme forslag på videre forskning som kan etterprøve svarene jeg kommer frem til i denne oppgaven.

2. Teori og sentrale begrep

Kapittelet tar for seg de mest sentrale begrepene, herunder begrepet *gentrifisering* og hvordan det arter seg i Norge. Det vil også bli gitt en gjennomgang av teorier, og ulike modeller av kommuneforvaltningen, samt fordelingen av kulturminneansvaret mellom kommune og fylke.

2.1 Definisjoner

Her kommer det en redegjørelse for noen av de mest sentrale begrepene og hvordan jeg benytter meg av disse i oppgaven.

– Utvikling

Utvikling er et ord som kan brukes i mange sammenhenger. Et ordsøk på ordnett.no viser en lang rekke av synonymer og betydninger av ordet *utvikling*. Blant disse ordene finner man: evolusjon, endre, modne, frambringe, framstille, forbedre og økonomisk utvikling i form av økonomisk vekst.

¹Jeg kommer til å benytte meg av begrepet utvikling i forbindelse med både økonomisk vekst og en form for endring i fysisk stand. En fysisk endring kan forekomme i mange forskjellige former, hvor både tilbakeføring, ødeleggelse, utbedring og istandsetting vil regnes som en endring.

– Kulturminner:

Kulturminnelovens § 2 definerer kulturminner som alle spor etter menneskelig virke og aktivitet i det fysiske miljøet. Også områder som er tilknyttet historiske hendelser, tro eller tradisjon, medregnes som kulturminner.²

Det skilles mellom den nevnte juridiske forståelsen av kulturminner, og en kulturelle forståelse. Den juridiske definisjonen er verdinøytral og skyldes nødvendigheten ved at verneverdier stadig endres over tid. Sett i en kulturell forståelse blir kulturminner et tids- og kulturbestemt begrep.³ I denne oppgaven kommer jeg til å benytte meg av begrepet *kulturminner* i sammenheng med eksisterende bygninger, sett i den kulturelle forståelsen.

– Kulturmiljø:

Kulturmiljø beskrives i kulturminneloven som områder hvor kulturminner inngår i en større helhet eller sammenheng.⁴ Et kulturminne kan nesten alltid regnes å inngå i en større helhet med andre

---

¹ Nettkilde: Ordnett.no, *Utvikling*, tilgjengelig fra: <http://ordnett.no/search?search=utvikling&lang=no>, innhentet: 16.04.2014, kl. 15:30

² Nettkilde: Lov av 9.juni 1978 nr. 50, om *Kulturminner (kulturminneloven)*, med endringer, sist ved lov av 10.juni 2005 nr 52 (i kraft 1.januar 2007), § 2, første ledd, tilgjengelig fra: http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50?q=kulturminneloven*, innhentet 23.01.2014, kl. 12.26

³ Christensen, 2011, s. 12, 13

⁴ Nettkilde: Lov av 9.juni 1978 nr. 50, om *Kulturminner (kulturminneloven)*, med endringer, sist ved lov av 10.juni

kulturminner og landskapet de inngår i.⁵ Et kulturmiljø vil derfor gi større kunnskap enn hva et kulturminne kan gi alene. Fjernes et kulturminnet, endres karakteren i omgivelsene.⁶ I denne oppgaven bruker jeg begrepet *kulturmiljø* når jeg snakker om bygninger som sammen og med sin kontekst, danner en helhet eller sammenheng i og med omgivelsene. Et kulturmiljø kan også være sammensatt av flere bygningsmiljø.

– Bygningsmiljø:

Med bygningsmiljø mener jeg her flere bygninger som til sammen danner en helhet gjennom felles trekk og visuelle kvaliteter.

– Kulturminnets premisser:

Riksantikvarens vernestrategi fra 2001, *Alle tiders kulturminner*, beskriver en situasjon hvor vår livsform medfører store endringer i våre fysiske omgivelsene. Dagens krav til bolig og infrastruktur går ofte på bekostning av kulturminnene.⁷ Med *kulturminnets premisser* mener jeg her situasjoner hvor endringene i de fysiske omgivelsene ikke forstyrrer kulturminnet, slik at kulturminnet ikke greier å fortelle sin historie og opprinnelige funksjon.

– Verneverdig:

Verneverdige kulturminner er beskrevet som «...*kulturminner eller kulturmiljøer av regional eller lokal verdi som sikres gjennom vedtak etter plan- og bygningsloven.*» De verneverdige kulturminnene representerer hoveddelen av kulturminnene og kulturmiljøene som ikke er formelt vernet etter kulturminneloven. Disse kulturminnene sikres ved at eiere, rettighetshavere eller andre interesserte brukere setter pris på og ivaretar dem for ettertiden.⁸

– Verdikriterier/verdier:

Peter Howard skriver «...*the heritage value of things is the sum of everybody's sentimental values.*»⁹ For at noe skal regnes som et kulturminne eller et kulturmiljø, må det bli anerkjent som det. Denne anerkjennelsen kommer ved at vi tillegger det verdier.

– Gentrifisering:

2005 nr 52 (i kraft 1.januar 2007), § 2, annet ledd, tilgjengelig fra: http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50?q=kulturminneloven*, innhentet 23.01.2014, kl. 12.26

⁵ St.meld.nr. 16, (2004/2005), s. 6

⁶ Riksantikvaren, *Alle tiders kulturminner – hvorfor og hvordan verner vi viktige kulturminner og kulturmiljøer*, Riksantikvarens vernestrategi, 2001

⁷ Riksantikvaren, *Alle tiders kulturminner – hvorfor og hvordan verner vi viktige kulturminner og kulturmiljøer*, Riksantikvarens vernestrategi, 2001

⁸ St.meld.nr. 16 (2004/2005), s. 13

⁹ Howard, 2003, s. 9

Gentrifisering oppstår når folk fra høyere sosiale lag overtar lavstatusområder og oppgraderer disse. Begrepet stammer fra den britiske kulturen og i den påfølgende redegjørelsen i teorikapittelet vil jeg gå dypere inn i begrepet samt finne begreper som beskriver situasjonen i det norske samfunnet. Jeg benytter meg av dette begrepet i kulturminnesammenheng, fordi områdene som blir overtatt implisitt danner tilhørighet og verdier for eiere og brukere, som et kulturminne.

2.2 Kulturminner og verdisyn

Peter Howard innleder sitt kapittel om *Values and Issues* på følgende måte:

«[h]eritage is clearly a problem, and becomes so as soon as different people attach different values to it. ... each of which alters our perception of what is heritage. These value differences are largely responsible for the major issues in the heritage field ...»¹⁰

Med grunnlag i vår sosiale bakgrunn, legger vi forskjellige verdier i kulturminnene rundt oss. Kulturminneforvaltningen har et annet syn på hva som er verdifulle kulturminner enn privatpersoner uten kunnskap på området. Det er de ulike bakgrunnene og verdisynene som er årsaken til all oppmerksomheten kulturminnene får i ulike situasjoner. Ofte er det snakk om endring, riving, bevaring eller at kulturminnet er utsatt for forringelse.¹¹ Howards teorier hvor ulike verdisyn på kulturminner er forklaring på oppmerksomheten og konfliktene rundt kulturminnene, forklarer det som pågår i de to utvalgte sakene. Utbygger, forvaltning og lokalbefolkning legger ulike verdier i området, disse fører til en diskusjon om hvem som bestemmer og hvilke interesser som skal være gjeldende.

Spesifikt går Howard inn på fire utfordringer knyttet til kulturminner – spørsmål om tilgang, autentisitet, tilbakelevering og *gentrifisering*.¹² Her vil jeg se nærmere på gentrifisering hvor materielle og immaterielle kulturminner er sentrale elementer. Tendensen rundt *gentrifisering*, vil være sentrale innenfor min videre forskning. Økt popularitet fører også med seg at området blir interessant for utbyggere, av kommersielle grunner.

2.3 Gentrifisering

Gentrifisering kommer av det engelske begrepet *gentrification*, og beskriver en trend som startet i Storbritannia på 1960-tallet.¹³ Begrepet stammer fra ordet *gentry* som betegner en sosialt høyere og finere klasse. Gentrification vil derfor kjennetegne at en høyerestående klasse kjøper ut og overtar kulturminnene til en laverestående klasse. Ofte vil disse kulturminnene bli oppgradert og tilpasset

---

¹⁰ Howard, 2003, s. 211

¹¹ Howard, 2003, s. 211-234

¹² Howard, 2003, s. 2011

¹³ Howard, 2003, s. 37, 216

de høyerestående klassenes idealiserte bilde av hvordan et slikt miljø skal se ut.¹⁴

I oppstartfasen på 1960-tallet dreide denne trenden seg om hytter eller sommerhus på landet. Velstående personer fra byene tok over hjemmene til befolkningen i distriktene og brukte dem som fritidsboliger. Etter hvert fikk også bygninger i byene den samme oppmerksomheten, samtidig som en økende middelklasse ble pengesterke nok til å kjøpe og eie slike bygninger.¹⁵

Gentrification, eller gentrifisering som vi sier på norsk, er en sirkulær prosess hvor etterspørselen av bygninger kan gi bygningene kulturminnestatus og påvirke etterspørselen. Dette understreker Peter Howard med påstanden om at gentrification som oftest er en uunngåelig konsekvens av en bygnings erklærte kulturminnestatus, da det å kjøpe og eie et slikt kulturminne gir prestisje. Derfor vil registrering av kulturminner, eller klassifisering av verneverdige bebyggelse, mer eller mindre gi en økonomisk påvirkning i et område.¹⁶ Den økonomiske virkningen er et resultat av å gi noe oppmerksomhet, og kan føre til en verdiøkning på bekostning av andre.

En registrering av kulturminner eller forskning på et område, er alltid et resultat av et utvalg basert på verdivurderinger. Ved å gjøre dette utvalget underbygger man et kulturminne og gir det økt fokus på bekostning av et annet. Manglende oppmerksomhet og registreringer av kulturminner i et område, kan føre til tap eller forringelse av kulturminnesporene.

2.3.1 Gentrifisering, en trend i Norge?

I artikkelen «Forteljinger om flytting» redegjøres det om et forskningsprosjekt som ser på flyttemønstrene i Oslo. Forskningen viser utenlandske forskninger om hvordan folk bodde i de dårlige bydelene, fordi de ikke hadde noe valg. Forskningsprosjektet viser at dette ikke kunne stemme med Norge, fordi folk som bodde i de dårligere områdene i Oslo, bodde der av egen vilje. Her er *gentrifisering* en av faktorene som spiller inn. Forsker Oddrun Sæter beskriver gentrifiseringen i storbyer som «- det som skjer når tidlegare arbeiderklassestrøk blir «oppgraderte» og fylte med bebuarar frå middelklassen.»¹⁷ Tendensene i dagens samfunn bærer preg av et flyttemønster som er stikk motsatt av hvordan det var i byene under den industrielle æraen, ved forrige århundreskiftet. I dag bor gruppene med best økonomi sentralt, mens lavinntektstroppene bor i periferien. Sentrum har altså gått fra å ha en rolle innenfor vareproduksjon til å dreie seg om konsum med storslått arkitektur og dyre boområder.¹⁸ Dette kan

---

¹⁴ Nettkilde: Store norske leksikon, *Samfunnsgeografi – by*, tilgjengelig fra:

<http://snl.no/search?query=gentrifisering&search=%E2%86%92>, innhentet: 10.12.2013, kl. 09.55

¹⁵ Howard, 2003, s. 37, 232

¹⁶ Howard, 2003, s. 106, 108, 232

¹⁷ Gjengedal, 2014, s. 31

¹⁸ Gjengedal, 2014, s. 29, 31

forklares med at den norske befolkningen har blitt mer urbane de siste årene,¹⁹ og trekker derfor mer mot bys- og tidligere industrisentrum.

Gentrifisering har både en kulturell, politisk, økonomisk og sosial side. Tendensen til gentrifisering i Norge ser man allerede ved oppstarten av kulturminnevernets historie fra midten av 1800-tallet, da «...stavkirkene ble *oppdaget og løftet opp* fra et folkelig til et borgerlig miljø»²⁰ Utviklingen av Røros i starten av 1900-tallet og frem til 1965 viser en periode av vernehistorien hvor bevaring av kulturminner og kulturmiljøer var preget av ekspertvelde fra vernemyndighetene. Den tidlige vernehistorien i Røros viser hvordan gruvearbeidernes boliger og levekår ble løftet frem ved hjelp av ulike kunstneriske innlegg som førte til en interesse blant vernemyndighetene og høyere sosiale lag. Den påfølgende utviklingen viser hvordan vernemyndighetene underbygger en generell trend med estetisering av bygningsmiljøet. Helhetlige og visuelle kvaliteter ble dyrket frem på bekostning av faktiske bygningshistoriske elementer.²¹ Siden den gang har de økonomiske konsekvensene av bygningers kulturminnestatus og økt etterspørsel, blitt mer sentrale. Oslo viste de første tegnene på en økonomisk styrt gentrifiseringstrend i 1940-1950 årene. Årsaken ligger i utviklingen av historien som en vare.²² Markedsfokuset i dagens samfunn har medført til ulike konsekvenser for vernearbeidet. Tettbygde strøk møter press for riving og utbygging, mens distriktene preges av reduksjon av næringsgrunnlag og fraflytting.²³ De kommersielle interessene utgjør en trussel for kulturminnet, da de kan endre kulturminnet eller kulturmiljøets karakter. Ofte er en gentrifisering av området et naturlig element i endringsprosessen.

Politikkens påvirkning

Politiske avgjørelser som gjerne har et fokus på et mer levende sentrum, er viktig i den utviklingsprosessen byene har i dag. Dette resulterer i at områder som tidligere har blitt benyttet til vareproduksjon eller transport, blir endret og brukt som rekreasjonsområder og statussymboler. Aker brygge og Bjørvika i Oslo er to eksempler hvor produksjons- og transportvirksomhetene har blitt erstattet med store kulturinstitusjoner. Konsekvensen av dette er at området blir mer attraktivt og boligprisene øker både her og i områdene rundt.²⁴

Utvikling som dette har gitt kulturminnene nye funksjoner, både som grunnlag for ny næring

---

¹⁹ Gjengdal, 2014, s. 31

²⁰ Christensen, 2011, s. 205

²¹ Andersen, Sissel og Brønne, Jon, NIKU Rapport 10 *Kulturminneforvaltningen og planleggingens historie på Røros. Kulturarv og verdiskapning. Økonomiske virkninger av kulturarven på Røros*. Arbeidspakke 1. Norsk institutt for kulturminneforskning, 2006. Pdf-format fra www.niku.no, innhentet: 03.04.2014, kl. 09:20, s. 13-15, 24-26

²² Christensen, 2011, s. 205

²³ Christensen 2011, s. 174,

²⁴ Gjengdal, 2014, s. 31

og som grunnlag for bevaring av et område. Her blir gjerne kulturminnene presentert i en forskjønnert og idealisert form. Det vil si at kulturminnene i større grad får en *instrumentell* bruk som et virkemiddel for å oppnå noe annet, gjennom en form for gentrifisering.²⁵ Når kulturminnet går gjennom en slik prosess, vil det kunne miste eller forringe flere av dets opprinnelige verdier.

Kulturminnene kan både i by og distrikt betraktes som motor i samfunnsutviklingen, og det stilles ofte krav om at vernearbeid skal lønne seg økonomisk. Denne økonomiske veksten skal kulturminnene kunne bidra med gjennom sin *tilleggsverdi* eller *merverdi*, hvor de danner grunnlaget for *stedsutvikling* og *verdiskaping*.²⁶ Denne tankegangen støttes av kulturminnepolitikken som presenteres i Stortingsmeldingen *Leve med kulturminner*. Meldingen legger frem at kulturminnene skal kunne bidra til både sosial, kulturell og økonomisk vekst i sitt nærområde.²⁷

Gentrifisering i distrikt-Norge

Hyttenes utforming og bruk har gått igjennom en endring i løpet av de siste tjue årene. Endringen viser en gentrifiseringstrend hvor hytter og sommerhus på landet ble kjøpt opp og oppgradert av de høyere sosiale lag, i likhet med utviklingen i de norske byene.²⁸ Dette forårsakes særlig av to særtrekk som har endret seg i de norske husholdningene siden 1990-årene og frem til idag. For det første opplever den gjennomsnittlige familien en økning i kjøpekraften, som medfører et økt forbruk og gjennomsnittlig boligstørrelse. Det andre har hjemmet fått en sentral rolle for *identitetsdannelse* og deltakelse på sosiale arenaer, og antall hytter og fritidsboliger har doblet seg siden 1987. Her fungerer blant annet hytta som et idealisert familiehjem og et statussymbol. Dette har ført til et økt fokus på bolig og interiør, hvor stadig flere investerer i fritidsboligen eller *oppgraderer* den gamle familiehytta, med innføring av teknologi, strømtilførsel og estetisering.²⁹

Endringen av hyttenes bruk og utforming har som konsekvens medført en funksjonsendring av hyttene. De blir stadig mer lik primærboligen i tilpasningen mot det moderne liv, hvor hyttene skal dekke samme komfortbehov.³⁰ Hytten får en funksjon som et andrehjem og markerer det moderne samfunnets *mobilitet*.³¹ Det oppstår et *flerboligfenomen* som baserer seg på at det å bo ikke knyttes til kun ett geografisk sted, men at mennesket har tilknytning til flere geografiske steder og arenaer. Fritidsboligen dekker andre behov enn primærboligen, og utfyller på denne måten

---

²⁵ Christensen, 2011, s. 177

²⁶ Christensen, 2011, s. 178, 197

²⁷ St.meld.nr. 16, (2004-2005), s. 6

²⁸ Howard, 2003, s. 37, 232

²⁹ Gansmo, Berker, og Jørgensen, (red.), 2011, s. 11, 12, 17

³⁰ Gansmo, Berker og Jørgensen, 2011, s. 12

³¹ Hidle og Ellingsen, Winfried, i Gansmo, Berker og Jørgensen, 2011:91-105, s. 92

primærboligen.³²

Både *hyttemobiliteten* og *flerboligfenomenet* blir et svar på globaliseringens fremmedgjøring, hvor befolkningen stadig er i bevegelse og har flere steder man kjenner seg hjemme i. Dette har en sammenheng med vårt komplekse forhold til sted og stedstilhørighet.³³ Slik Christensen oppsummerer «[i]dentitet er ikke lengre noe vi *har*, men noe vi *skaper* aktivt, dag for dag...»,³⁴ gjennom en *identitetskonstruksjonen*.

2.3.2 Gentrifisering – et dekkende begrep for norske forhold?

Opphøret av standsamfunnet i Norge gjør at vi i dag ikke har de samme sosiale klasseskillene som dominerer det britiske samfunnet.³⁵ Derfor vil tendensen utvikle seg annerledes her i landet, og betegnelsen *gentrifisering* kan være feil å bruke for å beskrive en ellers lignende tendens. Årsaken ligger i to forskjellige klassesamfunn. I Storbritannia finner man fremdeles spor av de gamle klasseskillene mellom adel, borgerskapet og arbeiderklassen, mens i Norge baseres klasseskillene i dagens samfunn på sosioøkonomiske skiller.

Norges økonomiske veksten startet i etterkrigsårene, og eskalerte da produksjonen av olje og gass kom i gang i 1975. Den økonomiske veksten økte sysselsettingen og forårsaket økning i det private forbruket utover 1980-tallet. Det norske forbrukersamfunnet ga økte lederlønninger³⁶ og førte til sosioøkonomiske skiller i landet. Grunnlaget for en gentrifiseringsutvikling i Norge var nå lagt, med en gruppe mennesker som setter tydeligere spor i norske kulturmiljø og kulturminner enn andre. I søket etter status og identitet, bygger nyrike seg store hyttepalasser og kjemper om sentrumsnære luksusleilighetene i gamle industriområder, lik den britiske gentrifiseringen.

Forskjeller mellom den britiske gentrifiseringen og den norske er at i Storbritannia starter tendensene mot en gentrifisering på landet gjennom bruk og opprusting av hytter og sommerhus og deretter utvikler seg til å bli gjeldende i byene. I Norge har vi hatt en motsatt utvikling. Her ser vi de første tendensene til en slik utvikling i byene, hvor trenden etter hvert har ekspandert til ferieboliger og hytter på landet og fjelldistriktene. Derfor er det mer naturlig å finne et begrep som kan passe den norske utviklingen bedre.

En gentrifisering av et kulturminne, kulturmiljø eller bygningsmiljø i Norge kan foregå på forskjellige måter i forskjellige nivåer gjennom forskjellige former. Derfor vil det gi ulike resultater

---

³² Støa, Bendik og Aune, i Gnasmø, Berker og Jørgensen, 2011, s. 61

³³ Hidle og Ellingsen, i Gnasmø, Berker og Jørgensen, 2011, s. 92, 93

³⁴ Christensen, 2011, s. 176

³⁵ Nerbøvik, 2007, s. 85, 97, 162

³⁶ Furre, 2007, s. 189, 224, 229, 313

på endringene som kulturminnet har gjennomgått i løpet av en slik prosess – positive som negative. Jeg vil påfølgende komme med forslag på mulige begrep som beskriver disse ulike prosessene og resultatene som kan erstatte det fornorskede begrepet *gentrifisering*:

Miljøtransformasjon

Dette er tatt fra begrepet *Transformasjonsarkitektur*, som betegner en bygning som får en ny bruk, hvor man kombinerer gammel og ny arkitektur for å tilpasse bygningen de nye funksjonene. Bruksendringen av arkitekturen gir endret karakter og dreier seg ofte om «... *tunge og tradisjonelt maskuline aktiviteter erstattes med kunstneriske eller mer «feminine» virksomheter.»*³⁷

Transformasjon benyttes gjerne som en betegnelse på bygningsmiljøer som har blitt endret, og kan knyttes opp mot vern gjennom bruk-prinsippet. I dagens vernarbeid er kulturminnets bruksverdi stadig mer vektlagt. Tankegangen baseres på at kulturminner stort sett ikke kan bevares dersom de ikke kan brukes. Derfor er det mange tilfeller hvor det må tilrettelegges for ny bruk der man kombinerer den gamle arkitekturen med ny arkitektur tilpasset den nye bruken.³⁸

Miljøtransformasjon vil derfor kunne betegne et bygningsmiljø som har gjennomgått en endring av både bruk, status, sosial og økonomisk betydning. Gjennom transformasjonsprosessen har miljøet ikke bare fått en fysisk endring, men også det mentale bildet av bygningsmiljøet har blitt endret fra for eksempel et slitt industriområde til noe identitetsskapende for samfunnet. Statusendringen av bygningsmiljøet gjør bevaringen av området gjennom restriksjoner til en selvfølge. Derfor vil en miljøtransformasjon gjøre det enkelt å drive vernarbeid.

Solsiden i Trondheim er ett eksempel på ett tidligere industriområde som har gjennomgått en slik miljøtransformasjon, hvor det i dag er en av byens mest populære kafé, restaurant og utesteder.

Miljørevitalisering

Miljørevitalisering er et positivt ladet begrep for endringer som skjer med et kulturminne, kulturmiljø eller bygningsmiljø. Begrepet er sammensatt av to ulike begreper: *Miljø* representerer ulike former for kulturmiljø eller bygningsmiljø. *Vitalisering* tilsier at man bringer liv i området, man setter rammer for å skape og gi nytt liv til miljøet.³⁹

Dette gjør at en miljørevitalisering er den prosessen som endrer og påvirker kulturminnet, eller et eventuelt bygningsmiljø, på en mest skånsom måte hvor det tilnærmet får beholde sin opprinnelige funksjon og utforming. Samtidig som området blir bevart for ettertiden, uten større

---

³⁷ Christensen, 2011, s. 227

³⁸ Christensen, 2011, s. 188, 226

³⁹ Nettkilde: Ordnett.no, *Vitalisere*, tilgjengelig fra: <http://ordnett.no/search?search=vitalisere&lang=no>, innhentet: 17.04.2014, kl. 17:06

endringer på dets tilhørende verdier. *Miljørevitalisering* kan forstås synonymt med *Rehabilitering*, som tilsier at man gjenoppretter element til dets opprinnelige tilstand og bringer det tilbake til dets tidligere verdighet.⁴⁰ Svartlamoen i Trondheim er et bygningsmiljø som har gjennomgått en miljørevitaliserende prosess. Denne prosessen blir beskrevet i avsnittet som tar for seg utstillingen *Constant. Decay*.⁴¹

Miljøforringelse

Dette stammer fra begrepet *forringelse* som er synonymt med å skade og tilsier at man senker verdien av objekter. Med *miljøforringelse* sikter jeg til et kulturminne, kulturmiljø eller bygningsmiljø som taper flere verdier og kvaliteter i løpet av en oppgraderingsprosess, men som på tross av dette beholder bruksfunksjonen og bruksverdien. Ilsvikøra er et bygningsmiljø som har gjennomgått en form for miljøforringelse, da det har fått beholde sin funksjon og bruksverdi som boliger, men fått en oppgradering med utskiftninger som har ført til en forringelse av materialer og stil. Ilsvika med Ilsvikøra fikk fra 1700-tallet funksjon som nytt havneområde for trelasteksporten og en trelastforetning.⁴² I 1950-årene ble Ilsvika og Ilsvikøra regulert til industri- og havneformål. Da utbyggingsplanene skulle settes igang resulterte det i en stor vernedebatt på 1960- og 70-tallet.⁴³ Verneinstanser og beboere kjempet side om side for bevaring av området og Ilsvikøra ble det første eksempelet på et spesialområde regulert til bevaring.⁴⁴

Andre elementer

Andre begrep som kan dekke fenomenet gentrifisering, eller mangelen av gentrifisering, slik det arter seg i det norske samfunnet er *kulturallokering* og *miljøforfall*. Med kulturallokering er det hovedsaklig snakk om fordeling, eller tildeling⁴⁵ av ressurser og verdier i et område. Kulturallokering kan omfatte både ingen endringer og endringer av bruk og visuelle kvaliteter, hvor økt verdi i et område kan skape konkurranse til omkringliggende områder. Konkurransen kan føre til at tilgjengelige ressurser fordeles mellom flere av områdene. Med Miljøforfall siktes det her til områder hvor kulturmiljø og bygningsmiljø står til forfall, uten at det blir gjennomført tiltak mot forfallet. Med andre ord vil miljøforfall tilsvare manglende oppmerksomhet og opinion i et område.

Viktig å bemerke er at to av eksemplene jeg har nevnt har vært igjennom en form for kamp

---

⁴⁰ Nettkilde: Ordnett.no, *Rehabilitering*, tilgjengelig fra: <http://ordnett.no/search?search=rehabilitering&lang=no>, innhentet: 17.04.2014, kl. 17:02

⁴¹ Se underkapittel 4.3.3, avsnitt *Constant. Decay*

⁴² Håpnes, 2003, s. 25, 140, 141, 147

⁴³ Stugu, 1997, s. 170

⁴⁴ Håpnes, 2003, s. 147

⁴⁵ Nettkilde: UiO ordbok, *Bokmålsordboka*, Tilgjengelig fra: <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=allokere&bokmaal=+&ordbok=bokmaal>, innhentet: 26.04.2014, kl. 13:11

fra lokalbefolkningen for å bevare området. Kampen for å bevare et område behøver ikke å være en premiss for at miljøtransformasjon, miljørevitalisering eller miljøforringelse skal finne sted. Dette kan også forekomme fra politisk hold, gjennom ulike former for planutvikling av et område. En slik endring kan også komme fra vernemyndighetene, som i det ovennevnte eksempelet om Røros.

I det påfølgende skjema forsøker jeg i grove trekk å synliggjøre hva de ulike begrepene dekker. Tabellen dekker ikke de økonomiske konsekvensene, da en form for økonomisk konsekvens vil være til stede i alle situasjonene. Skjemaet presenterer først de diskuterte begrepene, deretter viser de en plassering av eksemplene som jeg benytter meg av, samt plassering av saksstudiene i denne oppgaven.

Hva	Visuelle kvaliteter			Bruk		Mentale bilde	
	Forfall	Uendret	Endret	Uendret	Endret	Uendret	Endret
Miljøtransformasjon			x		x		x
Miljørevitalisering		x		x			x
Miljøforringelse			x	x			x
Kulturallokering		x	x	x	x		x
Miljøforfall	x			x		x	
Eksemplene inn i skjema							
Solsiden			x		x		x
Svartlamoen		x		x			x
Ilsvikøra			x	x			x
Elgeseter gate*	x			x		x	
Skorovattn*			x	x			x
Røros			x		x		x

* Jeg kommer tilbake til disse miljøene og endringer som har og kommer til å skje i avsnittene 4.3.4 og 5.3.4

2.4 Seleksjon og kollektiv erindring

I kapittelet «From Canon and Archive» skiller Assmann mellom aktive og passive former for å bevare og glemme de kulturelle minnene. En del av disse formene er menneskers naturlige evne til å glemme. Den aktive formen for å glemme er å ødelegge, mens den passive formen ligger i de u hensiktsmessige handlingene – miste, gjemme, forsømme, ol. Den aktive formen for å danne de kulturelle minnene ligger i seleksjonsprosessen. Denne prosessen dannes av tre elementer: *utvalg*, *verdivurdering* og *bevaring*. Seleksjonsprosessen vil forutsette konflikter basert på makt og

avgjørelser.⁴⁶

Assmanns teorier kan brukes til å understreke hva forvaltningen og politikere aktivt velger å bevare for ettertiden, og dermed er med på å forme de kulturelle minnene i et samfunn. På denne måten har forvaltningen en makt over nåtidens og fremtidens kulturelle minner. Bygninger, byggelinjer og planutforminger blir sentrale i forståelsen og minnene av historien, som baserer seg på menneskers erindring. Gjennom menneskets evne til å glemme kan erindringen endres over tid.⁴⁷

Individuelle minner er for det meste erindringer *om* en kontekst, som fremkalles *i* eller *på grunn av* et fellesskap. Det er den sosiale konteksten som utgjør den *kollektive erindringen*. Hukommelsen blir et sosialt fenomen, hvor det sosiale fellesskapet påvirker den individuelle erindringen når man minnes sammen.⁴⁸

2.5 Endringer i det norske fritidssamfunnet

Med utgangspunkt i statistiske undersøkelser og observasjonsstudier i artikkelen «Rekreasjon og fritidshus» skriver Tor Arnesen og Terje Skjeggedal om materielle og kulturelle endringer i hyttetradisjonen. Disse endringene er nært knyttet opp mot teknologiske endringer som tillater en miks av arbeid og fritid. Hytta blir stadig oftere brukt som hjemmekontor, hvor man kombinerer jobb og rekreasjon. Arnesen og Skjeggedal påpeker at de nye hyttetrendene bryter med hyttetradisjonene, både materielt og kulturelt. Materielt går utbyggingen av feltmessig utbygging med høy teknisk standard, parallelt med en oppgradering av eksisterende bebyggelse.⁴⁹ De kulturelle og materielle endringene innenfor rekreasjon og fritidshus bekreftes av utbyggingsplanene i Skorovatn.

Den raskt voksende utbyggingen av hytte- og fritidsområder reflekterer endringer og drivkrefter i samfunnet. I tillegg til den voksende utbyggingen av hytte- og fritidsområder er det nå en ny tendens som gjør seg gjeldende i hyttemarkedet. Utbygging av store hyttefelt med luksuriøse fritidsboliger er på størrelse med eller større enn primærboligen og med høyere teknisk standard. Samtidig blir eksisterende hytter rustet opp og bygd ut. Endringene viser til det som skjer når et hyttefelt går igjennom en form for miljøforringelse eller miljøtransformasjon.⁵⁰ Endringene drives frem av samspillet mellom næringsliv, marked og lokalpolitikk.⁵¹

Økningen i utbygging av hyttefelt og utviklingen av fritidssamfunnet skaper konflikter med

---

⁴⁶ Assmann, i Goodin, og Tilly, 2011:97-107, s. 97, 98, 100

⁴⁷ Eriksen, 1999, s. 85, 86

⁴⁸ Eriksen, 1999, s. 86, 87

⁴⁹ Arnesen og Skjeggedal, i *Plan 2*, 2003:10-15, s. 10-13

⁵⁰ Kaltenborn, Vistad, Nellemann og Eide, i *Plan 2*, 2003:4-9, s. 4

⁵¹ Kaltenborn m.fl., 2003, s. 4, 5, 6

vern og en bærekraftig bruk av naturen.⁵² Diskusjonen rundt hvorvidt hytteutbygging kan være bærekraftig tar jeg med videre i kapittel 5.3 *Skorovas – en urban fjellandsby* og i kapittel 5.3.1 *Namsskogan kommune som fritidskommune – politiske rammevilkår*.

2.6 Politiske retningslinjer

Riksantikvaren kom i 2001 med et hefte om *Alle tiders kulturminner*, og er ment som retningslinjer for forvaltningen i prioriteringer og utvalg av ulike typer vern av kulturminner og kulturmiljøer. Hftet ga en redegjørelse for ulike verdivurderinger som bør ligge til grunn for vern, samt gjennomgår ulike virkemidler forvaltningen har til rådighet for vedlikehold og vern. Et presentert tiltak, hvor hver kommune skulle skrive en egen kulturminneplan, er i dag satt i gang.

I Stortingsmeldingen «Leve med kulturminner» poengterer regjeringen et ønske om at «...kulturminnene skal bevares som verdifulle ressurser og være med på å skape verdier i levende lokalsamfunn.»⁵³ Kulturminnene og kulturmiljøene er spor etter tidligere tiders samfunn, og forteller om samfunnsutviklingen vi har hatt frem til i dag. På denne måten inngår de som *elementer i samfunnets kollektive erindring*, og bidrar til å skape tilhørighet, selvforståelse og trivsel. Regjeringens kulturminnepolitikk presenterer kulturminnene og naturen som et stort potensial for at man kan sysselsette og skape grunnlag for videre bosetting i distriktene.⁵⁴

Kulturminner vil alltid befinne seg under et press fra samfunnets behov for utvikling. Både i form av økt komfort i eksisterende bygningsmasse, oppføring av nye bygninger og endringer i bruken av arealer. Utviklingen i dagens samfunn innebærer blant annet en endring i bosetting hvor stor flytting fra distriktene til byene, gir utfordringer i forhold til å sikre de kulturhistoriske verdiene.⁵⁵ Samtidig påpeker Riksantikvaren: «[v]i skal ikke ta vare på alt. Også vår samtid og ettertid må få anledning til å utforme omgivelsene og etterlate seg fysiske spor.»⁵⁶ Byenes utvikling har alltid blitt påvirket av internasjonale idealer, hvor byenes langsomme endring av omgivelser og kultur, dynamisk har blitt tilpasset de ulike samfunnskraftene. Det er en utfordring for kulturminneforvaltningen i byene, hvor de er nødt til å «...identifisere og diskutere hvilke faktorer som er kritiske for byens identitet.» Gjennom dette arbeidet er det viktig at man kan se sammenhengen i bylandskapet som helhet gjennom områder, bygninger og detaljer.⁵⁷ Den økende befolkningen fører til økt press på arealer rundt by og tettbebygde strøk, hvor fortetting derfor er en

⁵² Kaltenborn m.fl., 2003, s. 5, 7, 9

⁵³ St.meld.nr. 16, (2004/2005), s. 5

⁵⁴ St.meld.nr. 16, (2004/2005), s. 5, 6, 45

⁵⁵ St.meld.nr. 16, (2004/2005), s. 6

⁵⁶ Riksantikvaren, *Alle tiders kulturminner – hvorfor og hvordan verner vi viktige kulturminner og kulturmiljøer*, Riksantikvarens vernestrategi, 2001

⁵⁷ St.meld.nr. 16, (2004/2005), s. 50

vedtatt miljøpolitikk. Utfordringen med denne politikken er at en fortetting ofte vil kreve riving av eksisterende bygningsmasse og dermed sette kulturhistoriske verdier i faresonen. Det vil derfor, i følge Stortingsmeldingen, være «... viktig at byutviklingsprosjektene har et bevisst forhold til den historiske sammenhengen de inngår i.»⁵⁸

2.7 Forvaltningsmodeller

NIKU skriver i sin rapport om «Godt fungerende bevaringsområder» at følgende kriterier karakteriserer et godt bevart område;

«... kulturmiljøer som i stor grad har klart å bevare sin karakter inn i en tid preget av vekst, endring og modernisering, samtidig som de oppfattes som gode rammer rundt innbyggernes liv.»⁵⁹

Denne påstanden kan også, i en utviklingssammenheng, overføres til kulturminner. Også kulturminner må tåle endringer for å kunne tilpasses nye krav og behov, som kulturmiljøene.

I sin rapport konkluderer NIKU med at to sett av faktorer må være til stede for at vi skal ha et godt fungerende kulturmiljø og/eller et godt bevart kulturminne. Disse er gode virkemidler i form av planer, bestemmelser, faglig kompetanse og gode forvaltningsrutiner, samt et aktivt lokalsamfunn. Nøkkelen blir derfor en bevisst planlegging og politikk, og en institusjonsbygging med involvering av sivilsamfunnet.⁶⁰

For å lykkes med en god forvaltning legger NIKU frem seks ulike modeller for samarbeidsmetoder mellom forvaltningen og andre institusjoner i lokalsamfunnet. Ut fra hver grunnleggende modell kan det oppstå ulike variasjoner i praksis. Jeg vil her kort beskrive tre utvalgte modeller av disse. De beskrevne modellene vil danne grunnlaget for min gjennomgang av forvaltningsmodellen i de to valgte kommunene som utgjør saksstudiene.⁶¹

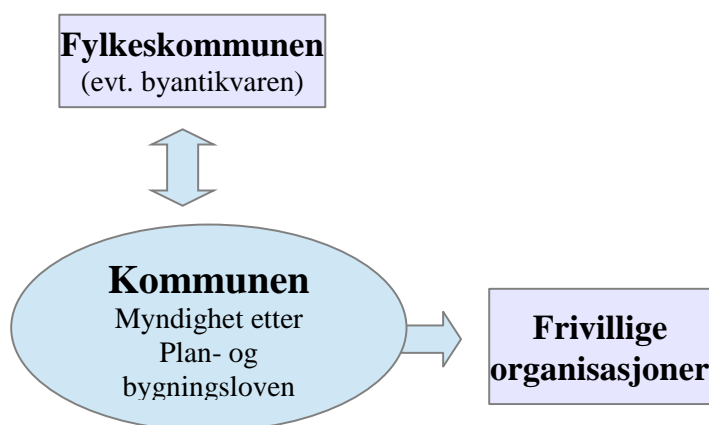
---

⁵⁸ Meld. St. 35, 2012-2012, s. 8

⁵⁹ Nyseth, Torill og Sognnæs, Johanne, *Godt fungerende bevaringsområder*, NIKU Rapport 34, Oslo 2009, s.3, tilgjengelig fra; <http://www.niku.no/filestore/Publikasjoner/NIKURapport34.pdf>, innhentet 23.01.2014, kl. 08.50

⁶⁰ Nyseth og Sognnæs, 2009, s. 3

⁶¹ Nyseth og Sognnæs, 2009, s. 43

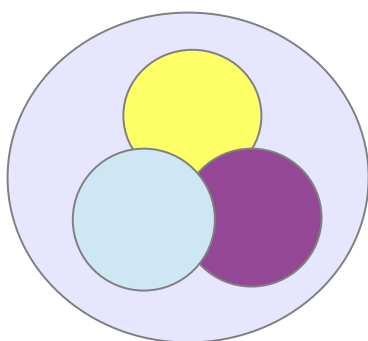

Modell 1: Basismodell

Basismodell

Modellene er den grunnleggende forvaltningsmodellen, og danner grunnlaget for alle verneområder og kommuner. Områdene blir forvaltet av kommunen etter Plan- og bygningsloven. Søknader sendes til antikvarisk myndighet og organisasjoner med status som høringsinstans. Kommunene sitter med myndighet til å fatte en beslutning, når høringsinstansene har fått uttalt seg.⁶²

Etter undersøkelsene NIKU gjennomførte, viste det seg at denne modellen hadde blitt forsterket eller supplert på forskjellige måter, dette for å kunne kompensere for svakheter i forvaltningssystemet. Gjennom samstyring på tvers av institusjonelle skillelinjer og på tvers av det offentlige og private, skapes en bred støtte i lokalmiljøet for bevaringstanken, ved hjelp av felles normer og en bevissthet om verdien i den verneverdige bebyggelsen.⁶³

Modell 2: Samordnet kommune

Samordnet kommune

I en samordnet kommune er flere/alle avdelingene i kommunen aktivt involvert i forvaltningen av verneområdet, ikke bare avdelingen med ansvaret for plan- og byggesaker. Kommunen fremstår da som et godt eksempel i forvaltning av bygg og eiendom, for sine innbyggere. Kommunen lykkes med dette ved å opptre som en «...tverrfaglig integrert organisasjon som koordinerer innsatsen slik at både helheten og de enkelte oppgavene blir ivaretatt på en best mulig måte.»⁶⁴

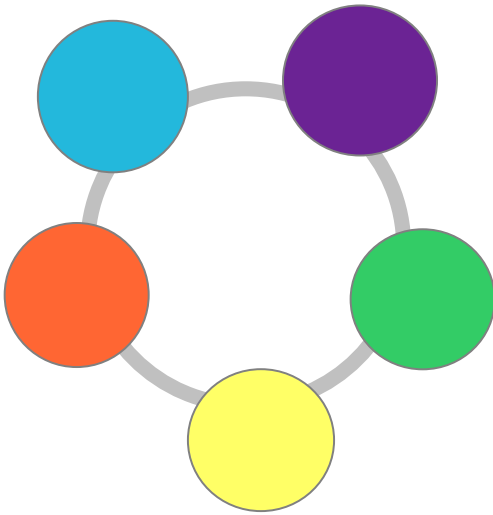
⁶² Nyseth og Sognnæs, 2009, s. 43

⁶³ Nyseth og Sognnæs, 2009, s. 43-44

⁶⁴ Nyseth og Sognnæs, 2009, s. 45

Partnerskap

Modell 3: Partnerskap

Etter partnerskap-modellen er alle deltakerne i prinsippet likeverdige. De ulike offentlige etatene går her inn i formaliserte samarbeidskonstellasjoner med andre aktører, institusjoner og organisasjoner for å løse bestemte oppgaver. Disse partnerskapene er ofte formaliserte gjennom stiftelser, aksjeselskaper, eller Offentlig-Privat-Partnerskap, og representerer gjerne institusjonell makt, eller eiermakt. Motivet for et slikt partnerskap er realiseringen av felles mål, og kan i praksis være konkret til et tidsavgrenset prosjekt, eller være en mer permanent ordning ved styring gjennom en stiftelse eller et andelslag.

Disse tre modellene danner et grunnleggende bilde på hvordan forvaltningen av kulturminnene er bygd opp i sakene jeg har jobbet med. Gjennom bruken av disse modellene ønsker jeg å oppnå en bedre forståelse for forvaltningssituasjonene i saksstudiene. Jeg vil komme tilbake til forvaltningsmodellene i kapittel 6 hvor jeg legger frem en komparativ analyse av saksstudiene.

2.8 Kulturminnevern – fylkeskommune og kommune

Fra 1.januar 1990 ble fylkeskommunen etablert som regional kulturminneinstans. Fylkeskommunen fikk da delegert myndighet etter kulturminneloven innenfor områder i bygningsvern og arkeologi. I tillegg har fylkeskommunen som regional kulturminnemyndighet en viktig funksjon etter plan-og bygningsloven, samt oppgaver innenfor kunnskapsformidling, veiledning og samarbeid med kommune og private aktører om skjøtsel, tilrettelegging og bruk av kulturminner.⁶⁵

Etter kulturminnelovens §25 første og annet ledd skal fylkeskommunen varsles dersom det er planlagt tiltak på fredete kulturminner, eller på bygninger og anlegg som er eldre enn år 1850.⁶⁶

⁶⁵ St.meld.nr.16, (2004/2005), s. 76-77

⁶⁶ Nettkilde: Lov av 9.juni 1978 nr. 50, om *Kulturminner (Kulturminneloven)*, med endringer, sist ved lov av 19.juni 2009 nr. 100, i kraft 1.juli 2009, §25, tilgjengelig fra: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50?q=lov+om+kulturminner>, innhentet: 27.04.2014, kl. 10:05

Fylkeskommunen trenger derfor ikke å varsles vedrørende kulturminner som ikke berøres av denne paragrafen. Fylkeskommunen kan likevel inkluderes etter Plan- og bygningslovens § 1-4, som offentlig myndighet med interesser i saken. Etter denne paragrafen plikter kommunen som plan-og bygningsmyndighet å innhente uttalelser fra andre interessemyndigheter før vedtaket fattes.⁶⁷

Kulturminneforvaltningen bør på dette grunnlaget gå aktivt inn i diskusjoner med både kommune og utbygger om hvordan kulturminnene best integreres i planene. Kommunene bør så tidlig som mulig i prosessen inkludere alle relevante myndigheter, og på denne måten få varslet om mulige konflikter og finne alternative løsninger.⁶⁸

Etter plan- og bygningsloven er kommunen ansvarlig for planlegging, og derfor hovedaktøren i forvaltningen av kulturminner og kulturmiljøer. Kommunene har mulighet til å bruke kulturminnene i den lokale samfunnsutviklingen. Det er derfor viktig at kommunen oppmuntrer til aktiv medvirkning fra kulturminneforvaltningen, lokale lag og foreninger.⁶⁹

2.9 Oppsummering

De ulike verdisynene vi har og verdiene som vi tillegger kulturminnene, er årsaken til oppmerksomheten, utfordringene og konfliktene som oppstår rundt kulturminnene.

Gentrifisering er en av utfordringene i forbindelse med både manglende og økt oppmerksomhet rundt et kulturminne eller kulturmiljø. Gentrifisering er en fornorsking av et britisk begrep som betegner overklassens overtakelse av kulturminner i lavstatusområder. Overtakelsen fører ofte til en estetisering av kulturminnet og dets omgivelser, som resulterer i en økt markedspris. Derfor vil en gentrifisering av et område basere seg på både det kulturelle, politiske, sosiale og det økonomiske. I Norge arter det seg noe anderledes, og man kan karakterisere med ulike andre begrep. Her skilles det mellom *miljøtransformasjon*, *miljørevitalisering*, *miljøforringelse*, *kulturallokering* og *miljøforfall*, som alle gir ulike påvirkninger av et område.

Kulturminner har i dagens samfunn blitt en vare. Kulturminnene har fått en instrumentell bruk hvor deres evne til å skape tilhørighet, grunnlegger dannelsen av egen identitet, og status.

Tap av historiske bygninger og bygningsmiljø er ofte et resultat av presset fra samfunnets behov for utvikling. Befolkningsvekst i byene fører til arealpress, mens fraflyttingen i distriktene gir ubrukte kulturminner som forfaller. Distriktene presses også av fritidssamfunnets utvikling med

---

⁶⁷ Nettkilde: Lov av 27.juni 2008 nr. 71, *om planlegging og byggesaksbehandling (Plan- og bygningsloven)*, med endringer, sist ved lov av 24.juni 2011 nr. 30 (i kraft 1.januar 2012) og historiske notater, 2012, tilgjengelig fra: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>, innhentet 03.02.2014, kl. 14.02

⁶⁸ Riksantikvaren, *Alle tiders kulturminner – hvorfor og hvordan verner vi viktige kulturminner og kulturmiljøer*, Riksantikvarens vernestrategi, 2001

⁶⁹ St.meld.nr. 16 (2004/2005), s. 81

utbygging av store hyttefelter. I slike tilfeller må ofte politikerne utføre ulike valg hvor man gjennom seleksjonsprosesser avgjør hva som skal bevares og hva som skal gå tapt til fordel for en utvikling. Dermed påvirker politikerne hvilke historiske spor som skal gå inn i fremtidens kollektive erindring. Hvordan kommunens forvaltningspraksis er bygd opp, kan være avgjørende for hvorvidt man lykkes i å ta de riktige avgjørelsene. Det er derfor viktig at kommunen som planmyndighet har gode virkemidler i blant annet planer, fagligkompetanse, rutiner og et aktivt lokalsamfunn.

3. Kilder og metoder

3.1 Metode og saksstudier

Utbygging og kulturminner i by og distrikt er et svært stort tema. For et helhetlig og kvantitativt bilde med resultater som viser til konkrete forskjeller og likheter i by og distrikt, kreves det en større undersøkelse i alle kommuner over hele landet. Da dette er svært tids- og ressurskrevende, har jeg brukt en kvalitativ forskningsmetode, for å komme i dybden på to utvalgte saker.⁷⁰

De to gjennomførte saksstudier er basert på utbyggingsprosjekter, ett lokalisert i by og det andre i distriktet. Intensjonen er å se hvordan forvaltningen håndterer utfordringer i forbindelse med dagens utvikling i både by og distrikt. I tillegg ønsker jeg å se hvilke faktorer som spiller inn i de ulike situasjonene og hvorvidt det er mulig for befolkningen å påvirke. De to utvalgte sakene danner grunnlaget for min forskning og diskusjon på hvordan utbyggingssaker kan utarte seg.

Jeg har benyttet meg av flere kildekategorier. Her har både skriftlige, muntlige, og fysiske kilder i form av egne observasjoner vært sentrale. Av de skriftlige kildene har jeg brukt blant annet Stortingsmeldinger, rapporter, forskningslitteratur, teorier og avisartikler. Innhenting av de muntlige kildene har foregått gjennom kvalitativt intervju som metode. Intervjuene ble utformet etter tema og med åpne spørsmål, for å få frem informantens egen oppfattelse av blant annet situasjonen, saksgang og reaksjoner. De fysiske kildene har vært basert på observasjoner i felt, hvor jeg har sett på kulturminnet i seg selv og kulturminnet i kontekst og et miljø.

3.1.1 Saksstudiene

Jeg har valgt å systematisk undersøke utviklingsplanene som foreligger i Skorovatn i Namsskogan kommune og Elgeseter gate i Trondheim kommune, for å kunne besvare problemstillingen.

De foreliggende planene i Skorovatn baserer seg på å videreutvikle den nedlagte gruvelandsbyen til en urban fjellandsby. Undersøkelsene ser på hvilke prosesser som foregår i forbindelse med konflikten mellom utviklingsplanene og kulturminnene etter gruvedriften.

I Elgeseter gate er det konflikt mellom kulturminnet og tilrettelegging av infrastruktur som skal forbedre luftkvaliteten i gaten. Her er det tre ungdomsbygninger som går inn i gateløpet og hindrer en rett og bred boulevard. Blant disse bygningene er mitt hovedfokus – Elgeseter gate 30b.

3.2 Intervju – innhenting og analyse av muntlige kilder

Tema og problemstilling krever innblikk i hvordan forvaltningen behandler saker som berører

---

⁷⁰ Thagaard, 2011, s. 17

kulturminner i dag. De politiske rammevilkårene som styrer behandlingen av sakene er også viktig. Derfor har jeg funnet det nødvendig å gjøre intervjuer med alle ledd i den praktiserende forvaltningen: utbygger – kommune – fylkeskommune. Her har jeg benyttet meg av den strukturerte metoden samt gruppeintervjuet innenfor den kvalitative metoden.⁷¹

3.2.1 Utvelgelse av informanter

Til sammen har jeg da gjennomført elleve intervjuer med ti forskjellige informanter som alle har ulik tilknytting til saksstudiene.

Jeg valgte intervjurepresentanter for både kommune og fylkeskommune fordi de er delaktig i de to saksstudiene, samt har erfaringer med lignende situasjoner. Utvalget av informanter har hatt fokus på kulturminnevern. Derfor har jeg valgt ut de avdelingene som jobber med kulturminnevern fremfor planetatene, i både fylkeskommunene og kommunene.

Det var også viktig at utbygger skulle få mulighet til å argumentere for seg og interesser og meninger i situasjonene. Jeg intervjuet utbyggere av to årsaker, for det første for å klargjøre hvordan utbygger og forvaltning samarbeider og kommuniserer, og for det andre å belyse likheter og ulikheter i interesser. Utbygger er også en viktig aktør for oppstart og hvordan utviklingen arter seg. Jeg ønsket også å supplere dette med meninger fra interesseorganisasjoner som har engasjement i saken, da med vekt på kulturminnets interesse.

Under hele prosessen hvor jeg lette frem og forsøkte å kontakte informanter til undersøkelsene, fant jeg det lettere å finne frem til og komme i kontakt med ønskede personer i forbindelse med undersøkelsene i distriktkommunen. I forbindelse med saken i Trondheim måtte jeg innom flere personer innenfor flere etater, før jeg kom frem til riktig representant for utbygger.

Disse har stilt opp som informanter til min forskning: Kulturavdelingen NTFK med gruppeintervju. Begge informantene jobber innenfor kulturavdelingen med kulturminnevern, hvorav den ene informanten jobber som fungerende funksjonsleder, mens den andre informanten jobber som rådgiver med særlig tyngde på bygningsvern og miljøvern. I forbindelse med saksstudiet har NTFK og informantene vært med på flere samlinger i regi av utbygger, samt invitert utbygger til en av sine egne samlinger. I tillegg har NTFK fungert som en rådgiver for kommunen i forbindelse med de berørte kulturminnene.⁷²

Kulturavdelingen STFK: Informanten er ansatt som rådgiver i forbindelse med etterreformatoriske kulturminner. I forbindelse med saksstudien har kulturavdelingen i Sør-Trøndelag

---

⁷¹ Thagaard, 2011, s. 89, 90

⁷² Intervju: Nord-Trøndelag fylkeskommune, 21.01.2014, Fylketshus, Steinkjer

fylkeskommune vært involvert i området med verneinteresser, før utviklingsplanleggingen ble satt i gang. Etter at det ble en plansak, har fylkeskommunen kommet med uttalelser i forbindelse med høringer.⁷³

Byantikvaren i Miljøenheten Trondheim kommune: Informanten er kunsthistoriker og har tidligere jobbet for Sør-Trøndelag fylkeskommune. Informanten jobbet hos fylkeskommunen da saksstudien ble presentert som en plansak, og jobbet da tett opp mot denne saken. Vedkommende jobber nå som rådgiver hos Byantikvaren. I forbindelse med saken hadde Byantikvaren blitt rådført.⁷⁴

Kultursjef Namsskogan kommune med telefonintervju: Som fungerende kultursjef i kommunen har informanten ansvar for alt fra svømmehaller, ungdomsklubber, bibliotek og kulturminner. Informanten har selv et årsstudium på HiNT i forbindelse med kulturminner og kan derfor jobbe med politioppsyn vedrørende kulturminner. Informanten er involvert i prosjektet gjennom jobben med å skrive en kulturminneplan for kommunen, som også inkluderer det berørte området. I tillegg har kommunen vært med på en del møter i forbindelse med planene.⁷⁵

Teknisk Etat Trondheim kommune som prosjektleder for utbygger: Informanten er sivilarkitekt og jobber til daglig som planlegger på bygg- og plankontoret i Trondheim kommune.

Skorovas Gruber/Namdalen bruk utbygger. Informanten er direktør for Namdal Bruk og Skorovas Gruber, og har jobbet med eiendomsutvikling i 32 år.⁷⁶

Fortidsminneforeningen DTA, Sør-Trøndelag: Informanten er kunsthistoriker og er styreleder i DTA, varamedlem i hovedstyret til Fortidsminneforeningen og jobber i redaksjonen i foreningens årbok. DTA har en del eiendommer som de forvalter, men jobber også mye politisk rettet i forbindelse med plansaker som berører kulturminner.⁷⁷

Fortidsminneforeningen DNNTA, Nord-Trøndelag: Informanten er leder i foreningen, som ble etablert i 2013, samt er leder i et lokallag som ligger under DNNTA. Informanten har bakgrunn innenfor både forvaltningen og innenfor museumsbransjen. Foreningen samarbeider med DTA med forvaltning av eiendommene, samtidig som de koordinerer lokallagene som er lagt under DNNTA. De jobber også med kulturminnevern i forbindelse med plansaker.⁷⁸

Trondhjems Historiske Forening: Informanten er leder i foreningen og jobber til daglig som

---

⁷³ Intervju: Sør-Trøndelag fylkeskommune, 10.02.2014, Bytorget, Trondheim

⁷⁴ Intervju: Byantikvaren, Trondheim kommune, 21.02.2014, Bytorget, Trondheim

⁷⁵ Telefonintervju: Namsskogan kommune, 29.01.2014, Trondheim

⁷⁶ Intervju: Utbygger, Trondheim kommune, 22.01.2014, Bytorget, Trondheim

⁷⁷ Intervju: Fortidsminneforeningen DTA, 24.01.2014, Dragvoll, Trondheim

⁷⁸ Intervju: Fortidsminneforeningen Den Nord-Trønderske Avdeling, 18.02.2014, Rådhuset, Steinkjer

arkeolog. Foreningen har som formål å spre kunnskap om historien i Trondheim og Trøndelag, og er derfor ikke som et normalt historielag med en lokal tilknytning. Foreningen har også intensjoner om å jobbe mer politisk.⁷⁹

Den siste informanten er leder i Namsskogan Historielag. Informanten jobber som rådgiver på ungdomsskolen og har tidligere vært engasjert i lokalpolitikken. Foreningen jobber for det meste med å spre kunnskap om Namsskogans historie. I tillegg har de deltatt på en del samarbeidsprosjekter med kommunen, vedrørende kulturminner.⁸⁰

Alle informantene som stilte var mitt førstevalg, og jeg valgte disse på grunn av deres kjennskaper til saksstudiene og i forbindelse med deres tilhørighet til saksstudiene gjennom arbeidsstillingen. De lokale lagene og foreningene ble valgt på grunn av deres engasjement for lokalhistorien og kulturminnevernet.

3.2.2 Gjennomføring av intervju

Intervjuguiden ble delt opp i tre tematiske områder: informantens bakgrunnsinformasjon, informantens tanker rundt saksstudiene og informantens generelle erfaringer med forvaltning av kulturminner. Intervjuguider og informasjons- og avtaleskjema er å finne som vedlegg.⁸¹ Spørsmålene var tilpasset hver enkel informant, da informantene ikke har grunnlag til å svare på de samme spørsmålene. Noen av spørsmålene som ble stilt informantene er like.

I utgangspunktet hadde jeg planlagt å gjennomføre ni intervjuer. Under innhenting av de muntlige kildene ble jeg gjort oppmerksom på at det var nødvendig med intervju av én ekstra informant, samt ett oppfølgingintervju. Av de gjennomførte intervjuene har jeg hatt ett telefonintervju, og resten som fysiske møter.

De fleste personlige intervjuene ble gjennomført i møterom eller i kontorlokalene til informantene. I tre av tilfellene ble de gjennomført på et offentlig sted. Omgivelsene hvor intervjuet finner sted, skaper rammer for hvilket tema og hvor mye informanten føler seg komfortabel med å snakke fritt om.⁸² Da temaene jeg tok opp med mine informanter omhandlet situasjoner og erfaringer i jobbsammenheng, falt det naturlig å gjennomføre intervjuene på informantenes arbeidsplass. Intervjuene med lokale lag og foreninger ble gjennomført på offentlige steder fordi foreningsarbeidet er noe de bedriver på fritiden, og mer naturlig i en slik setting. Unntaket her var DTA, hvor intervjuet fant sted på informantens arbeidsplass.

---

⁷⁹ Intervju: Trondhjems Historiske Forening, 14.02.2014, Shumhuset, Trondheim

⁸⁰ Intervju: Namsskogan Historielag, 31.01.2014, Trones, Namsskogan

⁸¹ Se vedlegg 1, s. 77 og 78

⁸² Thagaard, 2011, s. 99

Etter tillatelse fra informantene benyttet jeg meg av opptak under intervjuene. Opptakene gjorde det lettere å følge samtalen med informanten og komme med nødvendige oppfølgingspørsmål. Opptakene sikrer også at jeg ikke går glipp av viktig informasjon som kan ligge i detaljene.⁸³

I de fleste gjennomførte intervjuene opplevde jeg en god kontakt og fortrolighet med informantene, hvor denne relasjonen kan ha en påvirkning av dataene jeg innhentet gjennom intervjuet. Fortroligheten kan føre til at informanten har opptrådt mer åpent enn ønsket.⁸⁴ Jeg har derfor valgt å la informantene gå igjennom transkribert materiale, for å ha mulighet til å korrigere og kontrollere opplysningene de har gitt. Dette gjør at informanten slapper mer av, og kan komme med flere opplysninger enn hva informanten ellers ville ha gjort, da det er mulig å trekke tilbake det som har blitt sagt. Muligheten til korrigerende har gitt mer kvalitet til den innhentede dataene, da flere av informantene som gikk igjennom og korrigerende teksten, kom med tilleggsopplysninger. Årsaken er at informantene da får stimulert hukommelsen og kan føye til ting de kommer på i etterkant. Av alle intervjuene jeg sendte til korreksjon, mottok jeg syv av elleve intervjuer.

Omtrent i alle intervjuene fikk jeg gode, utfyllende svar, hvor enkelte av svarene også besvarte andre spørsmål jeg skulle stille. Jeg valgte derfor å hoppe over fleste av de allerede besvarte spørsmålene. En del av spørsmålene om forvaltningen generelt, var for de fleste litt vanskelige å svare på.⁸⁵ Jeg hadde også en del tekniske problemer med telefonintervjuet med kultursjefen i Namsskogan kommune. Problemene jeg hadde var forårsaket av at diktafonen vrenget lyden på opptaket, slik at enkelte ord og setninger var problematisk å transkribere. Mye av dette ble rettet opp av informant da han gikk igjennom transkripsjonen.

3.3 Innhenting og analyse av fysiske kilder – observasjonsstudier

Observasjonsstudiene har blitt gjennomført ved områdebefaring på saksstudienes lokaliserte områder. Her har jeg beveget meg i området for å skaffe meg oversikt og et inntrykk av hvordan objektene fungerer i miljøet, samt tatt bilder og gjennomført analyser av bygninger og miljø.

I min praksisperiode hos Nord-Trøndelag fylkeskommune var jeg utplassert i Namsskogan kommune og gjennomførte en registrering av bygningene i Skorovatn. Gjennom denne perioden tilegnet jeg meg en forståelse for bygningenes utforming, kontekstuelle plassering og miljø.

Tilnærmingen i forhold til Elgeseter gate 30b har vært noe annerledes. Her har jeg oppsøkt stedet i forbindelse med arbeidet med denne forskningen. Jeg har brukt én dag på å observere det fra

---

⁸³ Thagaard, 2011, s. 102

⁸⁴ Thagaard, 2011, s. 19, 82, 110

⁸⁵ Se spørreliste, vedlegg nr. 2 s. 79

ulike vinkler og avstander, i stedet for å tilnærme meg det gjennom et registreringsoppdrag. I den forbindelse har jeg forsøkt å vurdere bygningen og dens kontekst etter samme kriterier som jeg benyttet meg av i Skorovatn, dette for å ha et likt utgangspunkt i begge saksstudiene.

3.4 Analyse og innhenting av forsknings- og litteraturgrunnlag

Andre viktige data har vært skriftlige kilder i form av høringsnotater, kulturminneplan og avisartikler. En gjennomgang av Stortingsmeldinger og enkelte lovtekster, har også vært sentrale for å kunne fastsette rammebetingelsene for gjeldende diskurser i behandlingen av saksstudiene.

I oppstarten hentet jeg inspirasjon fra kildelistene til tidligere skrevne masteroppgaver med temaer som kunne relateres til mitt tema. I tillegg gikk jeg tilbake til litteratur jeg har brukt igjennom min femårige studieperiode ved program for kulturminneforvaltning.

Hovedstrategien har deretter vært å gå inn i innholdsfortegnelsen på utvalgt litteratur og velge meg ut kapitler, delkapitler og artikler med relevans for oppgaven. Disse kapitlene og delkapitlene har jeg deretter lest grundig igjennom for ikke å komme i skade for å overse viktige sammenhenger. Denne metoden har jeg også benyttet meg av ved gjennomgangen av litteratur. Jeg har også benyttet meg av stikkordslister for å lete etter bestemte tema og ord, for eksempel *gentrifisering*.

Innhenting av avisartikler har i hovedsak foregått gjennom programmet *Retriver*. Retriver er et verktøy for medieovervåkning og gir digital tilgang til artikler fra blant annet aviser og magasiner.⁸⁶ For å finne frem til artikler relatert til sakene – Elgeseter gate 30b og Skorovatn – har jeg benyttet meg av søkeordene; *Elgeseter gate*, *Elgeseter gate miljøgate*, og *Elgeseter gate 30b*, samt *Skorovatn*, og *Skorovas*. Jeg fikk 3279 treff på søkeordet *Elgeseter gate*, av disse fant jeg 58 artikler jeg mente hadde relevans. På de øvrige søkeordene fikk jeg følgende resultater: *Elgeseter gate miljøgate* 44 treff med 4 valgte artikler, *Elgeseter gate 30b* med 24 treff og 2 relevante artikler. De samme søkeordene ga mye av de samme resultatene, og jeg valgte å utelate disse i funnene. De to siste søkealternativene viser et dårligere resultat enn det faktiske funnet, fordi enkelte artikler ble inkludert i et annet søkeord. Det kom også opp mange artikler som omhandlet miljø og luftkvaliteter i Elgeseter gate, bomringer, Campussammenslåingen og Handelshøyskolens nyoppførte bygning. Alle disse overskriftene er i utgangspunktet relevante, men jeg valgte å ikke inkludere disse artiklene. På søkeordet *Skorovatn* fikk jeg 1054 treff. På disse treffene fant jeg 49 relevante artikler. Søkeordet *Skorovas* ga 629 treff, av disse fikk jeg treff på sju artikler som ikke

---

⁸⁶ Nettkilde: Retriver.no, *Om Retriver*, tilgjengelig fra: <http://www.retriever-info.com/no/om-oss/>, innhentet: 17.03.2014, kl. 10:37

kom opp da jeg søkte på Skorovatn. Dette søket fant sted mandag 17.mars. I ettertid har jeg benyttet meg av de samme søkeordene for å sjekke oppdateringer vedrørende Skorovatn-saken. Etter den nevnte søkedatoen har det kommet til tre nye nyhetsoppslag.

3.5 Forbehold og svakheter i datamaterialet og analyser

Tiden har vært en stor utfordring i arbeidet med denne oppgaven. Derfor har jeg måttet utelate en del informanter som kunne ha satt ting i et litt annet perspektiv. Her har jeg vært nødt til å utelate arkitektkontorene som jobber med de to utvalgte prosjektene, samt ulike høringsinstanser og forvaltningsnivåer. Blant disse er Sametinget, med tanke på reintrekkssamene i Indre Namdalen, Riksantikvaren, Veivesenet, og den politiske ledelsen i de to utvalgte kommunene. I stedet trekker jeg inn disse instansene i analysen av høringsuttalelser og uttalelser i avisartikler. Kildegrunnlaget er derfor ikke komplett. Dette har gitt et fokus på forvaltningsleddene, fremfor et innblikk i hvordan alle parter i sakene jobber med og forholder seg til utvikling og kulturminner.

Tiden har også begrenset muligheten jeg har hatt til å gå i dybden på alle innhentet data, samt begrenset datainnsamlingen. Jeg har ikke funnet tid til å lete opp høringsuttalelser i Elgeseter gate-saken, da denne letingen var svært utfordrende og tidkrevende. Manglende høringsuttalelser kompenserte jeg med en dypere analyse av tilhørende avisartikler. I Skorovatn-saken hadde jeg en motsatt utfordring. På kommunens hjemmesider var det lett å finne frem til høringsuttalelsene, der alle lå samlet. Derimot har jeg ikke funnet tid til å gå i dybden på avisartiklene angående saken. En annen svakhet med Skorovatn-saken er at utviklingsplanene for området går over kommunegrensen til Røyrvik kommune, hvor noen av hyttefeltene planlegges. En inkludering av Røyrvik kommune har kunnet verifisert enkelte av svarene jeg kommer frem til i undersøkelsen. Jeg utelot Røyrvik kommune, fordi de ikke har registrerte kulturminner som kommer i direkte konflikt med utviklingsplanene for Skorovatn.

Mitt valg av to saksstudier med erfarne utbyggere: Dersom jeg hadde gått for mindre erfarne utbyggere i utvalget av saksstudiene, kan det ha gitt et annet bilde i forhold til både prosess og resultat. Dette gjelder for både by og distrikt, men sannsynligheten for en mindre profesjonell utbygger er større i distriktet, fordi det er større rom og økonomiske muligheter for gjennomføring av utviklingsprosjekter for private og mer uerfarne personer.

3.5.1 Egen forståelseshorisont

Sentralt i fortolkningen og valget av et forvaltningsbasert datagrunnlag, er min faglige bakgrunn⁸⁷ i kulturminneforvaltning – Bachelor og master – samt et årsstudium i kunsthistorie. Privat har jeg

---

⁸⁷ Thagaard, 2011, s. 194

også engasjert meg i blant annet studentutvalget for fortidsminneforeningen DTA. Innsikten i foreningens arbeid påvirket mitt valg av DTA som en informant.

Min personlige interesser for jugendstilen, var en viktig faktor for valg av studie i Trondheim. Mastergradsstudiets obligatoriske praksisperiode som jeg gjennomførte hos Nord-Trøndelag fylkeskommune, utplassert i Namsskogan- og Høylandet kommune, var utslagsgivende for mitt valg av Skorovatn som saksstudie. Min erfaring fra denne perioden har også vært nyttig i det videre arbeidet med denne forskningen.

3.6 Oppsummering

Problemstilling og delspørsmål har vært førende for valg av forskningsmetode, hvor jeg gjennom kvalitative studier og analytiske beskrivelser søker å gå i dybden på to utvalgte saksstudier. Saksstudiene Skorovatn i Namsskogan kommune og Elgeseter gate i Trondheim kommune søker å belyse problemstillingen, ved å vise til hvordan utviklingsaker kan arte seg i byene og distriktet.

Intervju av berørte parter, innhenting av fysiske kilder gjennom observasjonsstudier, samt bruk av skriftlige kilder i form av annen forskning, høringsnotater, avisartikler, kulturminneplaner og stortingsmeldinger har vært viktig datagrunnlag for å finne frem til gjeldende diskurser i behandlingen av saksstudiene.

Sammen med min egen forståelseshorisont, utgjør disse metodene grunnlaget for den kommende diskusjonen som skal søke å besvare oppgavens problemstilling og delspørsmål.

4. Saksstudie 1: utfordringer i by. Elgeseter gate 30b i Trondheim kommune som eksempel

4.1. Kort om Trondheim

Trondheim har en lang byutviklingshistorie fra byens grunnleggelse på 900-tallet og frem til i dag. Fra siste halvdel av 1000-tallet ble Trondheim en raskt voksende by. Som andre norske byer var bebyggelsen i Trondheim av tre, og byen var derfor sårbar for brann. De to første kjente bybrannene i Trondheim kom i 1219 og i 1295. Det ble gjort forsøk på innføringer av forordninger mot brannene i 1276, uten at disse lyktes. På 1600-tallet ble Trondheim rammet av en rekke storbranner. Etter brannen i 1681 hvor rundt 90 % av bebyggelsen gikk tapt, førte til en ny regulering med brede gater. Gatene, kjent som Cicignons gater, skulle fungere som brannskiller. 1840-årene markerer en ny æra for byggeskikken i Trondheim.⁸⁸ To store branner i 1841 og 1842, samt en mindre brann i 1844, ble utslagsgivende for innføringen av murtvang ved lov i 1845.⁸⁹

Innføringen av murtvangbestemmelsen i 1845 og utvidelsen av murtvangen til å være gjeldende i hele byen i 1899 – med unntak av avgrensede områder fra og med 1906, ble førende for blant annet bebyggelsen som ble oppført i Elgeseter gate, og byens mange jugendbygninger.⁹⁰

4.1.1. Trondheim og Jugend-stilen – art nouveau

Stilarten som vokste frem i 1890-årene, innenfor kunst, arkitektur, kunstindustri og design, går under navnet *Art nouveau* «Ny kunst», eller som vi bedre kjenner den i Skandinavia *Jugend-stil* «ung stil».⁹¹ Jugend-stilen kom som en reaksjon mot den bestående stilarten innenfor kunst og arkitektur. Kunstnere og arkitekter ville bryte med de gamle stilartene. Man ønsket å skape et nytt formspråk tilpasset industrisamfunnets behov.⁹²

Håndverk og kvalitet skulle vektlegges på bekostning av maskinene, og på denne måten likestille kunsthåndverket med arkitekturen og billedkunsten. Derfor kjennetegnes jugend-stilen først og fremst som en dekorativ stil med fokus på ornamenter, hvor alle bygningsdeler skulle danne en helhet. Da stilarten skulle bryte med alle tidligere formspråk, tok man utgangspunkt i naturens organiske og asymmetriske former.⁹³

---

⁸⁸ Håpnes, 2003, s. 20, 23-25

⁸⁹ Mykland, 1996, s. 166, 170, 171

⁹⁰ Håpnes, 2003, s. 26

⁹¹ Stang, 1996, s. 18

⁹² Opstad, Jan-Lauritz, *Norsk Art-Nouveau*, C. Huitfeldt Forlag A.S, Oslo, 1979, tilgjengelig på nett:

<http://www.nb.no/nbsok/nb/c4fb11cdc0749e9b62a42290348f6fa2.nbdigital.jsessionid=27A0DBB87D8945B68EFF179E60CB805D.nbdigital2?lang=no#5>, innhentet: 09.04.2014, kl: 14:00, s. 7, 8

⁹³ Opstad, 1979, s. 9, 10

I Norge ble jugendstilen gjeldende i arkitekturen først fra 1900,⁹⁴ og da gjerne inkorporert i den norske sveitserstilen og dragestilen. De rene jugend-bygningene ble utført i mur med avrundede bygningsdetaljer og figurativ ornamentikk med svungne linjer. Stiltrekkene var nok noe av årsakene til at jugendbygningene ble oppført i mur, og for det meste i byene.⁹⁵

Samme tid som jugendstilen gjorde sitt inntog i Europa og Norge, var det to elementer som påvirket byggeårene i perioden rundt århundreskiftet. For det første satte den utvidede murtvengen restriksjoner på byggematerialer. For det andre ga den nye byggetrenden med leiegårder, sammen med murtvengen, et markant og nytt fenomen med murleiegårder.⁹⁶ Samtidig som murleiegårdene gjorde seg gjeldende som byggeskikk i Trondheim, kom det et økonomisk krakk i Kristiania i 1899, under jugend-stilens blomstringsperiode, og påvirket store deler av landet.⁹⁷ All byggeaktivitet i hovedstaden og Bergen ble hardt rammet, og stoppet opp. Til tross for det økonomiske krakket, fortsatte Trondheim å vokse og hadde en av sine mest hektiske byggeperioder. Tilsammen ble det reist rundt 370 leiegårder på en 25 års byggeperiode. Mange av disse ble oppført i århundreskiftes byggestil – jugend.⁹⁸

På folkemunne sies det at Trondheim konkurrerer med Ålesund som Norges jugend-by. Ålesund ble gjenreist i jugendstilen etter en bybrann i 1904. Opstad referer til Ålesund som Norges og Europas enestående monument over stilen, dette begrunner han med byens store område med samlede jugend-bygninger i varierende stiluttrykk.⁹⁹ Tilsammen har Trondheim og Ålesund omlag like mange registrerte, stående jugendbygninger.¹⁰⁰ Det som skiller disse to byene, er at Ålesund fikk sine bygninger reist over en kort tidsperiode innenfor jugendstilens dominans. Trondheim preges på den andre siden av en jevn byggeaktivitet i starten av 1900-tallet, og dermed har bygninger som vitner om jugendstilens inntog, høydepunkt og nedgang i Norge. Trondheim har derfor alle utviklingsaspektene ved den arkitektoniske stilen.

4.2. Elgeseter gaten med Elgeseter gate 30b

Elgeseter gate fikk, i følge Håpnes, den nest høyeste konsentrasjonen av leiegårder i mur, etter Lademoen. Før de første leiegårdene ble oppført ved århundreskiftet, var Gløshaugen og områdene rundt preget av jordbruksland med noen lystgårder. Utbyggingen av leiegårdene ble startet samtidig, og kan ses i sammenheng med de planlagte utbyggingene av Norges Tekniske Høyskole (i dag

---

⁹⁴ Opstad, 1979, s. 11, 15

⁹⁵ Stang, 1996, s. 23

⁹⁶ Håpnes, 2003, s. 191

⁹⁷ Opstad, 1979, s. 15

⁹⁸ Håpnes, 2003, s. 191

⁹⁹ Opstad, 1979, s. 16

¹⁰⁰ Intervju: Byantikvaren, Trondheim kommune, 21.02.2014, Bytorget, Trondheim

NTNU) på Gløshaugplatået. I løpet av en 20-års periode ble Elgeseter gate og Klæbuveien med tilhørende sidegater bebygd med omlag 50 leiegårder. Leilighetene i de nye leiegårdene var større sammenlignet med Østbyen, og var beregnet for et annet sosialt sjikt. Etter opprettelsen av NTH (NTNU) ble de nye leiegårdene et populært boligstrøk for studentene.¹⁰¹

4.2.1. Elgeseter gate 30b som kulturminne og en del av et bygningsmiljø

Bygningsmiljøet og kulturminnet Elgeseter gate og Elgeseter gate 30b er et historisk vitne om oppbyggingen av Trondheim som studentby i starten av 1900-tallet, og Elgeseter gate 30b blir referert til som studenterhjemmet. Sammen med Studentersamfundet, som ble oppført i samme periode, ønsker Elgeseter gate 30b tilreisende fra sør «velkommen» til studentbyen Trondheim.¹⁰²

I grove trekk kan en si at Elgeseter gate er satt sammen av to bygningsmiljøer. På østsiden finner man det helhetlige jugendstilmiljøet, hvor jugendstilens asymmetri, eliptiske former og lekenhet med bygningsmaterialer i ornamentalske flater, dominerer gatebildet. Elgeseter gates vestside danner en kontrast til det helhetlige bygningsmiljøet på østsiden, med sitt sammensatte og oppdelte bygningsmiljø. Bygningsmiljøet på vestsiden karakteriseres spesielt av tre bygninger som bryter med den resterende bygningrekken, og ligger lengre inn i gateløpet enn resten. Disse tre bygningene er jugendgårder fra Elgeseter gates første byggeperiode, og viser det opprinnelige gateløpet. Disse tre bygningene danner en dialog med østsiden av Elgeseter gate, og er sentrale for en historisk helhet og forståelse i Elgeseter gates bygningsmiljø. Dialogen kan bidra til å oppnå ett av målene i planprogrammet for Elgeseter gate, hvor det ønskes at utbyggingen skal skape en tettere kontakt mellom gatens to sider.¹⁰³ De resterende bygningene på Elgeseter gates vestside er trukket lengre bak i gatebilde og er sammensatt av bygninger fra ulike tiår fra 1950-tallet og frem til idag. Gateløpets vestside har også flere åpne by-rom med blant annet parkeringsplasser, og store kryss.

Av de tre jugendgårdene som står igjen i Elgeseter gates vestside, er Elgeseter gate 30b den mest karakteristiske og autentiske. Bygningen er en av jugendstilens karakteristiske hjørnebygninger, hvor dens avrundede hjørne, med halv-sirklede tårn og tilhørende kuppel, gjør at bygningen trer godt frem i gatebildet. Samtidig er bygningen beskjeden når det kommer til fasadedetaljer og representerer derfor en mer hybrid og hverdagslig jugendarkitektur.¹⁰⁴ I tillegg til at Elgeseter gate 30b er sentral i Elgeseter gate, har den som hjørnebygning også et viktig

---

¹⁰¹ Håpnes, 2003, s. 158, 159, 163, 165

¹⁰² Intervju: Sør-Trøndelag fylkeskommunen, 10.02.2014, Bytorget, Trondheim og Byantikvaren, Trondheim kommune, 21.02.2014, Bytorget, Trondheim

¹⁰³ Miljøpakken, høringsutkast, *Detaljregulering av Elgeseter gate – planprogram*, Trondheim kommune 11.februar, 2013, s. 4

¹⁰⁴ Intervju: Byantikvaren, Trondheim kommune, 21.02.2014, Bytorget, Trondheim

miljøskapende element i tverrgaten, Magnus den godes gate. I Magnus den godes gate er Elgeseter gate 30b en del av en helhetlig rekke av jugendgårdbebyggelse.¹⁰⁵ Dette bygningsmiljøet krysser Elgeseter gate med sin jugendgårdbebyggelse.

Dersom Elgeseter gate 30b blir revet, fortsetter man ikke bare med ødeleggelsen av et allerede forstyrret bygningsmiljø i Elgeseter gates vestsida, men tar også hull på et helhetlig bygningsmiljø i Magnus den godes gate.¹⁰⁶

Aktsomhetskartet og Elgeseter gate 30b

I perioden 1976-1991 ble Trondheims bygninger både med og uten juridisk beskyttelse gjennomgått og satt inn i et *aktsomhetskart* i regi av Byantikvaren. Kartet opererer med tre klassifiseringer av bygningene, hvor disse symboliseres med hver sin farge. Aktsomhetskartet ble oppdatert i 2010, og ligger i dag tilgjengelig på kommunens nettsider.¹⁰⁷

Aktsomhetskartets klassifiserer bygningene etter *Klasse A* – vist med en rød farge – til å være av *svært høy antikvarisk verdi*, *Klasse B* – vist med en fiolett farge – representerer *høy antikvarisk verdi* og *Klasse C* – vist med en blå farge – er bygninger av antikvarisk verdi.¹⁰⁸

Byantikvarens hjemmesider beskriver Klasse A og B som sjeldne bygninger og anlegg, hvor blant annet sjeldent velbevarte bygninger og anlegg er én av kategorikriteriene. I klasse C ligger fokuset på bygninger- og anleggs miljøskapende verdier, hvor en del bygninger innenfor klasse C er tatt med på grunn av deres verdi som del av et bygningsmiljø.¹⁰⁹

Etter kommuneplanens arealdel 2012-2024 i kapittelet om kulturminner og kulturmiljø sier bestemmelsen §10.2 at bygninger som er markert som antikvarisk verdifulle i kommunens aktsomhetskart, skal søkes bevart. Bestemmelsen understrekes av Plan- og bygningslovens lovparagrafer om *visuelle kvaliteter*, Pbl §29-2, og *Ivaretagelse av kulturell verdi ved arbeid på eksisterende byggverk*, Pbl §30-1. Ut fra disse lovbestemmelsene skal kommunen sørge for at bygningens kulturelle-, arkitektoniske-, og historiske karakter blir bevart samt dets visuelle kvaliteter i forhold til seg selv og dets omgivelser.

Et søk på Trondheim kommunes *aktsomhetskart for kulturminner*, viser at Elgeseter gate 30b er den eneste bygningen i gateløpet som er tildelt *verneklasse B – høy antikvarisk verdi*. Med

---

¹⁰⁵ Se vedlegg 3, s. 81

¹⁰⁶ Se vedlegg 4, s. 82

¹⁰⁷ Trondheim kommune, *Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2013-2025*, Trondheim, 2011, s. 25, 26

¹⁰⁸ Nettkilde: Trondheim kommune, Byantikvaren, *Om aktsomhetskartet*, sist endret; 28.01.2014, tilgjengelig fra: <http://www.trondheim.kommune.no/byantikvaren/kartinfor/>, innhentet: 25.03.2014, kl. 14.26

¹⁰⁹ Nettkilde: Trondheim kommune, Byantikvaren, *Kriterier for antikvarisk klasifisering*, sist endret; 17.10.2013, tilgjengelig fra: <http://www.trondheim.kommune.no/byantikvaren/kriterier/>, innhentet: 09.04.2014, kl. 09:20

unntak av Studentersamfundet, som har *verneklasse A*, er resterende bygninger på østsiden av Elgeseter gate innenfor *verneklasse C*.¹¹⁰ Vurderingen av Elgeseter gate 30b skiller seg fra kommunens nylig skrevne og vedtatte kulturminneplan og dets manglende fokus på Elgeseter gate 30b. Her fremhever kommunen at all murbebyggelse etter murtvangens innføring i 1845, herunder også jugendstilen, skal tillegges kulturminneverdier og vurderes for bevaring. Blant de viktigste forekomstene kulturminneplanen lister opp som forslag til å få plass vernebestemmelsene, er leiegårder langs *østsiden av Elgeseter gate* og *leiegårder i Jugendstil*. Elgestergate 30b og det bygningen tilfører sine to bygningsmiljø, nevnes ikke.¹¹¹

I kommunens nyskrevne kulturminneplan, kapitel 3.13 om «Boligbebyggelsen – med vekt på helhetlige miljøer», blir det poengtert at en rekke enkeltbygninger fra tiden rundt de første byutvidelsene på 1800- og tidlig 1900-tall har krav på kulturminnestatus. Elgeseter gate 30b blir ikke nevnt som en del av to bygningsmiljøer, eller som en enkeltstående bygning, verken i denne listen eller i vedleggene 6.4, *Reguleringsplaner med spesialområde/hensynssone bevaring*, og 6.5, *Kulturmiljøer i Trondheim med kulturhistorisk verdi*.¹¹² Dette til tross for at både kulturavdelingen i fylkeskommunen og byantikvaren mener Elgeseter gate 30b er en av de mest autentiske jugendbygningene i Trondheim, og en viktig del av et stort miljø i Elgeseter gate og i Magnus den godes gate. Fylkeskommunen påpeker at bygningen er én av tre gjenværende bygninger på vestsiden som ligger i det opprinnelige løpet fra den helhetlige planen rundt 1900-1910.¹¹³ Disse opplysningene gir spekulasjoner om den manglende oppmerksomheten til Elgeseter gate 30b i kommunedelplanen skyldes de foreliggende planene om Miljøgate i Elgeseter gate. Det er mange avveininger som blir tatt før en plan kommer på høring og til en politisk behandling. I Elgeseter gate ser det ut som kommunens pågående utviklingsplaner har satt føringer for utviklingen av kulturminneplanen, og ikke selve kulturminnet.

4.3. Elgeseter gate og foreliggende planer om Miljøgate

Det pågående prosjektet i Elgeseter gate er del to av Trondheims satsning på Miljøpakken, som er et samarbeidsprosjekt mellom Statens veivesen, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune. Miljøpakkeprosjektet har et kontaktutvalg bestående av veidirektør, fylkesordfører og ordfører. Under kontaktutvalget er det opprettet et arbeidsutvalg, som tar de viktige avgjørelsene og

---

¹¹⁰ Nettkilde: Trondheim kommunes kartdatabase, *Aktsomhetskart kulturminner*, tilgjengelig fra: <http://kart5.nois.no/trondheim/Content/Main.asp?layout=trondheim&time=1395751334&vwr=&MapType=png>, innhentet: 25.03.2014, kl. 13:04

¹¹¹ Trondheim kommune, *Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2013-2025*, Trondheim, 2011, s. 41, 55

¹¹² Trondheim kommune, *Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2013-2025*, Trondheim, 2011, s. 55, 56, 94-107

¹¹³ Intervju: Byantikvaren, Trondheim kommune, 21.02.2014, Bytorget, Trondheim og Sør-Trøndelag fylkeskommunen, 10.02.2014, Bytorget, Trondheim

arbeider med prosjektet. Dersom arbeidsutvalget er usikre på avgjørelsene, blir det løftet opp til kontaktutvalget, slik at de har siste ordet i prosjektet.¹¹⁴

I følge planprogrammet *Detaljregulering av Elgeseter gate*, ønskes det å gi Elgeseter gate et urbant preg med gateliv i form av små restauranter og butikkvirksomheter. Samtidig er det et stort fokus på å øke miljøstandarden i gaten, i form av økt bomiljø og redusering av forurensning, gjennom tilrettelegging av en Super-buss trasé.¹¹⁵

For å oppnå disse målsetningene har Miljøpakken lagt til grunn noen premisser for prosjektet. Disse premissene har planarbeidet satt opp som ufravikelige, for å gjennomføre prosjektet om en miljøgate i Elgeseter gate. Blant disse premissene står det som tredje betingelse at «[g]atebredden fra reguleringsplanen i 1950 på 34 meter skal legges til grunn».¹¹⁶ Dermed har kontaktutvalget tatt en politisk avveining om riving av de tre jugendgårdene på vestsiden, uten å ta dette til høring. Her oppstår det et paradoks hvor de ønsker å fjerne miljøskapende elementer for å skape en miljøgate.

Til tross for betingelsene for utviklingen av Elgeseter gate, er det viktig å poengtere at bygningens skjebne fremdeles ikke er avgjort, selv om jugendgårdenes premisser ikke er tatt med i den videre utredningen av prosjektet. Byantikvaren forklarer dette med at bygningens skjebne ikke skal avgjøres før planene blir løftet opp til høring, og man skal uttale seg om de foreliggende planene. Når reguleringsplanen blir løftet opp til høring, skal man gjøre en samlet vurdering av alle beslutninger som har blitt gjort underveis. I den samlede vurderingen skal alt sammen vurderes på nytt, selv om Elgeseter gate 30b i dette tilfellet har vært bortregulert siden 1950-tallet.¹¹⁷

4.3.1. Trondheim som Miljøby – politiske rammevilkår

Trondheim har som ett av landets områder med størst befolkningsvekst et ønske om å redusere forurensning i og rundt Trondheim gjennom satsningen på *Miljøpakken*. Gjennom miljøpakken søker Trondheim kommune redusere forurensning fra transport med 20 %. Dette skal de gjøre ved å tilrettelegge for gående, syklende og kollektivtransport.¹¹⁸

Miljøpakken er, som nevnt, et samarbeidsprosjekt med Statens veivesen, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Trondheim kommune, og arbeidet skal pågå frem til 2025. Innen 2025 har

---

¹¹⁴ Intervju: Utbygger, Trondheim kommune, 22.01.2014, Bytorget, Trondheim

¹¹⁵ Miljøpakken, høringsutkast, *Detaljregulering av Elgeseter gate – planprogram*, Trondheim kommune 11.februar, 2013, s. 3-6

¹¹⁶ Miljøpakken, høringsutkast, *Detaljregulering av Elgeseter gate – planprogram*, Trondheim kommune 11.februar, 2013, s. 7

¹¹⁷ Intervju: Byantikvaren, Trondheim kommune, 21.02.2014

¹¹⁸ Nettkilde: Miljøpakken, *Om sju år har Trondheim 200 000 innbyggere*, sist endret: 24.09.2013, tilgjengelig fra: <http://miljopakken.no/om-miljoepakken/bakgrunn>, innhentet: 14.04.2014, kl. 11:40

miljøpakken satt opp ti målsetninger som er en kortversjon av den politiske avtalen. Av disse målene dreier syv av ti målsetninger seg om forbedringer i forbindelse med vei og transport.¹¹⁹

I kommuneplanens samfunnsdel 2009-2020, legger ordfører Rita Ottervik frem visjonen: «[i] 2020 er Trondheim kunnskapsbyen, miljøbyen og velferdsbyen, og kommunen er en aktiv og attraktiv partner og arbeidsgiver.»¹²⁰ Det legges frem fire hovedmål, hvor kommuneplanens andre hovedmål baserer seg på Trondheim som en bærekraftig by det skal være lett å leve miljøvennlig i. De globale klimaendringene blir lagt frem som årsak for de politiske valgene hvor Trondheim som lokalsamfunn skal bidra med å løse disse miljøutfordringene. Med sitt bidrag i klimapolitikken skal Trondheim kommune gjennom videre byutvikling og infrastruktur redusere transportbehov, bedre byluften og redusere støybelastningen.¹²¹

Trondheim kommunes satsning på miljøpakken kan regnes som en upopulær og politisk vanskelig satsning for politikerne, med tanke på det lokale demokratiet og gjenvalg. Årsaken til upopulariteten ligger i innføringen av ulike restriksjoner, deriblant bomringer som fører til misnøye blant befolkningen.¹²² Selv om satsningen på Miljøpakken vil være upopulært på lokalt nivå, vil det i en global sammenheng regnes som en populærpolitisk satsning, mye på grunn av det globale fokuset på problematikken rundt klimagassutslipp og de globale klimaendringene dette medfører.

Miljøsattingen sammen med den stadig økende befolkningen i byen og områdene rundt samt kulturminneinteresser, danner de politiske rammevilkårene for utviklingen av Elgeseter gate. Her møtes behovet for utvikling av infrastruktur i en konflikt med bevaringen av tre av kommunens historisk interessante og identitetsskapende kulturminner. Disse interessekonfliktene vil jeg se nærmere på i det påfølgende avsnittet.

4.3.2. Kulturminnet møter samfunnets behov for utvikling – interessekonflikter

Trondheim, som andre byer i Norge, har en stadig økning i befolkningen. I en periode fra 2002 – 2012, økte folketallet med 1932 innflyttere.¹²³ Etter den økte innflyttingen kommunen har hatt til

---

¹¹⁹ Nettkilde: Miljøpakken, *Miljøpakkens mål*, sist endret: 10.07.2013, tilgjengelig fra: <http://miljopakken.no/om-miljoepakken/maal>, innhentet: 14.04.2014, kl. 11:49

¹²⁰ Trondheim kommune, *Kommunedelplanens samfunnsdel 2009-2020*, vedtatt av Trondheim bystyre 10.juni 2010, Trondheim, tilgjengelig på pdf fra: <http://www.trondheim.kommune.no/miljo/>, innhentet: 14.04.2014, kl. 12:12, s. 3

¹²¹ Trondheim kommune, *Kommunedelplanens samfunnsdel 2009-2020*, vedtatt av Trondheim bystyre 10.juni 2010, Trondheim, tilgjengelig på pdf fra: <http://www.trondheim.kommune.no/miljo/>, innhentet: 14.04.2014, kl. 12:12, s. 7, 12

¹²² Intervju: Utbygger, Trondheim kommune, 22.01.2014, Bytorget, Trondheim

¹²³ Nettkilde: Statistisk sentralbyrå, *ssb.no, Innenlandske flyttinger – lag egne tabeller og figurer*, tabell 09588, tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/saveselections.asp>, innhentet: 19.04.2014, kl. 19:56

nå, ser kommunen for seg at Trondheim kommune vil ha 200 000 innbyggere innen 2025.¹²⁴

Slik stortingsmeldingene og Riksantikvarens *Leve med kulturminner* legger frem, tilsvarer denne befolkningsveksten et arealpress i, og rundt byen, både i form av tilrettelegging av infrastruktur, og i boligbygginger. Dette arealpresset vil igjen føre til et økt press på kommunens mange kulturminner. Derfor er det viktig for byene å identifisere de faktorene og kulturminnene som utgjør byens identitet ved å se den helhetlige sammenhengen i områder, bygninger og detaljer i hele byen. En by i vekst opplever også et stort press fra de kommersielle interessene som ønsker å etablere og utvikle næringer i byen og sentrumsnære områder. Dette er også et element som påvirker kulturminnene i byen, på flere måter.

I forbindelse med saken i Elgeseter gate har man en konflikt mellom kulturminnet og utviklingen av infrastrukturen for å ta unna den økende trafikken og forbedre luft- og miljøkvalitetene i gaten. Denne interessekonflikten ligger i at bevaringen av kulturminnet hindrer et rendyrket konsept om en boulevard, ikke den faktiske gjennomføringsevnen av prosjektet. Derfor har Elgeseter gate 30b og de to andre jugendgårdene i gateløpet blitt lagt frem som en konflikt, i større grad enn hva de faktisk er.¹²⁵ Miljøpakkens ønske om et rendyrket boulevard-konsept er forårsaket av tilgangen til *statens prosjektmidler*,¹²⁶ dette gjør prosjektmidlenes hensikt kritikkverdig da rendyrkede konsepter skal gå på bekostning av integrering og tilpasning til eksisterende kulturminner.

Gjennom intervju med informantene kommer det tydelig frem at både fortidsminneforeningen DTA og Trondhjems historiske forening ønsker at Elgeseter gate 30b blir bevart og integrert i gateplanet til den planlagte boulevarden. Byantikvaren i Trondheim og Sør-Trøndelag fylkeskommune, uttrykker også at de ønsker at bygningen skal bli bevart, samtidig som Elgeseter gate blir en miljøvennlig transportåre.¹²⁷

I artikkelen «Ulike muligheter må utredes» skrevet av Adresseavisen i november 2013, kommer det frem at Trondheim kommunes politikere er splittet i forbindelse med avgjørelsen om Elgeseter gate 30b. Vindheim, representant fra De Grønne og leder i Byutviklingskomiteen i Trondheim kommune, sammen med Åm fra Venstre uttrykker at en grundig utredning av alternativer til å rive bygningen burde ha vært gjennomført. De mener at man ikke kan gi en

---

¹²⁴ Miljøpakken, *Om sju år har Trondheim 200 000 innbyggere*, sist endret: 24.09.2013, tilgjengelig fra: <http://miljopakken.no/om-miljoepakken/bakgrunn>, innhentet: 14.04.2014, kl. 11:40

¹²⁵ Intervju: Byantikvaren, Trondheim kommune, 21.02.2014, Bytorget, Trondheim

¹²⁶ Oppfølgingsintervju: Utbygger, Trondheim kommune, 05.02.2014, Bytorget, Trondheim

¹²⁷ Intervju: Byantikvaren, Trondheim kommune, 21.02.2014, Bytorget, Trondheim, Sør-Trøndelag fylkeskommunen, 10.02.2014, Bytorget, Trondheim, Fortidsminneforeningen DTA, 24.01.2013, Dragvoll, Trondheim og Trondhjems Historiske Forening, 14.02.2014, Shumhuset, Trondheim

rivingstillatelse før man er sikre på at det ikke finnes noe alternativer.¹²⁸ I flere andre artikler er det også påpekt en frykt for at en endring av stedets karakter vil påvirke Elgeseter gates evne til å skape tilhørighet og identitet. Man frykter et homogent miljø hvor de historiske linjene i bygningsmiljøet vil bli forstyrret. Flere artikler skriver også om muligheten til å bygge sykkelvei gjennom Elgeseter gate 30b, eller omhandler utstillingsprosjektet «Constant. Decay.». Utstillingsprosjektet kommer jeg tilbake til i underkapittel 4.3.3. Det stilles også spørsmål om hvorvidt begrepet *Miljøgate* praktisk kan la seg forsvare, da det fremfor en reduksjon, vil tilrettelegge for en økning i trafikken.¹²⁹ Miljøpåkjenninger til at man river eksisterende bygninger for så å bygge opp igjen, vil også sette spørsmål om hvorvidt konseptet Miljøgate er reelt eller et paradoks.

Prosjektleder for miljøgaten i Elgeseter gate forklarer i intervjuet at man med prosjektet ikke ønsker å tilrettelegge for gjennomkjøring grunnet den store lokale belastningen, men at man må ha en trafikk inn til sentrum for å opprettholde et levende sentrum. I stedet ønsker man med utviklingen av Elgeseter gate å skape lokal tilgjengelighet med gateparkering og tilrettelegging av kollektivtrafikk. Ved å senke forurensningsnivået og tilpasse gaten etter myke trafikanters premisser, ønsker de å skape et aktivt byrom. Gjennom miljøgateprosjektet ønskes det at byveksten i Trondheim ikke skal medføre økt trafikk i gaten, men overføres til kollektivløsninger og sykkel.¹³⁰

Verdier og makt – økonomiske og næringsmessige forhold

Seleksjonsprosessen med grunnlag i en verdivurdering av bebyggelsen ble allerede utført av kommunens politikere i utarbeidelsen av kommuneplanarbeidet i 2012. Fylkeskommunen hadde i den forbindelse lagt inn et forslag på at Elgeseter gate 30b burde bli lagt inn i en hensynsone for bevaring. Denne hensynsonen hadde blitt innskrenket i det ferdige planutkastet, hvor Elgeseter gate 30b var ekskludert fra hensynsonen.¹³¹ Det kan virke som om kommunen allerede på dette stadiet var forberedt på å velge bort kulturminneverdiene i Elgeseter gate 30b til fordel for en enklere utvikling av miljøgaten.

Med å unnlate videre utredninger av de rivningstruede bygårdene i Elgeseter gate, har kontaktutvalget gjennomført et valg basert på en verdivurdering. Her har de valgt utviklingen av et rent konseptet om en boulevard og miljøgate fremfor kulturminneinteressene.¹³² Ved å rive bygningene endrer man på byggelinjer, bygningstyper og planutforminger i gaten, disse er sentrale elementer for forståelsen av og minnene rundt historien. Fjerner man de fysiske sporene, vil man

¹²⁸ Adresseavisen, *Ulike muligheter må utredes*, 02.11.2014, s. 3

¹²⁹ Vindheim, Jan B. og Nissen, Harald A., «Høyskolepark eller trafikkmaskin?», i *Adresseavisen*, 05.06.2013, del 2, s. 14

¹³⁰ Oppfølgingsintervju: Utbygger, Trondheim kommune, 05.02.2014, Bytorget, Trondheim

¹³¹ Intervju: Sør-Trøndelag fylkeskommunen, 10.02.2014, Bytorget, Trondheim

¹³² Intervju: Utbygger, Trondheim kommune, 22.01.2014, Bytorget, Trondheim

gradvis kunne endre nåtidens og fremtidens kollektive erindring av Elgeseter gate.¹³³ På denne måten har politikerne i kontaktutvalget makt til å avgjøre hvilke kulturminner og hvilke deler av historien våre etterkommere skal ha kjennskap til, og hva som skal ta del i den kollektive erindringen.

Til tross for at politikerne tar slike verdiavgjørelser på befolkningens vegne, representerer de lokaldemokratiet som folkevalgte politikere. Derfor vil de politiske avgjørelsene og avveingene de tar, i utgangspunktet være basert på verdiene til opinionen av befolkningen.¹³⁴ Likevel foretar de folkevalgte politikerne valg som møter stor motstand hos opinionen, uten at det får konsekvenser, samtidig som andre valg blir gjort for å tilfredsstille velgerne.

Kulturminnet som ressurs og lokaliseringsfaktor

Et av hovedmålene for Elgeseter gate er å redefinere området som et attraktivt byrom med aktivitet på gateplan. Man ønsker å motarbeide dagens oppfattelse av Elgeseter gate som et forurenset område, hvor ingen forretninger ønsker å etablere seg på bakkeplan. Det ligger også i bakgrunnen for prosjektet at Trondheim kommune ønsker å satse på utviklingen av en kunnskapsindustri rundt Elgeseter gate, høyskolen og universitetet.¹³⁵ Planprogrammet la frem visjonen om at Elgeseter gate skal fremstå som en gate som ønsker velkommen til Trondheim gjennom Norges viktigste campusområde. Dette mener planprogrammet å løse med høy standard på materialbruk og utførelse, med en gjennomarbeidet utforming av arealer med trær og øvrig beplantning.¹³⁶

Informantene fra Trondheimsområdet trekker frem at Elgeseter gate 30b kan bidra til å oppnå de nevnte målene med et attraktivt byrom og være en ressurs som tilføres den planlagte miljøgaten. Med noen tilpasninger på bygningen og i gateplanet kan Elgeseter gate 30b være en lokaliseringsfaktor og bidra med kvaliteter som en attraksjon i gatebildet hvor øynene kan hvile.

Samtidig som Elgeseter gate 30b kan være en ressurs i gatebildet, kan det også forekomme situasjoner hvor bygningen blir oppfattet som et irritasjonsmoment. Dette har en spesiell sammenheng med bygningens plassering i forhold til resterende byggelinjer, som kan skape en innsnevring av veien. Potensielt kan dette være et kø-dannede moment, hvor bilister kan irritere seg over bygningen og kulturminnevernet.¹³⁷

Hvorvidt Elgeseter gate 30b vil fungere som ressurs for miljøgaten og berike bybildet som et

---

¹³³ Eriksen, 1999, s. 86

¹³⁴ Intervju: Utbygger, Trondheim kommune, 22.01.2014, Bytorget, Trondheim

¹³⁵ Intervju: Utbygger, Trondheim kommune, 22.01.2014, Bytorget, Trondheim

¹³⁶ Miljøpakken, høringsutkast, *Detaljregulering av Elgeseter gate – planprogram*, Trondheim kommune 11.februar, 2013, s 5

¹³⁷ Intervju: Fortidsminneforeningen DTA, 24.01.2013, Dragvoll, Trondheim

bevis på at utvikling og vern kan gå sammen, handler om viljen til å bevare bygningen. Denne viljen må først og fremst være gjeldende hos politikerne og miljøpakken som oppdragsgiver og utbygger, men også hos lokalbefolkningen i form av opinion og miljørevitalisering. Er opinionen sterk nok, vil det være politisk vanskeligere å gjennomføre rivningen av Elgeseter gate 30b. Dette vil jeg diskutere videre i det påfølgende delkapittelet.

4.3.3. Viljen til å påvirke

Fremtidsutsiktene for Elgeseter gate 30b er mørke, da bygningen er utelukket både fra hensynssone for bevaring i kommuneplanarbeidet og fra den videre utredningen for miljøgateprosjektet. Det er behov for en politisk opinion blant befolkningen, hvor man lykkes i å snu det mentale bildet folk har til at Elgeseter gate 30b og det miljøet det tar del i, er viktig å ivareta. Her mener prosjektleder for miljøgaten at reaksjonene ikke har kommet tidsnok, samtidig som engasjementet ikke har lyktes i å skape opinion.¹³⁸

Svartlamoen er et eksempel på et område i Trondheim som var truet av utbygging. Her var det en politisk opinion og en form for miljørevitalisering som berget bygningsmiljøet og endret befolkningens oppfattelse av miljøet. I dag er det en selvfølge at dette miljøet skal bevares, da det er identitetsskapende for Trondheim. Derfor ville det være et mulig scenario hvor det også ville blitt lett å drive vern i Elgeseter gate, dersom man fikk en opinion med miljørevitalisering av området.

For å lykkes med en opinion i forbindelse med Elgeseter gate 30b og bygningsmiljøet, trenger man en vilje til å påvirke blant befolkningen og hos de lokale lagene og foreningene. Denne viljen ser ut til å påvirkes av oppfatningen av Elgeseter gate 30b og de to andre jugendgårdene, som tapte bygninger. Mye av dette forårsakes av prosjektets politiske tyngde og «rivningsspøkelset» som har ligget over bygningene siden de ble bortregulert på 1950-tallet.¹³⁹

Fortidsminneforeningen DTA, hadde en intern diskusjon hvorvidt de skulle engasjere seg for bevaring av Elgeseter gate 30b da Elgeseter gate-saken kom opp. Diskusjonen resulterte i at foreningen ikke skulle engasjere seg.¹⁴⁰ I stedet valgte foreningen å skrive et leserinnlegg til Adresseavisen om «Arven etter Elgeseter gate 30B» den 7.juni 2013. I leserinnlegget beklaget foreningen riveutfallet for bygningen. Samtidig benyttet de anledningen for å argumentere til et bygningsvernsenter, hvor viktige bygningsdetaljer og originale deler fra 30b kunne lagres og

¹³⁸ Intervju: Utbygger, Trondheim kommune, 22.01.2014, Bytorget, Trondheim

¹³⁹ Intervju: Fortidsminneforeningen DTA, 24.01.2013, Dragvoll, Trondheim, og Trondhjems Historiske Forening, 14.02.2014, Shumhuset, Trondheim

¹⁴⁰ Intervju: Fortidsminneforeningen DTA, 24.01.2013, Dragvoll, Trondheim

benyttes til vedlikehold av andre historiske bygninger.¹⁴¹ Trondhjems Historiske Forening, hadde i likhet med DTA også en diskusjon innad i styret om de skulle engasjere seg eller ikke. Foreningen kom også frem til at bygningen var tapt, og maktet ikke kampen da foreningen var i en re-etableringsfase etter et generasjonsskifte i styret.¹⁴²

Av de 64 relevante artiklene i forbindelse med utbyggingen av miljøgate i Elgeseter gate, omhandler 25 de rivningstruede bygningene, da med et spesielt fokus på Elgeseter gate 30b. Av disse artiklene argumenterer åtte for bevaring av bygningen. Flere av artiklene kom etter all oppmerksomheten som ble skapt rundt «Constant. Decay.» Prosjektet fikk omtale i seks av artiklene som vedrørte Elgeseter gate 30b, samme antallet som generelle meninger og informasjoner vedrørende utviklingen. Det vil si at det tilsammen er åtte artikler av 64 som direkte taler for en bevaring av bygningen. Til tross for at artiklene har generert noe oppmerksomhet, vil det samlet sett ikke være nok oppmerksomhet som taler for bevaring. En diskusjon om konsekvensene rundt det manglende engasjementet vil bli tatt opp i kapittel 4.3.4.

Constant. Decay.

Reaksjonen som har skapt mest oppmerksomhet i forbindelse med rivningen av Elgeseter gate 30b, er gruppeutstillingen satt sammen av *Constant. Decay*. Utstillingen var et samarbeidsprosjekt mellom Rake utstillingsrom, arkitekturfabrikken og Diana Espinosa Alborno. Fra 5. oktober til 2. november 2013 var det på nytt liv i Elgeseter gate 30b med en rekke installasjoner og utstillinger. Gruppeutstillingen tok for seg usikkerheten beboerne i 30b levde med, siden rivningen av Elgeseter gate 30b ble vedtatt på 1950-tallet.¹⁴³

Gruppeutstillingen i Elgeseter gate 30b har bidratt til å løfte oppmerksomhet blant både forvaltningen, de lokale lagene og foreningene i Trondheim samt blant arbeidsutvalget i Miljøpakken. Alle informantene i Trondheim bemerker utstillingen som et godt forsøk på å danne en opinion.

Å bruke kunst til å skape en opinion i et rivningstruet område har tidligere blitt gjennomført med suksess på Svartlamoen i Trondheim. Beboerne sammen med kunstnerne Håkon Bleken og Håkon Gullvåg kjempet for bevaring av området på 1990-tallet.¹⁴⁴ I 1998 ble Svartlamoen bevart, hvor det i dag er området regulert til *Byøkologisk forsøksområde*. Svartlamoen har fått beholde sin

---

¹⁴¹ Stang, Margrethe C., «Arven etter Elgeseter gate 30B» i *Adresseavisen*, 07.06.2013, Del 2, s. 15

¹⁴² Intervju: Trondhjems Historiske Forening, 14.02.2014, Shumhuset, Trondheim

¹⁴³ Nettkilde: Rake visningsrom, *Constant. Decay, Elgeseter gate 30b*, tilgjengelig fra: <http://rake.trondheim.no/visningsrom/index.php?/constantdecay/constant-decay/>, innhentet: 16.04.2014, kl. 08:10

¹⁴⁴ Nettkilde: Håkon Gullvåg, *Svartlamoen*, skrevet av Johansen, Daniel og Furuseth, Eva, tilgjengelig fra: <http://haakon-gullvaag.no/kunst-utsmykning-svartlamoen>, innhentet: 16.04.2014, kl. 09:19

karakter, til tross for enkelte rehabiliteringer av bygningene.¹⁴⁵

Holdninger og praksis

Det kan virke som at viljen og holdningen for bevaring av Elgeseter gate 30b, og de andre to ungdomsgårdene som er planlagt revet, ikke er til stede blant politikerne i Trondheim kommune og samarbeidsgruppen *Miljøpakken*. Den politiske tyngden prosjektet har og rivningsspøkelset som har ligget over disse tre ungdomsgårdene, virker til å ha tatt motet fra de lokale lagene og foreningene i Trondheim til å danne en opinion, da de ser det som en tapt sak.¹⁴⁶ Politikernes manglende bevaringsvilje, går imot oppfattelsen av at det i dag er et større fokus på viktigheten av å bevare kulturminner, hvor politikerne mener det er viktigere å rendyrke boulevard-konseptet.

Et annet element som gjør seg gjeldende i dette tilfellet, er mangelen på demonstrasjonstog vedrørende vern av byens historiske spor. Slike typer demonstrasjonstog fant sted i forbindelse med vernedemonstrasjonene for både Bakklandet og Ilsvikøra på 1970-tallet.¹⁴⁷ I dagens samfunn demonstrer man i tog for politiske holdninger, krig og menneskerettigheter, fremfor vern og bevaring av kulturminner og kulturmiljø som er grunnleggende for framveksten av byens identitet.

4.3.4 Endring av det mentale bildet

Det manglende engasjementet rundt de tre rivningstruede bygårdene i Elgeseter gate samt det manglende vedlikeholdet forårsaket av 1950-tallets bortregulering,¹⁴⁸ har ført til et miljøforfall av bygårdene og dermed bygningsmiljøet de inngår i.

Skulle man lykkes i å få frem en opinion i forbindelse med Elgeseter gate 30b og de andre to ungdomsgårdene som søkes å rives i prosjektet, ville det blitt politisk vanskelig for politikerne å rive bygningene, dette fordi en eventuelt riving da ville ha skapt mye politisk misnøye blant lokalbefolkningen.¹⁴⁹ En slik opinion ville mest sannsynlig også ha medført en form for miljøforringelse av området. Årsaken ligger i det mentale bildet folk har av bygningene og området i Elgeseter gate, samt planene om en opprustning av gateplanet. Det er stor sannsynlighet for at man ville ha satt i stand bygningene, og med dette innført elementer i bygningsmiljøet og gatemiljøet som passer inn i et idealisert bilde, og ikke nødvendigvis med det opprinnelige miljøet.

Miljøforfallet i Elgeseter gate vil kunne eskalere til nye høyder, dersom man ikke skulle

---

¹⁴⁵ Nettkilde: Store Norske Leksikon, *Svartlamoen*, skrevet av Rosvold, Knut A., tilgjengelig fra: <http://snl.no/Svartlamoen>, innhentet: 16.04.2014, kl. 09:09

¹⁴⁶ Se underkapittel 4.3.3 *Viljen til å påvirke*

¹⁴⁷ Se underkapittel 2.3.2, avsnitt *Miljøforringelse*

¹⁴⁸ Se underkapittel 4.3.3 *Viljen til å påvirke*

¹⁴⁹ Intervju: Utbygger, Trondheim kommune, 22.01.2014, Bytorget, Trondheim

lykkes i å snu politikernes vilje til å rendyrke konseptet rundt en boulevard.¹⁵⁰ Miljøforfallet vil da bli aktivt utført, hvor man fysisk går inn i området og sletter elementer som er grunnleggende for en helhetlig forståelse av de eksisterende bygningsmiljøene.

4.4. Oppsummering

Utvidelsen av murtvengen og etableringen av Trondheim som studentby grunnlegger Trondheims vekst på det forrige århundreskiftet, og den store rollen ungdomstilen fikk i byen. Elgeseter gate ble regulert og bygd opp i denne perioden, og karakteriseres i dag som et sammensatt bygningsmiljø. Av de tre gjenværende ungdombygningene på vestsiden, er Elgeseter gate 30b den mest autentiske bygningen som en fungerende hjørnebygning i to bygningsmiljøer. Med bygningens autenticitet og historiske rolle, er Elgeseter gate 30b vurdert til verneklasse B i kommunens aktsomhetskart. Likevel er den ikke inkludert i Kommunedelplanen for kulturminner og kulturmiljøer.

Miljøpakken har satt som et premiss for prosjektet at de tre gjenværende ungdombygningene på gatens vestside skal rives. Årsaken er fokuset på at bygningene hindrer et rendyrket boulevard-konsept, fremfor at de kan være en ressurs for gatemiljøet. Avgjørelsen viser politikernes store innflytelse på utformingen av Elgeseter gate og hvordan gatens historie skal gå inn i fremtidens kollektive erindring.

Trondheim kommunes miljøatsning kan utarte seg som populærpolitisk med det store miljøfokus i en global sammenheng. Miljøatsningen kan også oppfattes som vanskelig, da innføringer av ulike restriksjoner skaper lokalt misnøye. Den tunge politiske satsningen sammen med «rivespøkelset» fra 1950-tallets omregulering av gateplanet, forårsaker det manglende engasjementet for bevaring av bygningene.

---

¹⁵⁰ Se underkapittel 4.3.2 *Kulturminnet møter samfunnets behov for utvikling - interessekonflikter*

5. Saksstudie 2: utfordringer i Distrikt. Skorovatn i Namsskogan kommune som eksempel

5.1. Kort om Skorovatn

Skorovatn ligger i Namsskogan kommune i Indre Namdalen i Nord-Trøndelag, opp mot kommunegrensen til Røyrvik kommune. Kommunen grenser til Nordland i nord, og i øst, sør og vest grenser kommunen til henholdsvis Røyrvik, Grong og Høylandet.¹⁵¹ Namsskogan kommune ble en egen kommune etter kommunedelingen i 1923. Før den tid var Namsskogan en del av Vestre Namsealmenning og Grong kommune.¹⁵²

Letingen etter malm i form av svovelkis i området rundt Skorovatn startet allerede i 1873. I 1894 ble aksjeselskapet *Skorovandsfjeldets grubeanlæg* utstedet. Selskapet forsøkte flere ganger å selge rettighetene til områdene, uten å lykkes. Dermed kom selskapet aldri i gang med gruvedriften og ble oppløst i 1901.¹⁵³

Det ble selskapet *Elektrokemisk A/S* (Skorovas Gruber), senere *Elkem*, som gikk inn for å få i gang gruvedriften i Skorovatn i 1913. Selskapet som var stiftet i 1912, ble en sentral aktør i Skorovatn i perioden 1913-1984. De første bygningene i forbindelse med driften ble satt opp i Gammelkleiva i perioden 1913 og 1914, og planleggingen av jernbanen ble satt i gang.¹⁵⁴

Etter slutten på 1.verdenskrig i 1918 ble Skorovatn preget av en stille periode. Først når veien mellom Skorovatn og Grønndalselv ble planlagt og i gangsatt i 1932, ble det mer liv i Skorovatn, og de første fastboende kom i 1936. Gruvearbeidet kom i gang i 1938, samme år som veien til Skorovatn var ferdigstilt,¹⁵⁵ og allerede i 1939 ble den første malmen sendt til England og Tyskland. Det ble utarbeidet planer for en taubane mellom Skorovatn og Kongsmoen, hvor konsesjonen for drift ble gitt i 1938. Elleve år senere blir det søkt om konsesjon for drifting av taubanen, og i 1952 var taubanen i drift. Den var i virksomhet frem til 1976.¹⁵⁶

Under krigen på 1940-tallet ble det startet utbygging av enkelte boliger etter tysk ordre,¹⁵⁷ men den store oppbyggingen av Skorovatn kom i gang først i etterkrigsårene. De fleste boligene ble satt opp i løpet av en tiårs periode på 1950-tallet, og gruvedriften kom i gang. Oppbyggingen av gruvesamfunnet ga resultater, og i 1950-1960-årene var det mellom 500-600 innbyggere i Skorovatn. Dette førte til en ny storsatsning fra Elkem på tiltak som skulle tjene tilværelsen i

---

¹⁵¹ Se Vedlegg 5, s. 83

¹⁵² Hjulstad, 2002, s. 18

¹⁵³ Hjulstad, 1997, s. 152

¹⁵⁴ Hjulstad, 2002, s. 34, 35

¹⁵⁵ Hjulstad, 2002, s. 50

¹⁵⁶ Hjulstad, 2002, s. 56, 128, 129

¹⁵⁷ Hjulstad, 1997, s. 157

gruvesamfunnet. Dermed fikk Elkem bygget opp skole, butikk, post, fryselager, og samfunnshus, som rommet mange funksjoner.¹⁵⁸

Gruvedriften ble nedlagt i 1984, og etter opprydningsarbeidet flyttet de fleste innbyggerne til andre områder med arbeide. I denne prosessen fikk flere av boligene funksjon som fritidsboliger.¹⁵⁹ Gruvedriften i Skorovatn brakte også gode arbeidsinntekter til nabokommunene¹⁶⁰ og er en viktig del av Nord-Trøndelags gruve- og industrihistorie, som representant og en som del av den moderne gruvedriften.¹⁶¹

Slike gruvesamfunn ble ofte bygget opp veldig raskt og enhetlig, der det fysiske og sosiale samfunnet ble påvirket av gruvearbeidet. Typisk for gruvesamfunnene var at de sosiale skillene mellom arbeiderne og funksjonærene, ble synliggjort i byggeskikken. Skorovatn gjenspeiler disse trekkene med blant annet adskilte arbeiderboliger og funksjonærboliger.¹⁶²

5.2. Skorovatn som kulturmiljø

Etter kulturminneloven defineres et kulturmiljø som «...områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng.»¹⁶³ I denne sammenheng er det bygningene i Skorovatn som representerer kulturminnene i flere ulike bygningsmiljø. Sammen med andre spor i landskapet danner bygningsmiljøene et kulturmiljø som vitner om et samfunn bygget opp rundt gruvedriften.

Elkems satsning på å utvikle Skorovatn som samfunn ble komplett med ferdigstillingen av Skorovatn Kapell i 1965. Den korte byggeperioden har gitt en lett lesbar og helhetlig bebyggelsesstrukturen.¹⁶⁴

5.2.1. Skorovatn – et sammensatt kulturmiljø

Skorovatn har siden nedleggelsen av gruvedriften greid å beholde karakteren av industrisamfunnet som ble bygget opp på kort tid. Kulturmiljøet i Skorovatn er sammensatt av hovedsakelig fire typer bygningsmiljøer, som til sammen danner det karakteristiske gruvesamfunnet. Hvert av disse miljøene har sin geografiske og funksjonsmessige inndeling. Disse bygningsmiljøene består av: *gaten* – sammensatt av ulike funksjonsbygninger. *Lia med Kleiva* – Funksjonærboligene med utsikt over Skorovatn samfunnet. *Myra* – med arbeiderboligene, og *Byen* – består av industribygninger,

¹⁵⁸ Hjulstad, 2002, s. 59-66, 76

¹⁵⁹ Amundsen og Valderaune, 2014, s. 28

¹⁶⁰ Hjulstad, 2002, s. 131

¹⁶¹ Kimo, Inger Marie, *Internt notat, Sak: Skorovatn*, Nord-Trøndelag fylkeskommune, 2012, s. 2

¹⁶² Kimo, 2012, s. 1

¹⁶³ Lov av 9.juni 1978 nr. 50, om *Kulturminner (kulturminneloven)*, med endringer, sist ved lov av 10.juni 2005 nr 52 (i kraft 1.januar 2007), tilgjengelig fra: http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50?q=kulturminneloven*, innhentet: 03.04.2014

¹⁶⁴ Amundsen og Valderaune, 2014, s. 6, 27

administrasjonsbygg og funksjonærboliger.¹⁶⁵

Gaten

gaten er det første åpenbare bygningsmiljøet man treffer på når man kommer kjørende inn i Skorovatn. Hovedsaklig består gaten av enetasjes bygninger i form av landhandel, vaskeri, bensinstasjon, garasjer, brannstasjon, spikertelt og Røde kors. De énetasjes bygningene gjør at gaten som et bygningsmiljø skiller seg ut fra de andre bygningsmiljøene i Skorovatn, som for det meste består av toetasjes bygninger. I enden av gaten troner Skorovatn Kapellet som gatens *fondmotiv*,¹⁶⁶ og regnes i dag som Skorovatns landemerke.¹⁶⁷

Lia inkludert Kleiva

Lia og Kleiva behandles her under ett og samme bygningsmiljø, da disse to utbyggingsfeltene henger svært tett sammen i både utforming, funksjon, stil og geografisk plassering. Bebyggelsene i Lia og Kleiva er plassert i flere grupper som følger terrenget og har god utsikt mot øvrig bebyggelse i Skorovatn. Før man kommer inn til Skorovatn fra vest, treffer man på noe spredt bebyggelse som også hører til gruvedriften og regnes inn under Lia og Kleivas bygningsmiljø. Bebyggelsen består av funksjonærboliger, garasjer, samt direktørboligen. Bygningsmiljøet består av toetasjes bygninger, hvor det er antall utbygg på bygningskroppen som skiller Lia og Kleiva fra hverandre.¹⁶⁸ I Kleiva er tendensen et utbygg på bygningens vestvendte kortende, mens i Lia er tendensen at hver bygningskropp har to utbygg.¹⁶⁹

Lia og Kleiva består hovedsaklig av syv bygningstyper, i tillegg til et nyoppført bygg i moderne arkitektur. De ulike bygningstypene ligger som regel i samlede grupper, hvor hver gruppe har sin egen utforming. Av disse bygningstypene består tre av dem av kvadratiske grunnplan, hvor det er utbyggets plassering som skiller disse fra hverandre. Derimot er det noe større variasjon blant bygningene med rektangulær utforming på grunnplanen. To av disse bygningstypene er tilnærmet lik utformingen som man finner på Myra. Bygningen som skiller seg ut, som det eneste av sitt eksemplar, er direktørboligen.

Myra

Arbeiderboligene er plassert på Myra, og gateløpet går parallelt med gaten hvor Litlskorovatnet skiller disse. Myra er det bygningsmiljøet med flest boenheter der hver bygning er delt i to

---

¹⁶⁵ Se vedlegg 6, s. 84

¹⁶⁶ Se vedlegg 9, s. 87

¹⁶⁷ Amundsen og Valderaune, 2014, s. 6, 7

¹⁶⁸ Se vedlegg 7, s. 85

¹⁶⁹ Amundsen og Valderaune, 2014, s. 9

speilvendte boliger. Myras utforming preges av tre karakteristiske bygningstyper. Den første bygningstypen består av tomannsboliger med utbygg og inngangsparti på langveggen. Den andre bygningstypen består av to rekkehus plassert på en bakketopp, noe som har gitt det lokale klengenavnet *Rekkhusbakken*. Den tredje og siste bygningstypen i Myra, er lokalisert helt nederst og er i utformingen lik den første bygningstypen. Denne skiller seg ut med at tilbygget med tilhørende inngangsparti er lokalisert på hver sin kortende på bygningskroppen. Bebyggelsen på Myra består for det meste av bolighus og garasjerekker. Bygningene ligger hovedsakelig i en skrå orientering med kortenden mot veien.¹⁷⁰ Trolig er det vind- og snøforhold på vinteren som har skyld i denne orienteringen. Rekkehusene er sammen med garasjene og vaskeriet orientert annerledes, hvor langvegg og inngangsparti ligger parallelt med veien.¹⁷¹

Byen

Det siste bygningsmiljøet er Byen. Byen er et sammensatt bygningsmiljø og består av industribygninger, garasjer, administrasjonsbygg og boliger til funksjonærer. Dette inkluderer gruvesamfunnets og gruvedriftens to gjenværende hovedbygninger, Skifthuset og Samfunnshuset. Samfunnshuset sammen med et verkstedanlegg er plassert på en høyde med utsikt over Myra. Plasseringen er godt synlig fra både Myra og Lia og er viktig for forståelsen av hvilke komponenter som var sentral for driften av gruveanlegget og samholdet i storhetstiden. Bolighusenes byggelinje og orientering til veien varierer, noen er orientert med langsiden mot veien, mens andre er orientert med kortenden.¹⁷²

Utenom skifthuset, samfunnshuset og verkstedbygninger består Byen av hovedsaklig fire bygningstyper. Alle disse bygningstypene har en kvadratisk grunnplan med tilbygg på én av langveggene. Det er bygningenes størrelse og utforming av tilbygg som varierer.

Endringer på bebyggelsen

Namsskogan kommune vedtok arealdel for kommunen i planperioden 2004-2008. Denne plandelen er fremdeles gjeldende. I denne arealdelen er Skorovatn satt av som fritidsboliger med fremtidig LNF-arealer hvor det ikke er bebyggelse. Disse områdene har blant annet ingen bestemmelser om spredt bebyggelse. Reguleringen til LNF-områder, vil si at arealdelen ikke tillater oppførelse av ny bebyggelse uten tilknytning til stedbundet næring. Dette fordi landbruks-, natur- og friluftinteressene er svært viktige.¹⁷³ Utbyggingen av de planlagte fritidsboligene kommer til å

---

¹⁷⁰ Se vedlegg 8. s, 86

¹⁷¹ Amundsen og Valderaune, 2014, s. 15, 16

¹⁷² Amundsen og Valderaune, 2014, s. 20, 21

¹⁷³ Ertsås, Jan Ola, og Gystad, Erlend, *Planprogram Områderegulering Skorovas*, Trønder-Plan AS, februar 2014, s. 7 tilgjengelig på pdf fra:

utfordre disse LNF-områdene, og det vil derfor være nødvendig med omreguleringer av området.

Utenom den foreliggende arealdelen for Namsskogan kommune har man ingen form for reguleringer som setter restriksjoner og gir retningslinjer på eventuelle endringer på eksisterende bebyggelse.¹⁷⁴ En del av bygningene i Skorovatn har fått endringer som bryter med bygningsmiljøet, disse har vært påbygg med inngangsparti og verandaer i ulike variasjoner samt utskiftning av bygningsdeler. Flere av utbygningene og endringene er spesielt synlige på bygningsmiljøet i Myra, der boligene opprinnelig var ensartede. Endringene er svært synlig i landskapet, da de bryter med det helhetlige inntrykket av bygningsmiljøet.¹⁷⁵ Under min praksisperiode i Skorovatn fikk jeg inntrykk av at endringene skyldes lokalbefolkningen manglende kunnskap om søknadspliktige fasadeendringer etter plan- og bygningsloven.

5.3. Skorovas – en urban fjellandsby

De foreliggende planene om utbygging og utvikling av den nedlagte gruvebyen Skorovatn er i regi av *Namdal Bruk AS* sitt nyetablerte selskap *Skorovas Gruber AS*. *Namdal Bruk* overtok all utmarkseiendom samt noen hus og tomter i Skorovatn i 2010 fra Norske Skog, som i sin tid tok over disse eiendommene fra Elkem i 1991. Ola Mæle, som i skrivende stund er en av Norges fremste eiendomsutviklere, eier 50 % av *Namdal Bruk AS* og *Skorovas Gruber AS*, og er styreleder i disse. Det er selskapenes direktør, Knut Berger, som har hovedansvaret for planutviklingen.¹⁷⁶

Skorovas Gruber AS engasjerte *Trønder-Plan AS* for utarbeidelse av en reguleringsplan med tanke på utviklingen av Skorovatn som en fritidsarena med tilhørende fritidsbebyggelse.

Arkitektkontoret *Pir II* hadde i forkant utarbeidet en mulighetsstudie for utbygging av 1260 nye boenheter i form av både leiligheter og hytter. Planutviklingen tar utgangspunkt i visjonene «*Den urbane fjellandsbyen – der gateliv og uberørt natur forenes*».¹⁷⁷ Visjonene for planutviklingen reflekterer den voksende trenden med oppretting av nye fritidsområder i randsonene til verneområder og «urørt» natur. Denne utviklingen og dets bærekraft vil bli diskutert ytterligere i kapittel 5.3.1

I visjonen ønsker man å bygge videre på Skorovatn som en levende fjellandsby med historisk forankring i det nedlagte gruvesamfunnet. Gjennom utbygging av flere aktivitetstilbud, hytter og leiligheter, samt tilrettelegging for næringsvirksomhet ønsker *Skorovas Gruber AS* å

[http://namsskogan.kommune.no/nordtrondelag/namsskogan/namsskogank.nsf/Attachments/2F81F984D47F40A5C1257CA20038A165/\\$FILE/Skorovas;+Planprogram+-+Omr%C3%A5deregulering.pdf](http://namsskogan.kommune.no/nordtrondelag/namsskogan/namsskogank.nsf/Attachments/2F81F984D47F40A5C1257CA20038A165/$FILE/Skorovas;+Planprogram+-+Omr%C3%A5deregulering.pdf), innhentet: 04.04.2014, kl. 10:20

¹⁷⁴ Samtale med Namsskogan kommunes kultursjef, Skorovatn, Namsskogan kommune, sommeren, 2013

¹⁷⁵ Amundsen og Valderaune, 2014, s. 34

¹⁷⁶ Intervju: Utbygger Skorovatn, 31.01.2014, Trones, Namsskogan

¹⁷⁷ Ertsås og Gystad, 2014, s. 3

oppnå målet med en levende fjellandsby med aktiviteter hele året.¹⁷⁸ gaten i Skorovatn er en sentral brikke i disse planene, hvor de fleste fritids- og næringstilbudene vil bli lagt i to- til fireetasjes bygninger.¹⁷⁹ Gaten blir med disse planene det eneste bygningsmiljøet fra gruvebyen som vil bli påvirket av utbyggingsplanene med en fysisk inngripen.¹⁸⁰ Her vil den planlagte høyden på bygningene komme til å utfordre Kapellets funksjon som gatens fondmotiv.¹⁸¹

I skrivende stund (april 2014) har planprogram og planoppstart blitt kunngjort (november 2013), og man har hatt en første runde med høringer av forslaget til planprogrammet og områdereguleringen i årsskiftet desember/januar (2013/2014). 11. mars 2014 ble planprogrammet til områdereguleringen av Skorovatn fastsatt i Namsskogan kommune,¹⁸² og reguleringsplanen er klar for en førstegangs behandling i oktober 2014.¹⁸³ En analyse av høringsuttalelsene fra første runde med høringer samt en gjennomgang og analyse av medieoppslag som kunngjøringen av utbyggingen har medført, vil bli tatt opp i delkapittel 5.3.2.

Byggeprosjektet av den urbane fjellandsbyen vil medføre landskapsendringer i og rundt Skorovatn. Disse endringene vil påvirke opplevelses- og kunnskapsverdien til stedet. Derfor bør hensyn til byggelinjer, plassering, bygningsstruktur og materialbruk være en premissfaktor, gjennom regulering, for at kulturmiljøet i Skorovatn skal kunne ivaretas på en best mulig måte.¹⁸⁴

5.3.1. Namsskogan kommune som fritidskommune – politiske rammevilkår

Både Riksantikvarens hefte, *Alle tiders kulturminner*, fra 2001 og Stortingsmeldingen *Leve med kulturminner*, fra 2004/2005 tar opp utviklingen i dagens samfunn som skaper endringer i bosettingsmønstrene. Disse endringene preges av en flytting fra distrikt til by og tettsteder som igjen setter press på kulturminnene i form av endringer av både bruk og arealutnyttelse. Med dette som utgangspunkt setter nevnte stortingsmelding et fokus på bruk av kulturminner som en grunnleggende ressurs i utvikling av lokalsamfunn og næringsliv. Fokuset på kulturminner som en ressurs føres også videre i Melding til storting *Framtid med fotfeste 2012/2013*. Kulturminner og natur kan være grunnlag for videre bosetting i distriktene, med bakgrunn i at kulturminner og natur

¹⁷⁸ Erstås og Gystad, 2014, s. 3

¹⁷⁹ Pir II, *Skorovas Masterplan*, s. 5-7, tilgjengelig på pdf fra: www.skorovas.no/prosjektet.php, innhentet: 04.04.2014, kl. 10:50

¹⁸⁰ Intervju: Utbygger Skorovatn, 31.01.2014, Trones, Namsskogan

¹⁸¹ Amundsen og Valderaune, 2014, s.31, 32

¹⁸² Namsskogan kommune, Nærings- og utviklingsetaten, *Melding om politisk vedtak – områderegulering Skorovas – Stadfesting av planprogram*, 20.03.2014, tilgjengelig på pdf fra: [http://namsskogan.kommune.no/nordtrondelag/namsskogan/namsskogank.nsf/Attachments/9C42E28631F54C75C1257CA20038F9F3/\\$FILE/Skorovas:+Vedtak-stadfesting+av+planprogrammet.pdf](http://namsskogan.kommune.no/nordtrondelag/namsskogan/namsskogank.nsf/Attachments/9C42E28631F54C75C1257CA20038F9F3/$FILE/Skorovas:+Vedtak-stadfesting+av+planprogrammet.pdf), innhentet: 04.04.2014, kl. 12:44

¹⁸³ Erstås og Gystad, 2014, s. 10

¹⁸⁴ Amundsen og Valderaune, 2014, s. 33, 37

kan være et potensielt næringsgrunnlag som sysselsetter lokalbefolkningen. Gjennom dette kan satsningen på fritidsboliger i Skorovatn være en løsning for å kunne etablere arbeidsplasser, som skaper muligheter for fastboende og vekst i det lokale samfunnet. En slik vekst vil samtidig kunne ha ringvirkninger til lokale samfunn rundt Skorovatn, samt skape økt inntekt til kommunen.

Gjennom fokuset på å bruke kulturminnene som ressursgrunnlag for å utvikle det lokale næringslivet, får kulturminnene en instrumentell bruk hvor de har blitt transformert til en vare, et ideal. Mye av dette skyldes den markedsstyrte utviklingen i dagens samfunn, hvor kulturminner og «urørt» natur fungerer som trekkplaster.¹⁸⁵ Her forsøkes det å forene to motstridende interesser: Opprettholde kulturminnets bærekraft gjennom vern og fortsette utviklingen gjennom vekst.¹⁸⁶

Et økt antallet fritidsboliger fra 1970-tallet frem til 2010, sett i sammenheng med den synkende prosenten av «urørt» natur, utfordrer fritidsboligbyggingens bærekraftighet. Økt salg og utbygging av fritidsboliger i et område, fører til økt ferdsel og man forringer ønsket om «urørt» natur. Den økte ferdselen representerer også en trussel mot de samiske kulturminnene og reindrifta. De samiske kulturminnene regnes som sårbare, da de befinner seg i områder med lite vegetasjon, fordi vegetasjonen har en svak gjenvækst. Dette gjør at den tilhørende strukturen til de samiske kulturminnene ikke er beskyttet. Manglende skriftlige kilder om den samiske kulturen, samt manglende registreringer av spor etter samisk kultur, forsterker denne sårbarheten.¹⁸⁷ Nord-Trøndelag fylkeskommune og Namsskogan kommune mener også at utbyggingens nærhet til reintrekkområdene og den økte ferdselen vil komme til å innskrenke beiteområdet til reinen, da reinen liker å holde avstand fra folk.¹⁸⁸

Namsskogan kommune har som nevnt i avsnittet *Endringer på bebyggelsen*¹⁸⁹ ingen reguleringsplan som gir retningslinjer for Skorovatns utvikling og den eksisterende bebyggelsen, utenom den foreliggende arealplanen. Her vil det pågående arbeidet med utarbeidelsen av kommunens kommunedelplan for Kulturminner, være en viktig brikke i arbeide for å bevare Skorovatn som et kulturmiljø. I tillegg vil planen gi en mer forutsigbar saksbehandling, både i forbindelse med den planlagte utviklingen i området, og ved eventuelle fremtidige endringer på eksisterende bebyggelse.¹⁹⁰

---

¹⁸⁵ Se underkapittel 2.3.1, avsnitt *Gentrifisering i distrikt-Norge*

¹⁸⁶ Stamnes i Gansmo, Berker og Jørgensen, 2011:145-164, s. 145-147

¹⁸⁷ Holme, 56, 60, 61

¹⁸⁸ Intervju: Nord-Trøndelag fylkeskommune, 21.01.2014, Fylketshus, Steinkjer og Telefonintervju: Namsskogan kommune, 29.01.2014, Trondheim

¹⁸⁹ Se underkapittel 5.2.1

¹⁹⁰ Nord-Trøndelag fylkeskommune, *Prosjektskisse: Kulturminner i kommunene - oversikt, prioriteringer, plan, forvaltning og bruk*, 30.01.2012

5.3.2. Kulturminnet møter samfunnets behov for utvikling – interessekonflikter

Studiene av hytteutbygging og rekreasjon viste til en dobling av antall fritidsboliger, hvor utbyggingene viste en ny trend innenfor det norske fritidssamfunnet. Opprettelse av hyttefelt sammen med oppgradering og utbygging av eksisterende fritidsboliger, gir innvirkning på kulturmiljøer og den «urørte» naturen. Utbygging av hyttefelt er sannsynligvis den faktoren som bidrar til størst endring av utmarka. Derfor vil utviklingen i fritidssamfunnet skape konflikter med vernearbeidet og en bærekraftig utvikling av naturen.¹⁹¹

Forskningen på hyttetradisjonene i det norske fritidssamfunnet påpeker at utviklingen skyldes økte velstand og økt fritid i det norske samfunnet. I samspillet mellom næringsliv, marked og lokalpolitikk gjennom kommunenes arealplanlegging, drives disse endringene frem.¹⁹²

Kommunen har som planmyndighet innvirkning på utviklingsprosessen av hytteutbyggingen. Gjennom planmyndigheten, blir kommunene primærforvalteren av kulturminnene innen kommunegrensene. Christensen påpeker problematikken rundt dette, da han mener at interessen for å ivareta kulturminnene svekkes jo lengre ned i forvaltningssystemet man kommer. Årsaken ligger ikke bare i manglende kunnskap blant mange lokalpolitikere, men også det faktum at politikerne med dette får en dobbeltrolle. De skal både svare til de lokale velgerne, kommuneøkonomien og de statlige myndighetene. Ifølge Christensen vil de lokale interessene telle mest i slike situasjoner.¹⁹³ Men desentraliseringen av kulturminneforvaltningen, kan også styrke kulturminnenes posisjon. Årsaken ligger i tilgangen til kulturminnene og lokalkunnskapene rundt disse, som administrasjonen på kommunenivå vil kjenne bedre til kontra administrasjonen i den øvrige forvaltningen. Med denne kunnskapen vil kommunen derfor ha et grunnlag som eventuelt fylkeskommune mangler, for å fatte riktig beslutning vedrørende kulturminnet.

Den politiske satsningen hvor kulturminner får en instrumentell bruk, kan føre kommunen i konflikt med nasjonale verneinteresser. I Skorovatn vil utbyggingen ta i bruk store deler av utmarka for å skape en fritids-arena. Her vil det oppstå en konflikt mellom utbyggingen og blant annet den samiske reindriften.

I tillegg til politikernes ansvar ovenfor kommunens interesser for næringsutvikling, kan også mangelfull kunnskap om kulturminner blant kommunens politikere og administrasjon være en

---

¹⁹¹ Se Arnesen og Skjeggedal, 2003, og Kaltenborn m.fl, 2003

¹⁹² Se delkapittel 2.5

¹⁹³ Christense, 2011, s. 185

trussel for kulturminnevernet. En undersøkelse gjennomført av NIBR,¹⁹⁴ om institusjonalisering av kulturminneforvaltning i norske kommuner ser på kunnskapsnivået vedrørende kulturminner blant norske kommuner. Rapporten viser at nesten halvparten av kommunene opplever å ha mangelfull kulturminnekompetanse, og én av fire kommuner opplever at denne kompetansen er for liten i forhold til behovene. Mange av disse kommunene er uten en institusjonalisert kulturminneforvaltning, hvor en eventuell kulturminnekompetanse ligger blant enkeltpersoner i administrasjonen. Dette gjør kommunene særlig sårbare, da små endringer blant personalet kan få store konsekvenser for denne kompetansen.¹⁹⁵ Namsskogan kommune har som de fleste andre kommuner i denne undersøkelsen sin kulturminnekompetanse liggende hos én person i administrasjonen. Resultatene fra NIBR-rapporten, underbygger argumentasjonene for en fremtidig kommunesammenslåing. Kapittel 6 diskuterer dette nærmere.

Etter den første høringen for planene i Skorovatn, hadde det totalt kommet inn 14 merknader. Av disse var fem merknader fra grunneiere i Skorovatn, samt én merknad fra Skorovas Huseierlag. Hovedelementene i disse merknadene dreier seg om bekymringer vedrørende den urørte naturen i området, hvordan den nye bebyggelsen skal tilpasses den eksisterende samt bekymringer vedrørende den planlagte utbyggingen i gaten. Det kom også innspill på områder hvor man bør unngå utbygging, samt eiendommer som hadde blitt inkludert i planene uten at dette hadde blitt klargjort med grunneier. De øvrige merknadene kom fra henholdsvis Nærings- og fiskeriforbundet, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Nord-Trøndelag fylkeskommune, Sametinget, Statens veivesen, Direktoratet for mineralforvaltning og Norges vassdrag og energidirektoratet, samt en urelevant merknad. Av disse setter blant annet Fylkesmannen fokus på innvirkningen tiltaket kan ha på miljøet samt reindriften, i tillegg ber fylkesmannen om en ROS-analyse.¹⁹⁶ Fylkeskommunen setter fokuset på den eksisterende bebyggelsen og kulturminneinteressene. De ønsker at den nye bebyggelsen skal ta hensyn til den eksisterende i form av utforming, volum, størrelse, høyde, farge, byggelinjer og symmetri. Sametinget ønsker å sikre naturgrunnlaget for samisk kultur og reindrifta, samtidig som de ønsker å ta en befaring i området med tanke på eventuelle automatisk fredete samiske kulturminner. Ingen av uttalelsene sier seg negative til utviklingen, men ønsker at deres interesseområder tas til etterretning i det videre arbeidet. Det ønskes også en gjennomføring av flere utredninger for å avdekke eventuelle interessekonflikter.¹⁹⁷ En tett dialog der man finner løsninger hvor disse interessene kan fungere side om side, er viktig for utvikling av området.

---

¹⁹⁴ Norsk institutt for by- og regionforskning

¹⁹⁵ Holm, 2013, s. 14, 16

¹⁹⁶ Ros-analyse: Risiko og sårbarhetsundersøkelse

¹⁹⁷ Namsskogan kommune, *Samlet saksframstilling – Forslag til planprogram, områderegulering Skorovas AS Skorovas Gruber AS*, Namsskogan formannskap, mars 2014

Verdier og makt – økonomiske og næringsmessige forhold

Namsskogan kommune, som flere distriktskommuner, sliter med en fraflyttingstrend. I en periode på ti år, fra 2002-2012, hadde Namsskogan kommune en negativ vekst i antall innbyggere. Iløpet av denne perioden var det med unntak av 2006 og 2008, flere personer som flyttet ut, enn personer som flyttet inn i kommunen. Til sammen hadde kommunen en nedgang på 54 personer.¹⁹⁸

Denne utviklingen kan skyldes mangel på næringsvirksomhet i lokalsamfunnene i kommunen. Behovet for næringsvekst er særlig merkbart i lokalsamfunnet i Skorovatn, hvor størsteparten av de fastboende er pensjonister. I Namsskogan kommune sitt tilfelle vil næringsvekst falle mest naturlig inn under fritids-arenaen.

Ved utbygging av fritidsboliger i Skorovatn vil det bringe med seg skattbare inntekter til kommunen. Samtidig vil en utbygging av fritidsboliger i Skorovatn være med på å skape en utvikling i området. På denne måten kan utbyggingen berge det lille samfunnet, ved at det skaper arbeidsplasser og mulighet for å beholde folk i distriktet.¹⁹⁹

Ettersom distriktet er næringsfattig vil det være politisk viktig for kommunen og lokalsamfunnsutviklinga å få inn en næringsvirksomhet. En kan anta at store utbyggere med en sterk kapital vil bli omfavnet av distriktkommunene. Konsekvensen er at det kan være enklere for en distriktskommune å fire på premissene, kontra bykommunene som kan stille strengere krav da de har utbyggere som står i kø.

Kommunens behov for næringsutvikling gjør det lett for investorer med sterk kapital å påvirke kommunen politisk, med en eventuell utviklingsmulighet. Kapitalen kan derfor påvirke kommunens seleksjonsprosess, og får sammen med politikerne en makt over hvordan historien skal inngå i den kollektive erindringen til lokalsamfunnet.²⁰⁰ For Skorovatn kan dette gi et både negativt og positivt utslag, alt etter hvilke verdier kapitalen legger i gruvehistorien, kan kapitalen enten velge å motarbeide eller legge til rette for og synliggjøre historien.

Kulturminnet som ressurs og lokaliseringsfaktor?

Skorovatn som fritidssamfunn med en urban hyttelandsby, reflekterer den nye trenden innenfor hyttemarkedet i Norge, hvor også historie, kulturminner og tilgang til «urørt» natur har blitt en salgsvare.²⁰¹ Dette viser gruvehistoriens potensielle lokaliseringsfaktor, hvor Skorovatns historie

---

¹⁹⁸ Nettkilde: Statistisk sentralbyrå, ssb.no, *Innenlandske flyttinger – lag egne tabeller og figurer*, tabell 09588, tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/saveelections.asp>, innhentet: 15.04.2014, kl. 16:34

¹⁹⁹ Telefonintervju: Namsskogan kommune, 29.01.2014, Trondheim

²⁰⁰ Se kapittel 2.4

²⁰¹ Se kapittel 2.3.1 *Gentrifisering, en trend i Norge?* og avsnitt *Gentrifisering i distrikt-Norge*

sammen med den «urørte» naturen kan være en medbringende faktor for økt markedsinteresse.

Utbyggingen og tilrettelegging av ny bebyggelse vil trolig blåse nytt liv i det lille samfunnet, og sikre videre bosetting. Ny bebyggelse etter den moderne hyttetradisjonen skal tilpasses den eksisterende bebyggelsen. Fokuset på utviklingsplanene i Skorovatn har allerede skapt stor oppmerksomhet rundt det nedlagte gruvesamfunnet og ført til en økt markedsverdi på de eksisterende bygningene, hvor markeds-målgruppen er kapitalsterke pensjonister og barnefamilier.²⁰² Kulturmiljøet sammen med fokuset på de foreliggende planene kan ha skapt ringvirkninger på den økte markedsverdien. Både kommune og fylkeskommune mener her at stedets karakter og historie sammen med tilgangen til urørt natur og gode snøforhold vil være viktige trekkplaster for salg av de planlagte fritidsboligene.²⁰³

Slik jeg allerede har nevnt under 5.3.2, vil utviklingen påvirke både kulturmiljøet Skorovatn, den «urørte» naturen rundt, samt reindriftsnæringen. Denne påvirkningen kan virke både positivt og negativt for Skorovatn og omgivelsene rundt. På den positive siden vil den økte turismen til området, skape en økonomisk vekst til både kommune og lokalsamfunn som sikrer fast bosetting. I tillegg vil den økte turismen gi et større fokus på Skorovatn og gruvesamfunnets historie, hvor man kan få inn midler til å tilrettelegge for at historien og kulturminnene skal vises frem og fortalt. På den negative siden vil det skape en utfordring hvor man gjennom restriksjoner og faste rammer må finne en balansegang mellom turismeformål og kulturmiljøets bæreevne. Dette vil være viktig både i forhold til de materielle- og de immaterielle kulturminnene i området og reindriftsnæringen. For å sikre balansegangen hvor utbygging ikke forringer området kulturminner og karakter, vil det derfor være viktig å finne løsninger hvor kulturmiljøet er premissbærere for utviklingen.

5.3.3. Viljen til å påvirke – holdninger og praksis

Høringsuttalelsene i kapittel 5.3.2, viser at ingen frivillige lag og foreninger med høringsinteresse i området kom med innspill til høringen som var i årsskiftet 2013-2014. Innspillene fra privatpersoner kom fra hus- og tomteeiere i Skorovatn.

Det manglende engasjementet kommer også til uttrykk når man går igjennom avisartiklene som følger Skorovatn-saken, fra den spede begynnelse til annonseringen av planene i april 2010.²⁰⁴ I løpet av den fireårsperioden planene har vært under utvikling, har det vært flere avisoppslag som orienterer om prosjektet. Av disse avisoppslagene har seks vært av en reserverende karakter, de

---

²⁰² Intervju: Utbygger, Skorovas Gruber AS, 31.01.2014, Trones, Namsskogan

²⁰³ Intervju: Nord-Trøndelag fylkeskommune, 21.01.2014, Fylketshus, Steinkjer og Telefonintervju: Namsskogan kommune, 29.01.2014, Trondheim

²⁰⁴ Namdalsavisa, *Vil satse stort*, 15.04.2010, innhentet fra Retriver-info.com, 17.03.2014, kl. 12:45

resterende 53 artiklene har vært av informerende karakter angående planene. Blant de reserverende artiklene kom det frem at fylkesmannen og fylkeskommunen vurderer en innsigelse til planene, dersom kulturminneverdiene ikke blir godt nok utredet eller ivaretatt.²⁰⁵

De lokale lagene og foreningene forholder seg passive og mangler engasjement i saken. Trolig skyldes dette utviklingsprosjektets størrelse, kombinert med foreningenes erfaringer med at utbyggingsprosjekter i området ikke lykkes i gjennomføring. Den til nå manglende troen på utviklingsprosjektet i Skorovatn kan ha en sammenheng med at innbyggerne i nyere tid, ikke har erfaringer med en storkapital investerer i området,²⁰⁶ slik det er vanlig i byene. Tidligere har innbyggerne sett større utviklingsprosjekter i Skorovatn mislykkes, deriblant Samfunnshuset som kommunen solgte til en privatperson med store planer, men som i dag står til forfall med omfattende fuktskader.²⁰⁷

5.3.4 Endring av det mentale bildet

Da gruvedriften i Skorovatn opphørte i 1984 gjennomgikk lokalsamfunnet en gradvis miljøtransformasjon, fra gruveby til fritidsby. Miljøtransformasjonen ble forårsaket av at de fleste eksisterende bygningene fikk endret funksjon fra primærbolig til fritidsbolig. Samtidig har de fleste fritidsboligene i årenes løp, sammen med enkelte av primærboligene, blitt endret gjennom utskiftninger og oppgraderinger.²⁰⁸ Endringene på boligene har medført en visuell endring av kvaliteter i de ulike bygningsmiljøene i kulturmiljøet Skorovatn.

Med endringene som kulturmiljøet allerede har gjennomgått, vil utviklingsplanene være en videreføring av dette. Samtidig vil planene medføre en stor inngripen i kulturlandskapet rundt, med oppføring av bygninger på ubebygde områder. Derfor vil en eventuell utbygging av fritidsboliger og fritidsaktiviteter i Skorovatn medføre en miljøforringelse. Miljøforringelsen vil da være synlig gjennom endringer på eksisterende bebyggelse og kulturmiljø med tilføring av ny bebyggelse og nye elementer, mens funksjonen av bygningene og området vil beholdes slik den er i dag.

Gjennomføres planene for *Gata* slik de foreligger i dagens planutkast, vil det medføre et miljøforfall i dette bygningsmiljøet. Miljøforfallet forårsakes av at endringene innebærer rivning av eksisterende bygninger i bygningsmiljøet.

5.4. Oppsummering

Elkems satsning på oppbyggingen av Skorovatn på 1940-1960 årene har ført til et helhetlig og lett

---

²⁰⁵ Namdalsavisa, *Fylkesmann og fylkeskommune vurderer innsigelse*, 14.03.2014, s. 4

²⁰⁶ Det var storkapitalen Elkem som bygde gruvesamfunnet i sin tid.

²⁰⁷ Amundsen og Valderaune, 2014, s. 23

²⁰⁸ Se underkapittel 5.2.1, avsnitt *Endringer på bebyggelsen*

lesbart kulturmiljø. Kulturmiljøet er sammensatt av fire bygningsmiljø som rommer hver sin funksjon. Her er blant annet gruvesamfunnets karakteristiske skille mellom arbeiderboligene og funksjonærboligene samt industriområdet, lett lesbart. Lesbarheten er beholdt til tross for at endringer på bebyggelsen har ført til en del fasadeendringer. Endringene oppleves i dag som noe forstyrrende for de ellers helhetlige bygningsmiljøene.

Utviklingsplanene for Skorovatn inkluderer utbygging av over 1200 boenheter og baseres på visjonen om en urban fjellandsby. Planene representerer utfordringen mellom en bærekraftig utvikling av fritidssamfunnet, eksisterende næringer og den «urørte» naturen. Utviklingen vil medføre landskapsendringer i og rundt Skorovatn, som igjen vil skape konsekvenser for bygningsmiljøene og det helhetlige kulturmiljøet.

Bruken av kulturminner og Skorovatn som et næringsgrunnlag vil veie svært tungt hos kommunen, da det vil gi grunnlag for fastboende og vekst i lokalsamfunnet og kommunen. Her er det viktig at kommunen som planmyndighet vil finne en balansegang mellom den planlagte utviklingen og de nasjonale verneinteressene innenfor både kulturminnevernet og reindrifta.

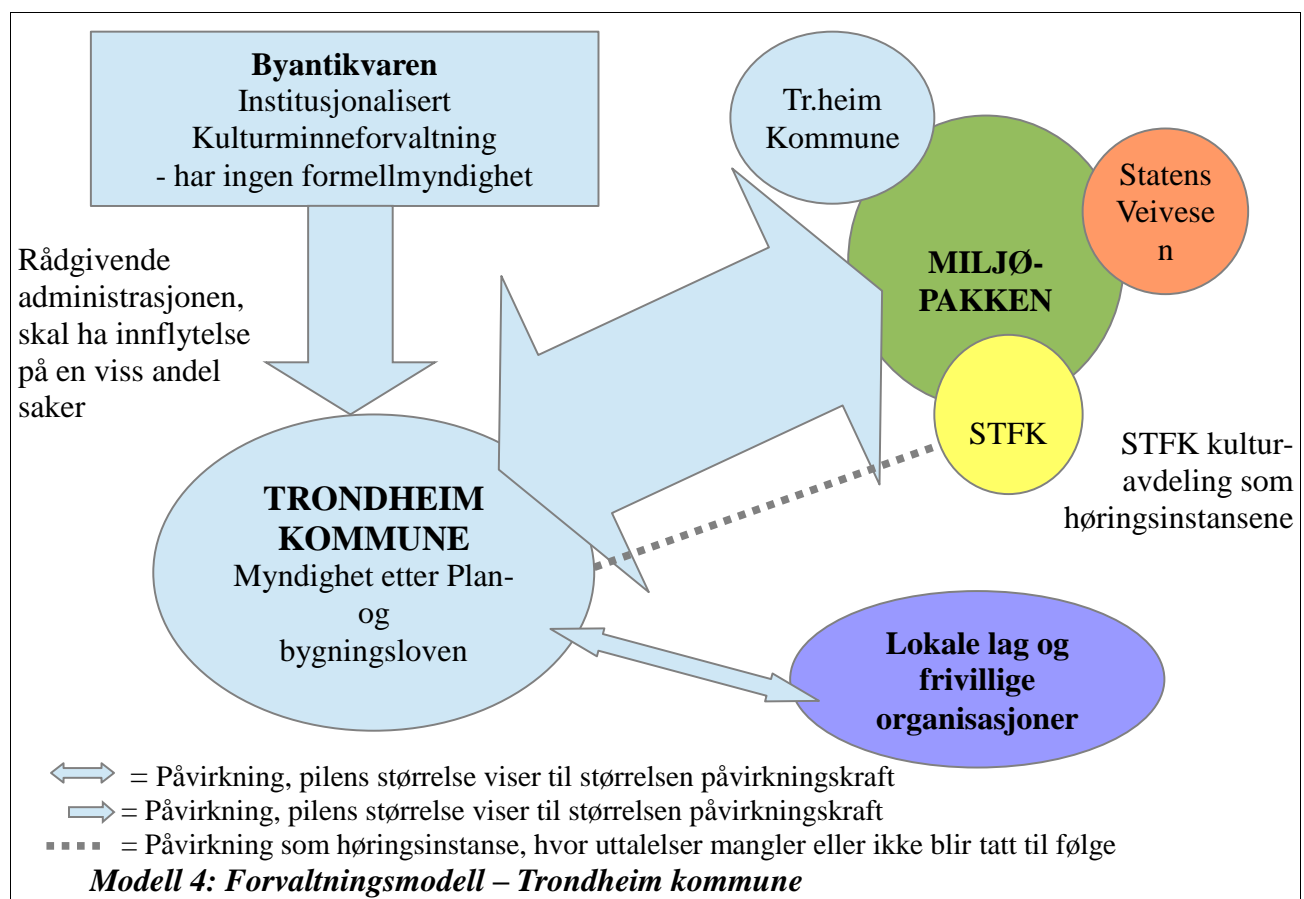

6 Kan utvikling²⁰⁹ gjennomføres på kulturminnets premisser

6.1 Hvilke utfordringer finnes det i by og distrikt?

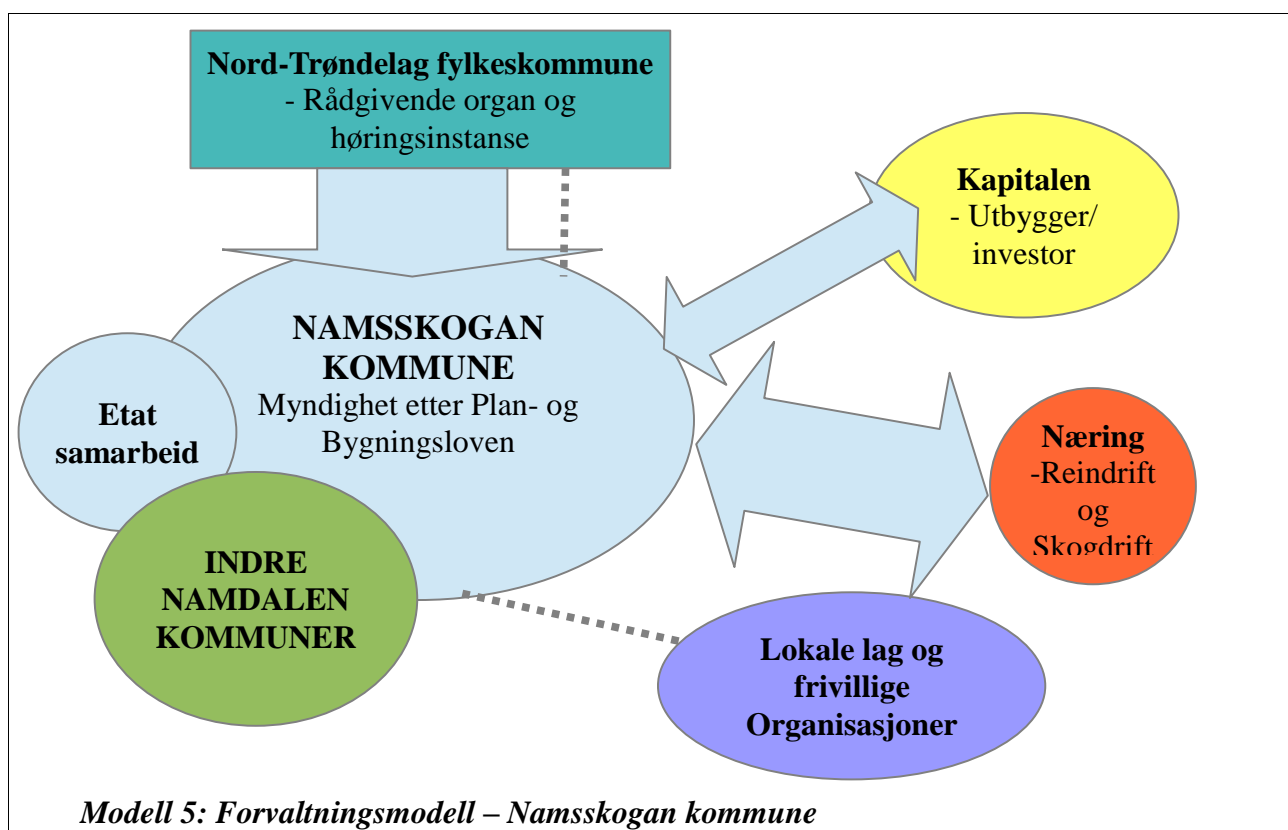
I følge NIKUs rapport har man i godt bevarte kulturmiljøer greid å bevare dets karakter i en tid med stor utvikling. For at man skal lykkes med dette, legger NIKU frem faktorer som må være til stede, noen av disse er gode virkemidler gjennom planer, faglig kompetanse, og et aktivt lokalsamfunn.²¹⁰

Virkemidler gjennom planer og faglig kompetanse, herunder kulturminnefaglig kompetanse, vil være sentralt for å kunne besvare problemstillingen. Derfor vil jeg forsøke å skape en oversikt over hvordan den kommunale forvaltningen av kulturminner er bygget opp i de to presenterte sakene. For å gjøre dette kommer jeg til å ta utgangspunkt i forvaltningsmodellene fra teorikapittelet 2.6. Modellene jeg presenterer her bygger på funn i mine studier av sakene i Elgeseter gate og Skorovatn, og tar utgangspunkt i disse prosjektene. Derfor tar jeg forbehold om at det kan forekomme variasjoner i oppbyggingen av forvaltningene i andre saker. Slik jeg tolker situasjonen i de to utvalgte kommunene, vil deres forvaltningsmodeller se slik ut:

²⁰⁹ Se definisjonsforklaring i kapittel 2.1

²¹⁰ Nyseth og Sognnæs, 2009, s. 3,

Modellene viser to forskjellige strukturer på forvaltningen i de to kommunene. Mange av utfordringene man møter i forvaltningen av kulturminnene i både byene og distriktene, kan være knyttet opp mot forvaltningens oppbygging. De presenterte modellene for Trondheim kommune og Namsskogan kommune synliggjør forskjellene på en stor bykommune og en liten kommune i distriktet. Når jeg her skiller mellom stor og liten kommune, ser jeg på kommunens innbyggertall, økonomi og ansatte i administrasjonen. Det er kommunens ressurser i form av administrasjonens størrelse og økonomi som er førende for utformingen av kommunens forvaltningsmodell.

Trondheim kommune strukturer forvaltningen sin etter det NIKU presenterer som *Basismodellen* i kombinasjon med *Partnerskapsmodellen*. Namsskogan kommune skiller seg fra Trondheim kommune ved at de i grove trekk kombinerer *Basismodellen* med modellen for en *samordnet kommune*.

Trondheim er en kommune med stor administrasjon og sterk fagkompetanse blant sine ansatte. Kommunen opprettet en egen byantikvarstilling i 1984²¹¹ som en institusjonalisert kulturminneforvaltning. Byantikvaren jobber tett opp mot kommunens politikere og fungerer som et rådgivende organ i forbindelse med kommunens kulturminnesaker.²¹² Dette gjør at kommunen har mulighet til å benytte seg av en stor kompetanse innenfor kulturminnearbeidet. Den sterke

²¹¹ Trondheim kommune, *Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2013-2025*, 2011, s. 29

²¹² Intervju: Byantikvaren, Trondheim kommune, 21.02.2014, Bytorget, Trondheim

fagkompetansen innad i kommunen gjør kommunen selvstendig i avgjørelser vedrørende kulturminner. Det er derfor ingen behov for rådgivning eller assistanse fra fylkeskommunen.²¹³

Partnerskapsmodellen som Trondheim kommune opererer med i forbindelse med Miljøpakken, har i dette tilfellet en svært stor innflytelse på kommunen og de politiske valgene som har blitt tatt i saken, frem til nå. Til tross for at Byantikvaren skal ha innflytelse i en viss andel saker som kommer opp i løpet av året, har ikke Byantikvaren i dette tilfellet blitt hørt.²¹⁴ Uttalelsene fra fylkeskommunens kulturavdeling har heller ikke blitt tatt til følge. Sammen med en passivitet fra de frivillige organisasjonene viser det at Miljøpakken er det som setter premissene for utviklingen av Elgeseter gate. Utfordringen Trondheim kommune står overfor vedrørende sin administrative stab, ligger i antall ansatte, samarbeid med og oversikt over hva de ulike etatene jobber med.

Namsskogan kommune har i motsetning til Trondheim en administrasjon med få ansatte, hvor de ansatte er generalister med litt kunnskap på flere områder. Kommunens få ansatte i administrasjonen fører på den andre siden til et godt samarbeid mellom etatene, hvor man har en god oversikt over hverandres prosjekter. Dette gjør at man på et tidlig stadium blir orientert om og kan komme med innspill til saker vedrørende kulturminner. Derimot vil den noe manglende kompetansen innad i kommunen føre til utfordringer i forbindelse med behandling av utviklingsaker som Skorovatn. Dette har kommunen løst ved å gå inn i et teknisksamarbeid med andre kommuner i Indre Namdalen.²¹⁵ I denne modellen har næringslivet, da særlig reindriftsnæringen, en stor innflytelse på kommunens forvaltning av arealer. I den undersøkte saken har også utbygger med sin kapital fått en stor rolle innenfor kommunens forvaltning. Utbygger har fått oppgaven med å utarbeide en reguleringsplan for Skorovatn området. Dette er ikke uvanlig i dag, da Plan- og bygningsloven legger tilrette for at kommuner kan delegerer utarbeidelse av områdereguleringer til private eller andre myndigheter.²¹⁶

Kapitalens innvirkning på utformingen av kommunens arealer er også en realitet i bykommunene. Flere tilfeller i Trondheim har utbyggers ønsker blitt hevet over de foreliggende planene og forringet disse.²¹⁷ Tilfellene i Trondheim og tilfellet i Skorovatn, hvor kapital og private er inn å regisserer områdeutviklingen er i dag et vanlig bildet på den kommunale forvaltningen av kommunearealene. Kapitalens store påvirkning i arealutforminger viser at det offentlige er for lite inn og lager egne plansaker, samt håndheve de foreliggende planene.

---

²¹³ Intervju: Sør-Trøndelag fylkeskommune, 10.02.2014, Bytorget, Trondheim

²¹⁴ Intervju: Byantikvaren, Trondheim kommune, 21.02.2014, Bytorget, Trondheim

²¹⁵ Telefonintervju: Namsskogan kommune, 29.01.2014, Trondheim

²¹⁶ Solheim, Erik (red), *Planlegging etter Plan- og bygningsloven*, veileder, Miljøverndepartementet, 2008-2009, tilgjengelig på pdf fra: <http://www.regjeringen.no/upload/MD/Vedlegg/Veiledninger%20og%20brosjyrer/T-1476.pdf>, innhentet: 07.05.2014, kl. 11:03, s. 9

²¹⁷ Skjefstad, Trond E., «Prosjektens tyranni», kronikk i *Adresseavisen*, Del 2, 13.02.2012, s. 13

Den mangelfulle fagkompetansen blant små kommuner er et av poengene som blir dratt inn som et argument for kommunesammenslåing i dagens pågående debatter.²¹⁸ Diskusjonen vedrørende Namsskogan kommunes noe manglende kunnskaper i administrasjonen bygger delvis opp under disse argumentene. Dersom en sammenslåing av de små administrative kommunene blir gjennomført, vil dette gå på bekostning av administrasjonens lokalkunnskap vedrørende kommunens kulturminner, dette fordi en kommuneadministrasjon da vil strekke seg over så store arealer at den lokale kjennskapen til historien og kulturminnene trolig vil svekkes. Derfor kan det tenkes at lokalkunnskapen rundt kulturminnernes bruk, funksjon og historie kan veie opp for den manglende fagkompetansen. Forvaltningsmodellen for Namsskogan kommune viser også at fylkeskommunen blir benyttet som et rådgivende organ for å delvis veie opp for manglende kompetanse. Bruken av fylkeskommunen som støttespiller i vurderinger av kulturminnesaker, samt i behandling av saker hvor kommuneadministrasjonen blir inhabil, bekreftes også av Sør-Trøndelag fylkeskommune. Knut Haaland Grøttland viser i oppgaven «Med lisens til å rive?» at kommunenes bruk av fylkeskommunen som støttespiller ofte inkluderer oversendelser av dårlig opplyste saker.²¹⁹ Kommunenes bruk av fylkeskommunen forårsaker en økte belastningen på fylkeskommunens arbeidsoppgaver, og er derfor problematisk. Det vil med bakgrunn i dette være viktig å finne en balanse mellom kommunenes manglende kompetanse og bruken av fylkeskommunen. En løsning kan være å la kommunene ta inspirasjon av hverandre gjennom tematiserte erfaringseminarer for alle kommune i et fylke. Erfaringseminarer mellom kommuner med felles utfordringer kan også være matnyttige, slik vi ser enkelte fjell- og kyst-kommuner allerede har inngått.

Distriktkommunenes bruk av fylkeskommunen viser at de er viktige som et mellomledd i forvaltningen. Fylkeskommunen kan som et mellomledd fungere som en sikkerhetsventil for lokale og nasjonale interesser. Fylkeskommunen vil være viktig for å ivareta lokaldemokratiet ved å beholde forvaltningsavgjørelser på et så lokalt nivå som mulig. Samtidig vil fylkeskommunens gjøre mer helhetlige vurderinger i saker vedrørende nasjonale verneinteresser, grunnet distansen fra kommunenes lokalpolitiske føringer.

Forvaltningen i de to kommunene er bygd opp og håndterer kulturminnene forskjellig, det er både fordeler og ulemper hos begge. De forskjellige strukturene og de tilhørende utfordringene har gjerne en sammenheng med bosettingsmønstrene som påvirkes av flyttestrømmene. Årsaken ligger i vekselvirkningen mellom fastboende, kommuneøkonomi og næringsgrunnlag, hvor disse elementene til sammen påvirker arealutviklingen innad i kommunen.

---

²¹⁸ Nettkilde: abc nyheter, *Kommunesammenslåing – hva skjer med lokaldemokratiet?*, tilgjengelig fra: <http://www.abcnyheter.no/nyheter/norge/kommunesammenslaaing>, innhentet: 07.05.2014, kl. 12:19

²¹⁹ Grøttland, 2013, s. 67

6.2 Hvilke faktorer bestemmer utfallet i by og distrikt?

Den stadig voksende byen samt det internasjonale fokuset på miljøtiltak er hovedårsakene bak utviklingsprosjektet i Elgeseter gate i Trondheim kommune. Prosjektet er et politisk tiltak i en samarbeidspakke mellom kommunen, fylkeskommunen og Statens veivesen. Utviklingen av prosjektet har til nå vært svært politisk styrt, hvor ideene om en rett og bred boulevard har vært førende for premissene som har blitt lagt til grunn. Belønning fra staten for et rendyrket konsept skal være noe av det som ligger til grunn for de valgene politikerne har tatt.²²⁰ Boulevarden skal tilrettelegges for å ta unna en økt trafikk som følge av en voksende by, på en miljøvennlig måte, samt skape Elgeseter gate om til et byrom med tilrettelegging for kommersielle interesser. Selv om det planlegges å tilrettelegge for de kommersielle interessene, har de ikke styrt prosjektet.

Dagens situasjon viser at kommunens politikere har gått imot administrasjonens og fylkeskommunens rådgivning med å bevare Elgeseter gate 30b som et miljøskapende element i gaten. Rivningen blir derfor et paradoks da de skal skape en miljøgate ved å rive miljøskapende elementer. Reaksjonene på premissene med rivning av de tre jugendgårdene på vestsiden har heller ikke vært sterk nok til å endre vedtaket. Denne saksstudien viser at kulturminneverdiene blir nedprioritert fremfor ander interesser, og at miljøforfallet på bygningene og kulturmiljøet de inngår i har vært for stort til at en sterk nok opinion mot rivningen har blitt dannet.

Politiske interesser i form av næringsgrunnlag for fastboende er mulig en av de viktigste faktorene som påvirker det endelige utfallet i Skorovatn. Årsaken ligger i at kommunen preges av fraflytting. Bruken av kulturminner og kulturmiljøer støttes av den nåværende kulturminnepolitikken. Her vil kulturminnenes bruksverdi og kulturminnets evne til å tilpasses ny bruk, veie tyngre enn andre verdier.

Viktige faktorer i de to saksstudiene har derfor vært flyttestrømmene i det norske samfunnet. Byene vokser mens distriktene blir sittende igjen med færre fastboende og en økning i antall fritidsboliger. Utviklingen i bosetningsmønsteret vil ha avgjørende betydninger for både kulturminner, jordvern og lignende, hvor vedlikehold og videreføring av kulturminner er avhengig av fastboende i området. Flyttemønstrene som nevnt i 6.1.3, påvirker arealutviklingen i både by og distriktskommunene, sammen med kommunens økonomi og næringsgrunnlag.

6.2.1 I hvilke fenomener påvirker utfallet for et kulturminne eller kulturmiljø?

Kapittel 2.3 med tilhørende underkapitler presenteres ulike begreper som beskriver den norske

---

²²⁰ Oppfølgingsintervju: Utbygger, Trondheim kommune, 05.02.2014, Bytorget, Trondheim

utviklingen av formen som ligner på det som i Storbritannia kalles *gentrification*. Begrepene *miljøtransformasjon*, *miljørevitalisering*, *miljøforringelse*, og *kulturallokering*, tar alle for seg utviklingen rundt og bruken av kulturminnene og kulturmiljøene i det norske samfunnet. Felles for disse begrepene er deres evne til å snu det mentale bildet lokalbefolkningen har av kulturmiljøet, og kulturminnene. Det blir en selvfølge at disse miljøene og kulturminnene skal ivaretas for de kommende generasjonene. I flere tilfeller vil disse områdene skape en tilhørighet og identitet til kommunen med en påfølgende økt markedsverdi. *Kulturallokering* spesielt viser til den økte markedsverdien da begrepet tar for seg kulturminner og kulturmiljøer som får beholdt eller endret de visuelle kvalitetene og/eller bruken. Solsiden og Ilsvikøra i Trondheim er to eksempler hvor bygningsmiljøene har fått en ny verdi i markedet og blant lokalbefolkningen generelt.

Eksemplene som er trukket frem i denne oppgaven viser hvordan en *miljøtransformasjon*, *miljørevitalisering*, *miljøforringelse*, eller *kulturallokering* kan påvirke kulturmiljøene og kulturminnene, ikke bare mentalt, men også fysisk. Med unntak av miljørevitalisering vil det komme endringer i de visuelle kvalitetene. Endringene følger samtidens idealer, på bekostning av kulturminnet og kulturmiljøets grunnleggende verdier og visuelle kvaliteter. Eksempelvis er Ilsvikøra i dag ett av de områdene i Trondheim som tilfører byen en identitet. En rekke av bygningene har blitt satt i stand etter et idealisert bilde, og området økonomiske verdi har økt. Disse fysiske og mentale endringene av bygningene og bygningsmiljøet har gått på bekostning av blant annet kulturmiljøets autentisitet. Likevel kan disse endringene ha vært nødvendig for at området ble bevart og til at det har den statusen det har i dag, hvor det er lett å drive med vernearbeid. Ilsvikøra representerer derfor muligheten for at forvaltningen bør se bort fra tankegangen om – *alt eller ingenting*, som viser seg tydelig i tilfellet med Elgeseter gate. Til tross for endringene og tapet av enkelte verdier, har bygningsmiljøet fremdeles mange verdier i behold. Dette viser hvordan opinionens holdninger kan påvirke den politiske praksisen.

På den andre siden ser man også hvordan mangelen på endringer av det mentale bildet kan påvirke kulturmiljøet i en negativ forstand. *Miljøforfall* beskriver kulturminner i et kulturmiljø som står og forfaller, da ingen ser verdien i dette området, eller kulturminnet. Slik situasjonen i Elgeseter gate er i dag, har de tre rivningstruede jugendgårdene vært sterkt preget av miljøforfall, i form av manglende vedlikehold. I en situasjon hvor et kulturmiljø er sterkt preget av miljøforfall, vil det være enkelt å vedta og gjennomføre en rivningsprosess som fører til tap av historiske spor.

De foreliggende eksemplene viser hvordan det mentale bildene kan være avgjørende for hvorvidt kulturminnet eller kulturmiljøet blir bevart for ettertiden. Samtidig vil prosessen med endring av det mentale bildet sannsynligvis endre visuelle kvaliteter og enkelte verneverdier hvor

kulturminnet eller kulturmiljøet estetiseres etter dagens idealer.

6.3 Er forvaltningserfaringene i by og distrikt gjensidig overførbare?

Utviklingene i by og distrikt er forskjellig og legger på hver sin måte føringer for kommunenes forvaltningsoppbygging og gjennomføringen av kulturminneforvaltningen. Bykommunenes størrelse legger til rette for og stiller krav til en større administrasjon i kommunen i form av driftskostnader og antall saker. Dette gir bykommunene mulighet til å institusjonalisere ulike politiske oppgaver, som kulturminneinteressene i en byantikvar, samt bygge en administrasjon med spisskompetanse innenfor hvert felt. Denne muligheten har ikke distriktskommunene, siden kommunens administrasjon preges av få ansatte med en generell kunnskap på flere områder. Det lave antallet ansatte i distriktskommunene fører blant annet til et godt samarbeid mellom etatene, med god oversikt over hverandres pågående prosjekter. Denne oversikten mellom etatenes prosjekter fant jeg noe mangelfull i en storkommune som Trondheim. Samtidig vil kulturminnekunnskapen i små kommuner være svært sårbar, da en eventuell kompetanse vil ligge hos enkeltpersoner i administrasjonen, slik situasjonen er i Namsskogan kommune.

I forbindelse med disse administrative forskjellene innenfor kulturminnevernet kan by- og distriktskommunene ta inspirasjon av hverandres forvaltningsmodeller. For å styrke posisjonen og sikre kunnskapen innenfor kulturminnevernet i distriktene vil det være fornuftig av kommunen å opprette en egen stilling for dette. For bykommunene vil det være en fordel for forvaltningen av kulturminner at man får et større samarbeid med kommunens øvrige etater, hvor det fremmes en prosjektoversikt blant etatene. En bedre oversikt og sikring av administrasjonskompetanse kan gi kulturminneinteressene en mulighet til å komme tidligere inn i en planprosess. Ved tidlig involvering gir det mer forutsigbarhet til tiltakshaver, og verneinteressene kan være med å legge premissene for det videre arbeidet.

6.5 Oppsummering

Utviklingsprosjektene som saksstudiene tar utgangspunkt i, påvirker i begge tilfeller forvaltningsmodellen for både by- og distriktskommunen. Det som utgjør de største forskjellene i de to kommunene, er stabens størrelse og kompetansenivå. Forskjellene i kommunestabene og den tilhørende kompetansen og lokalkunnskaper gir argumenter både for og mot en kommende kommunesammenslåing.

Bosettingsmønstre, kommuneøkonomi og næringsgrunnlag, sammen med befolkningens generelle oppfattelse og bruk av kulturminner eller kulturmiljøer er påvirkende faktor i kulturminnevernet. Her vil eventuelle miljøtransformasjoner, miljørevitaliseringer,

miljøforringelser, kulturallokeringer og miljøforfall være viktige virkemidler for det mentale bildet og viljen til å bevare bestemte objekter blant politikere og lokalbefolkning. Befolkningsvekst har også vært utslagsgivende for utviklingen i sakene, da behovet i Trondheim er på grunn av et økende tall innbyggere, mens i Namsskogan ligger behovet i å skape et næringsgrunnlag for å beholde og øke antall fastboende.

Undersøkelsen av saksstudiene viser at både by- og distriktskommunene kan ha nytte av å ta inspirasjon fra hverandre, for å bedre arbeidet med og forutsigbarheten rundt kulturminnearbeidet. Faglige møter for kommunal forvaltning kan være en måte å veksle erfaringer og hente inspirasjon.

7 Kan utvikling gjennomføres på kulturminnets premisser?

Disse sakene er ikke ferdig behandlet i kommunene. Derfor vites det ikke hvordan utfallet blir, eller hvorvidt de har lyktes med måloppnåelsene. Da undersøkelsen kún baseres seg på to saksstudier, vil det også være behov for flere lignende saksstudier med andre rammer, for å verifisere resultatene fra min forskning.

Oppgaven viser at det kan være mulig for kulturminner og utvikling å fungere side om side, uten å ekskludere hverandre. For at dette skal lykkes, må det inngås kompromiss hvor både kulturminnene og utviklingsplanene må fire på krav og målsetning. Utfordringene ligger i forhandlingene om hvem som skal sette premissene og hvilken grad utvikling skal berøre kulturminnet, og i hvilken grad kulturminnet skal legge premisser for utviklingen.

Hovedansvaret for verneverdige kulturminner har blitt lagt til kommunene som planmyndighet, politisk vilje og bestemmelser avgjørende for utfallet for kulturminnene. I disse avgjørelsene er det ulike faktorer som påvirker, alt etter hvilken situasjon kommunen befinner seg i. Et viktig element for at kulturminner og/eller kulturmiljøer skal bli bevart for ettertiden, er en felles forståelse for at disse er viktige å ta vare på. Sentralt i denne forståelsen ligger verdiene vi tilegner kulturminnene og/eller kulturmiljøene, og hvorvidt vi tilegner dem tilhørighet- og identitetsskapende egenskaper. I en slik situasjon har det vist seg at det mentale bildet etter ulike former for gentrifisering gjennom *miljøtransformasjon*, *miljørevitalisering*, *miljøforringelse*, *kulturallokering* eller *miljøforfall* har vært sentrale faktorer. Viktig her er kulturminnenes bruksverdi samt tilpasninger av, eller styrke i visuelle kvaliteter. Lokalt engasjement og vilje til å påvirke en sentral faktor for å lykkes. Sakene i Trondheim og Namsskogan viser et manglende engasjement og offentlig reaksjoner blant opinionen, hvor 1970-tallets vernekamper og demonstrasjonstog har opphørt. Her kan det virke som folket har mistet troen på at de kan endre politiske avgjørelser.

Saksstudiene viser at både økte interesser og manglende oppmerksomhet kan representere en trussel for kulturminnet eller kulturmiljøet. Her vil manglende oppmerksomhet lede til forfall mens en økt interesse, uten faglige restriksjoner, vil kunne endre så store deler av kvalitetene til kulturminnet eller kulturmiljøet at det gir en forringelse av dets verdier. Verste tilfelle i begge situasjoner vil lede til tap av kulturminnet eller kulturmiljøet. For å forebygge tap av kulturminner vil det være viktig at forvaltningen tar avstand fra den praktiserende diskursen – *alt eller ingenting*, samtidig som de aktivt går inn i prosessene og styrer utviklingen. For å lykkes med en god kulturminneforvaltning er det viktig at kulturminnevernet kommer tidlig inn å legger premisser for utviklingen, fremfor at utviklingen skal legge premisser for kulturminnene.

Saksstudiene viser at forvaltningen innenfor både by- og distriktskommunene er styrt av strukturelle endringer i form av befolknings- og bosettingsmønster. Siden kulturminnene forvaltes i en samfunnssammenheng, er de en del av rammevilkårene. Et godt kulturminnevern vil kreve mer kritisk vurderinger av strukturelle endringer, fordi lokalisering og sentralisering av arbeidsplasser og bedrifter gir konsekvenser for bosetningsmønstrene.

Urbanisering og utvikling av det norske fritidssamfunnet begrunner mye av de politiske behovene og mulighetene som oppstår innad i kommunene. Undersøkelsene mine viser at næringsinteressene og utbygger får legge mange av premissene for utviklingen av kommunens arealer. En sen involvering av verneinteressene kan få store konsekvenser for kulturminnene. Områdeutvikling etter utbyggers premisser kan skje på tross av foreliggende planer og områdereguleringer, det vil derfor være viktig for kommunen å ha foreliggende arealplaner og håndhever disse. Bryter man planhensikten for et område til fordel for en utbygger, forringes planhensiktene og det vil være enklere for andre utbyggere å argumentere for at også de kan sette premissene for senere prosjekter.

Kommunenes forvaltningsmodell er også en viktig faktor i forvaltningen av kulturminnene. Resultatene styres gjerne av kommunens oppbygging av forvaltningen, stabens størrelse, samarbeidsevne, kompetanse og lokalkunnskaper. Her kan by- og distriktskommunene lære av hverandre.

Mine undersøkelser viser at en eventuell kommunesammenslåing ikke nødvendigvis vil være til fordel for forvaltningen av kulturminner og kulturmiljø i distriktskommunene. Manglende kulturminnefaglig kompetanse i distriktskommune kan veies opp av lokalkunnskaper om kulturminnene eller kulturmiljøene blant kommunens stab. En slik lokalkunnskap kan være viktig for forståelsen av kulturminnet eller kulturmiljøet, og dermed være avgjørende for vedlikehold og en beslutning for bevaring. Ved en eventuell kommunesammenslåing vil man risikere å miste denne lokalkunnskapen. Mange distriktskommuner benytter fylkeskommunens kompetanse, hvor de selv mangler kompetansen. Bruken av fylkeskommunen kan være belastende i forhold til fylkeskommunens andre arbeidsoppgaver, men viser nødvendigheten med å beholde fylkeskommunen som et mellomledd i forvaltningen.

Det overraskende elementet i denne undersøkelsen er folks passivitet i utformingen av de daglige omgivelsene. Det virker som man ukritisk lar kapitalen og politikerne styre løpet med sentraliseringer og riving av kulturminner, i troen om at man ikke kan utgjøre en forskjell. Dette til tross for at 1970-tallets vernehistorie viser at man kan utgjøre forskjeller, nettopp ved å engasjere seg.

Referanser

Publiserte kilder

Litteratur

- Amundsen, Siv, og Valderaune, Anne Marie Eian, *Kulturminneregistrering Skorovatn, Namsskogan*, Rapport til Namsskogan kommune, mars, 2014
- Andersen, Sissel og Brønne, Jon, NIKU Rapport 10 Kulturminneforvaltningen og planleggingens historie på Røros. Kulturarv og verdiskapning. Økonomiske virkninger av kulturarven på Røros. Arbeidspakke 1. Norsk institutt for kulturminneforskning, 2006. Pdf-format fra www.niku.no, innhentet: 03.04.2014, kl. 09:20
- Arnesen, Tor og Skjeggedal, Terje, «Rekreasjon og fritidshus. Spekulasjoner om å bo, utmark og urbanitet», i *Plan*, 2, 2003:10-15
- Assmann, Aleida, (2011), «From Canon and Archive», i Goodin, Robert, og Tilly, Charles (red.), *The Collective Memory Reader*, Oxford 2011:97-107
- Berker, Thomas og Gansmo, Helen Jøsok, «Bærekraftig urbanisering? Endringer i den norske hyttekulturen», i Jørgensen, Finn Arne, m.fl. (red), *Norske hytter i endring*, Om bærekraft og behag, tapir akademisk forlag, Trondheim, 2011:165-177
- Christensen, Arne Lie, *Kunsten å bevare*, Om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge, Pax Forlag A/S, Oslo, 2011
- Eriksen, Anne, *Historie, minne, myte*, Pax Forlag A/S, Oslo, 1999
- Furre, Berge, *Norsk historie 1914-2000* Bind 6, «Industrisamfunnet – frå voksterville til framtidstil», 4. opplag, Det Norske Sanlaget, Oslo, 2007
- Gansmo, Helen Jøsok, Berker, Thomas, og Jørgensen, Finn Arne (red.), *Norske hytter i endring*, Om bærekraft og behag, tapir akademisk forlag, Trondheim, 2011
- Gjengedal, Kjerstin, «Forteljingar om flytting» i *Forskerforum*, tidsskrift for forskerforbundet, nummer 3, årgang 46, mars 2014, Forskerforbundet, Oslo, 2014
- Grøttland, Knut Haaland, «Med lisens til å rive?» *En undersøkelse av forvaltningspraksis og kompetansenivå i trønderske kommuner*, NTNU Det skapende universitetet, Trondheim, 2013
- Hidle, Knut, og Ellingsen, Winfried, «Hyttemobiliteten som kulturfenomen», i Jørgensen, Finn Arne, m.fl. (red), *Norske hytter i endring*, Om bærekraft og behag, tapir akademisk forlag, Trondheim, 2011:91-105
- Hjulsatd, Ola, *Heimbygda vår*, Namsskogan kommune 1923-1998, Namsskogan kommune, Namsskogan, 1997
- Hjulstad, Ola, *Alle tiders Skorovas*, Minner fra et gruvesamfunn, Utviklingslaget Fjelliv AL, Namsos, 2002

- Holm, Arne, *Modeller for institusjonalisering av kulturminneforvaltning i norske kommuner – Med hovedvekt på byantikvarenes medvirkning og innflytelse i de kommunale planprosessene*, NIBR, Norsk institutt for by- og regionforskning, 2013
- Holme, Jørn (red), *Kulturminnevern – Lov, Forvaltning, Håndhevelse*, Bind 1, 2.utgave, 1.opplag, Økokrim, Oslo, 2005
- Howard, Peter, *Heritage, Management, Interpretation, Identity, Continuum*, London, 2003
- Håpnes, Roy Åge, *Trondheim tar form*, bygningshistoriske blikk på bydelene, EiendomsMegler 1, Tapir Uttrykk, Trondheim, 2003
- Johannesen, Tufte og Kristoffersen, 2005:37, i Thagaard, Tove, *Systematikk og innlevelse*, En innføring i kvalitativ metode, 3.utgave, 3.opplag, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen, 2011, s. 18
- Kaltenborn, Bjørn P., Vistad, Odd Inge, Nellemann, Christian, og Eide, Nina E., «Hyttebygging i utmark – fritidssamfunnets stormløp i naturen», i *Plan 2*, 2003:4-9
- Mykland, Knut, «Fra Sogaden til Strandgaten 1807-1880», i *Trondheims historie 997-1997*, Bind 3, Universitetsforlaget, Oslo, 1996
- Nerbøvik, Jostein, *Norsk historie 1860-1914*, Bind 5, «Eit bondesamfunn i oppbrot», 3. Opplag, Det Norske Samlaget, Oslo, 2007
- Opstad, Jan-Lauritz, *Norsk Art-Nouveau*, C. Huitfeldt Forlag A.S, Oslo, 1979, tilgjengelig på nett: <http://www.nb.no/nbsok/nb/c4fb11cdc0749e9b62a42290348f6fa2.nbdigital;jsessionid=27A0DBB87D8945B68EFF179E60CB805D.nbdigital?lang=no#5>, innhentet: 09.04.2014, kl: 14:00
- Ryen 2002:15, i Thagaard, Tove, *Systematikk og innlevelse*, En innføring i kvalitativ metode, 3.utgave, 3.opplag, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen, 2011, s. 88
- Stammes, Einar, «Hytter og vernet fjellnatur. Status, problemer og mulige løsninger», i Jørgensen, Finn Arne, m.fl. (red), *Norske hytter i endring*, Om bærekraft og behag, tapir akademisk forlag, Trondheim, 2011:145-164
- Stang, Kaare, *Moderne tider, 1900-tallets stilarter i norsk arkitektur, kunstindustri og design*, J.W. Cappelen Forlag a.s., Århus, 1996
- Stugu, Ola Svein, «Kunnskapsbyen 1964-1997» i *Trondheims historie 997-1997*, bind 6, Universitetsforlaget, Oslo, 1997
- Støa, Elia, Manum, Bendik, og Aune, Margrethe, «Drømmen om det enkle liv – et grunnlag for en mer bærekraftig hyttekultur», i Jørgensen, Finn Arne, m.fl. (red), *Norske hytter i endring*, Om bærekraft og behag, tapir akademisk forlag, Trondheim, 2011:53-74
- Thagaard, Tove, *Systematikk og innlevelse*, En innføring i kvalitativ metode, 3.utgave, 3.opplag, Fagbokforlaget i Vigmostad & Bjørke AS, Bergen, 2011

Avisartikler

Adresseavisen, *Ulike muligheter må utredes*, 02.11.2014, s. 3

Namdalsavisa, *Fylkesmann og fylkeskommune vurderer innsigelse*, 14.03.2014, s. 4

Namdalsavisa, *Vil satse stort*, 15.04.2010, innhentet fra Retriver-info.com, 17.03.2014, kl. 12:45

Skjefstad, Trond E., «Prosjektene tyranni», kronikk i *Adresseavisen*, Del 2, 13.02.2012, s. 13

Stang, Margrethe C., «Arven etter Elgeseter gate 30B» i *Adresseavisen*, 07.06.2013, Del 2, s. 15

Vindheim, Jan B. og Nissen, Harald A., «Høyskolepark eller trafikmaskin?», i *Adresseavisen*, 05.06.2013, del 2, s. 14

Nettkilder

abc nyheter, *Kommunesammenslåing – hva skjer med lokaldemokratiet?*, tilgjengelig fra: <http://www.abcnyheter.no/nyheter/norge/kommunesammenslaaing>, innhentet: 07.05.2014, kl. 12:19

Den norske turistforening, *DNTs Historie*, tilgjengelig fra: <http://www.turistforeningen.no/historikk/>, innhentet: 24.04.2014, kl. 09:38

Håkon Gullvåg, *Svartlamoen*, skrevet av Johansen, Daniel og Furuseth, Eva, tilgjengelig fra: <http://haakon-gullvaag.no/kunst-utsmykning-svartlamoen>, innhentet: 16.04.2014, kl. 09:19

Lov av 27.juni 2008 nr. 71, *om planlegging og byggesaksbehandling (Plan- og bygningsloven)*, med endringer, sist ved lov av 24.juni 2011 nr. 30 (i kraft 1.januar 2012) og historiske notater, 2012, tilgjengelig fra: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>, innhentet 03.02.2014, kl. 14:02

Lov av 9.juni 1978 nr. 50, *om Kulturminner (Kulturminneloven)*, med endringer, sist ved lov av 19.juni 2009 nr. 100, i kraft 1.juli 2009, tilgjengelig fra: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50?q=lov+om+kulturminner>, innhentet: 27.04.2014, kl. 10:05

Miljøpakken, *Om sju år har Trondheim 200 000 innbyggere*, sist endret: 24.09.2013, tilgjengelig fra: <http://miljopakken.no/om-miljoepakken/bakgrunn>, innhentet: 14.04.2014, kl. 11:40

Nyseth, Torill, Sognnæs, Johanne, *Godt fungerende bevaringsområder*, NIKU Rapport 34, Oslo 2009, tilgjengelig på pdf fra: <http://www.niku.no/filestore/Publikasjoner/NIKURapport34.pdf>, innhentet 23.01.2014, kl. 08:50

Ordnett.no, *Rehabilitere*, tilgjengelig fra: <http://ordnett.no/search?search=rehabilitere&lang=no>, innhentet: 17.04.2014, kl. 17:02

Ordnett.no, *Utvikling*, tilgjengelig fra: <http://ordnett.no/search?search=utvikling&lang=no>, innhentet: 16.04.2014, kl. 15:30

Ordnett.no, *Vitalisere*, tilgjengelig fra: <http://ordnett.no/search?search=vitalisere&lang=no>, innhentet: 17.04.2014, kl. 17:06

Rake visningsrom, *Constant. Decay, Elgeseter gate 30b*, tilgjengelig fra: <http://rake.trondheim.no/visningsrom/index.php?/constantdecay/constant-decay/>, innhentet: 16.04.2014, kl.

08:10

Retriver.no, *Om Retriver*, tilgjengelig fra: <http://www.retriever-info.com/no/om-oss/>, innhentet: 17.03.2014, kl. 10:37

Riksantikvaren, *Askeladden*, sist endret: 06.05.2013, tilgjengelig fra: <http://www.riksantikvaren.no/Norsk/Askeladden/>, innhentet: 11.04.2014, kl. 12:05

Statistisk sentralbyrå, ssb.no, *Innenlandske flyttinger – lag egne tabeller og figurer*, tabell 09588, tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/saveselections.asp>, innhentet: 15.04.2014, kl. 16:34

Statistisk sentralbyrå, ssb.no, *Innenlandske flyttinger – lag egne tabeller og figurer*, tabell 09588, tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/saveselections.asp>, innhentet: 19.04.2014, kl. 19:56

Store norske leksikon, *Samfunnsgeografi – by*, tilgjengelig fra: <http://snl.no/.search?query=gentrifisering&search=%E2%86%92>, innhentet: 10.12.2013, kl. 09:55

Store Norske Leksikon, *Svartlamoen*, skrevet av Rosvold, Knut A., tilgjengelig fra: <http://snl.no/Svartlamoen>, innhentet: 16.04.2014, kl. 09:09

Trondheim kommune, Byantikvaren, *Aktuelle bestemmelser for klasse A, B og C*, sist endret: 04.11.2013, tilgjengelig fra: <http://www.trondheim.kommune.no/content/1117735964/Aktuelle-bestemmelser-for-klasse-A-B-og-C>, innhentet: 09.04.2014, kl. 10:29

Trondheim kommune, Byantikvaren, *Kriterier for antikvarisk klasifisering*, sist endret: 17.10.2013, tilgjengelig fra: <http://www.trondheim.kommune.no/byantikvaren/kriterier/>, innhentet: 09.04.2014, kl. 09:20

Trondheim kommune, Byantikvaren, *Om aktsomhetskartet*, sist endret: 28.01.2014, tilgjengelig fra: <http://www.trondheim.kommune.no/byantikvaren/kartinfo/>, innhentet: 25.03.2014, kl. 14:26

Trondheim kommune, Byantikvaren, *Om Byantikvaren*, sist endret: 04.02.2014, tilgjengelig fra: <http://www.trondheim.kommune.no/byantikvaren/om/>, innhentet: 30.04.2014, kl. 16:22

Trondheim kommunes kartdatabase, *Aktsomhetskart kulturminner*, tilgjengelig fra: <http://kart5.nois.no/trondheim/Content/Main.asp?layout=trondheim&time=1395751334&vwvr=&MapType=png>, innhentet: 25.03.2014, kl. 13:04

UiO ordbok, *Bokmålsordboka*, Tilgjengelig fra: <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=allokere&bokmaal=+&ordbok=bokmaal>, innhentet: 26.04.2014, kl. 13:11

Offentlige dokument

Ertsås, Jan Ola, og Gystad, Erlend, *Planprogram Områderegulering Skorovas*, Trønder-Plan AS, februar 2014, tilgjengelig på pdf fra: [http://namsskogan.kommune.no/nordtrondelag/namsskogan/namsskogank.nsf/Attachments/2F81F984D47F40A5C1257CA20038A165/\\$FILE/Skorovas:+Planprogram+-+Omr%C3%A5deregulering.pdf](http://namsskogan.kommune.no/nordtrondelag/namsskogan/namsskogank.nsf/Attachments/2F81F984D47F40A5C1257CA20038A165/$FILE/Skorovas:+Planprogram+-+Omr%C3%A5deregulering.pdf), innhentet: 04.04.2014, kl. 10:20

Meld. St. 35, *Framtid med fotfeste – Kulturminnepolitikken*, 2012-2013

Miljøpakken, høringsutkast, *Detaljregulering av Elgeseter gate – planprogram*, Trondheim kommune, 11.februar, 2013

Namsskogan kommune, *Melding om politisk vedtak – områderegulering Skorovas – Stadfesting av planprogram*, Nærings- og utviklingssetaten, 20.03.2014, tilgjengelig på pdf fra: [http://namsskogan.kommune.no/nordtrondelag/namsskogan/namsskogank.nsf/Attachments/9C42E28631F54C75C1257CA20038F9F3/\\$FILE/Skorovas;+Vedtak-stadfesting+av+planprogrammet.pdf](http://namsskogan.kommune.no/nordtrondelag/namsskogan/namsskogank.nsf/Attachments/9C42E28631F54C75C1257CA20038F9F3/$FILE/Skorovas;+Vedtak-stadfesting+av+planprogrammet.pdf), innhentet: 04.04.2014, kl. 12:44

Namsskogan kommune, *Samlet saksframstilling – Forslag til planprogram, områderegulering Skorovas AS Skorovas Gruber AS*, Namsskogan formannskap, mars 2014

Solheim, Erik (red), *Planlegging etter Plan- og bygningsloven*, veileder, Miljøverndepartementet, 2008-2009, tilgjengelig på pdf fra: <http://www.regjeringen.no/upload/MD/Vedlegg/Veiledninger%20og%20brosjyrer/T-1476.pdf>, innhentet: 07.05.2014, kl. 11:03

St.meld.nr. 16, (2004/2005), *Leve med kulturminner*, Miljøverndepartementet

Pir II, *Skorovas Masterplan*, s. 5-7, tilgjengelig på pdf fra: www.skorovas.no/prosjektet.php, innhentet: 04.04.2014, kl. 10:50

Riksantikvaren, *Alle tiders kulturminner – hvorfor og hvordan verner vi viktige kulturminner og kulturmiljøer*, Riksantikvarens vernestrategi, 2001

Trondheim kommune, *Kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer 2013-2025*, Trondheim, 2011

Trondheim kommune, *Kommunedelplanens samfunnsdel 2009-2020*, vedtatt av Trondheim bystyre 10.juni 2010, Trondheim, tilgjengelig på pdf fra: <http://www.trondheim.kommune.no/miljo/>, innhentet: 14.04.2014, kl. 12:12

Upubliserte kilder

Informasjonsskriv og internpost

Kimo, Inger Marie, *Internt notat, Sak: Skorovatn*, Nord-Trøndelag fylkeskommune, 2012

Nord-Trøndelag fylkeskommune, *Prosjektskisse: Kulturminner i kommunene - oversikt, prioriteringer, plan, forvaltning og bruk*, 30.01.2012

Muntlige kilder

Intervju: Byantikvaren, Trondheim kommune, 21.02.2014, Bytorget, Trondheim

Intervju: Fortidsminneforeningen Den Nord-Trønderske Avdeling, 18.02.2014, Rådhuset, Steinkjer

Intervju: Fortidsminneforeningen DTA, 24.01.2014, Dragvoll, Trondheim

Intervju: Namsskogan Historielag, 31.01.2014, Trones, Namsskogan

Intervju: Nord-Trøndelag fylkeskommune, 21.01.2014, Fylketshus, Steinkjer

Intervju: Sør-Trøndelag fylkeskommune, 10.02.2014, Bytorget, Trondheim

Intervju: Trondhjems Historiske Forening, 14.02.2014, Shumhuset, Trondheim

Intervju: Utbygger, Skorovas Gruber AS, 31.01.2014, Trones, Namsskogan

Intervju: Utbygger, Trondheim kommune, 22.01.2014, Bytorget, Trondheim

Oppfølgingsintervju: Utbygger, Trondheim kommune, 05.02.2014, Bytorget, Trondheim

Representant Bystyret, Høyre, på Byutviklingsmøte i regi Fortidsminneforeningen DTA, Shumhuset, 5.mars 2014

Samtale med Namsskogan kommunes kultursjef, Skorovatn, Namsskogan kommune, sommeren, 2013

Telefonintervju: Namsskogan kommune, 29.01.2014, Trondheim

Vedlegg

1. Informasjon og avtaleskjema

Forespørsel om å stille til intervju

I min masteroppgave i kulturminneforvaltning ved Institutt for historiske studier, NTNU, ønsker jeg å se på utfordringer man møter i by og distrikt i forvaltningssammenheng og i utbyggingssammenheng. Oppgavetemaet har bakgrunn i en åtte ukers praksisperiode i Nord-Trøndelag fylkeskommune, og undersøkelsen skal gjennomføres ved bruk av to utvalgte case-studier – Skorovatn i Namsskogan kommune og Elgesetergate 30b i Trondheim. I denne forbindelse ønsker jeg å bruke intervju som en del av kildematerialet.

Problemstillingen og tilhørende delspørsmål handler om utvikling og kulturminner samt de politiske føringene som virker inn på resultatet. Dette gjør at prosjektet tar opp elementer og utfordringer som forvaltningen står overfor både i dag og i fremtidige situasjoner. Et samfunn vil alltid søke etter en utvikling, og med et stadig økende antall kulturminner er dette en utfordring som ikke kommer til å opphøre. Jeg må understreke at begrepet «kulturminne» i denne sammenheng er begrenset til stående bygninger og bygningsmiljøer.

Gjennom intervjuer håper jeg å få et innblikk i hvordan de ulike partene tenker og samarbeider. Jeg håper også på å få et innblikk i hva slags erfaringer man har gjort seg på dette feltet.

Å delta på intervjuet er frivillig. Informanten blir gitt mulighet til korrekturlesing av intervjuet, for korrigering av sitater og for eventuelt komme med tilføyinger. Det er også mulig å trekke seg mens forskningen pågår, uten å måtte oppgi grunn.

På forhånd vil jeg sende ut ei liste med tema jeg kommer til å berøre i løpet av intervjuet, slik at informanten kan forberede seg på dette. Intervjuet er beregnet å vare i ca. én time. Det er ønskelig å gjøre opptak av intervjuet, da det på denne måten er lettere å unngå feilsitering. Med informantens samtykke vil transkripsjonen bli bevart til videre forskning.

Intervjuene vil foregå etter avtale, enten over telefon eller ved et fysisk møte.

Håper på positivt svar.

Mvh

Anne Marie E. Valderaune,

Kontaktpersoner:

Masterstudent Anne Marie E. Valderaune: annemval@stud.ntnu.no, tlf.: 95 07 88 17

Veileder Aud Mikkelsen Tretvik: aud.tretvik@ntnu.no, tlf.: 73 59 64 49

AVTALESKJEMA

Navn:

Yrke/Stilling i organisasjon:

Fødselsår:

Adresse i 2014:

E-postadresse:

Telefon:

Avtalevilkår

Jeg er gjort kjent med prosjektet «Utbygging på kulturminnets premisser», og etter avtale inngått på telefon stiller meg på dette grunnlag villig til å la meg intervju.

Ved å stille til intervju, tillater jeg at materialet lagres og er tilgjengelig for forskning. Jeg er klar over at lydspor og transkripsjonen kan slettes om jeg ønsker det. Jeg er også klar over at jeg når som helst, mens forskningen pågår, kan trekke meg uten å måtte oppgi grunn for dette.

Jeg vet at jeg selv kan velge hvilke spørsmål jeg ønsker/ikke ønsker å besvare.

Lydopptak blir kun gjennomført med mitt samtykke, og jeg vet at opptaket vil bli behandlet etter tillatelse.

Jeg er kjent med at jeg har rett til å kreve innsyn i det innsamlede materialet.

Jeg tillater at mine uttalelser eller deler av disse kan bli brukt til sitering i forskningen, og publisert i tilhørende masteroppgave.

Dersom intervjumaterialet blir brukt i forskningen eller publiseres kan det gjøres:

A. Med rette navn

B. Med endring av navn/kun bruk av tittel/stilling/verv

C. Med følgende vilkår:

Sted/dato

Underskrift

2. Intervjuguide

Her vil jeg sette opp noen åpne spørsmål med ulike tema. Informant skal på forhånd få kjennskap til temaene, og dermed få mulighet til å forberede seg.

Før intervjuet starter vil jeg også forsikre meg om at det er i orden at intervjuet blir tatt opp på bånd.

Spørsmål til kommunene

Bakgrunnsinformasjon

- Kan du fortelle litt om deg, din stilling og rolle i kommunen?
- Kan du si noe om din tilknytting til saken i Skorovatn/Elgsetergata 30b?

Spørsmål relatert til casen

3. I hvilken grad og hvilken måte har kommunen hittil vært involvert i saken?
4. Hvordan ser du for deg at en videre involvering vil utarte seg?
5. Kommer kommunen til å be om, eller har kommunen bedt om bistand fra Fylkeskommunen i saken?
  1. Hvorfor/hvorfor ikke?
  2. Eventuelt, hvordan opplever kommunen samarbeidet med fylkeskommunen?
6. Hva ser du for deg som et ønsket utfall?
  1. Hvordan tror du dette kommer til å påvirke kulturminnet og kulturmiljøet?
7. Hva ser du som de største utfordringene i saken?
  1. I forhold til kulturminnet og i forhold til utbygger.
  2. Kan noe av disse utfordringene relateres til kulturminnets lokasjon i by/distrikt?
8. Hvilke argumentasjoner tror du blir vektlagt?
9. Hva tror du kommer til å være avgjørende for utfallet?
  1. (ulike faktorer: kapitalen/økonomi, politiske rammevilkår, holdninger/praksis, lokaliseringsfaktor)
  2. (I hvor stor grad kan lokalbefolkningen påvirke utfallet?)
  3. Hvor stor grad av interesser og meningsuttalelser fra lokalbefolkningen har saken reist?

1. Er noen av disse positive? Hva mener folket er positivt?
2. Er noen av disse negative? Hva mener folket er negativt?

10. Hvordan har samarbeidet med utbygger vært?

11. Hvor stor grad tror du kulturminneplanene kommer til å påvirke utfallet av saken/hvor stor grad tror du saken kommer til å påvirke utfallet av kulturminneplanen?

Forvaltning av kulturminner i forbindelse med utbyggingssaker generelt

12. Hvilke politiske føringer vektlegger kommunen spesielt ved vurderinger av en sak vedrørende en av kommunens kulturminner?

13. Ut fra din erfaring i forvaltningen, hvilke situasjoner erfarer du at kulturminnet kommer godt/dårlig ut?

1. (Er det en spesiell måte forvaltningen bør gå frem på? Tror du forvaltningen på fylkeskommunenivå bør involveres tidlig i prosessen? Vil en tidlig involvering, på fylkeskommunenivå, eventuelt påvirke lokaldemokratiet? Og på hvilken måte kan det påvirke/ikke påvirke lokaldemokratiet?)

14. Er det noe i kommunens forvaltningspraksis du ser som positivt? Hvorfor?

15. Er det noe i kommunens forvaltningspraksis du skulle ha endret? Hvorfor?

16. Kan du peke på endringer i forvaltningen og saksvurderinger i løpet av de siste 10-20 årene?

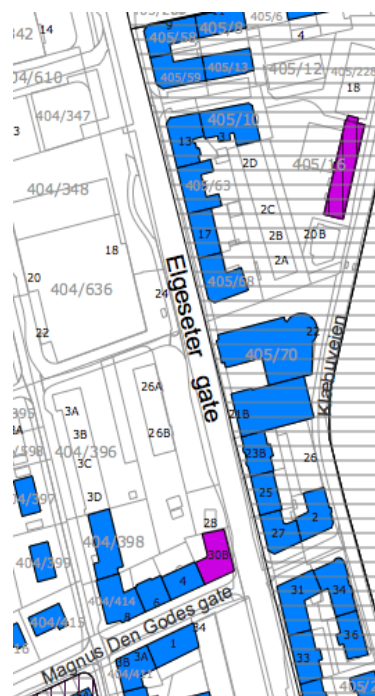
1. Hva tror du er kulturminnets status i dag i forhold til tidligere?

17. Til slutt, Er det noe du føler usagt vedrørende saken eller forvaltningen du vil legge frem?

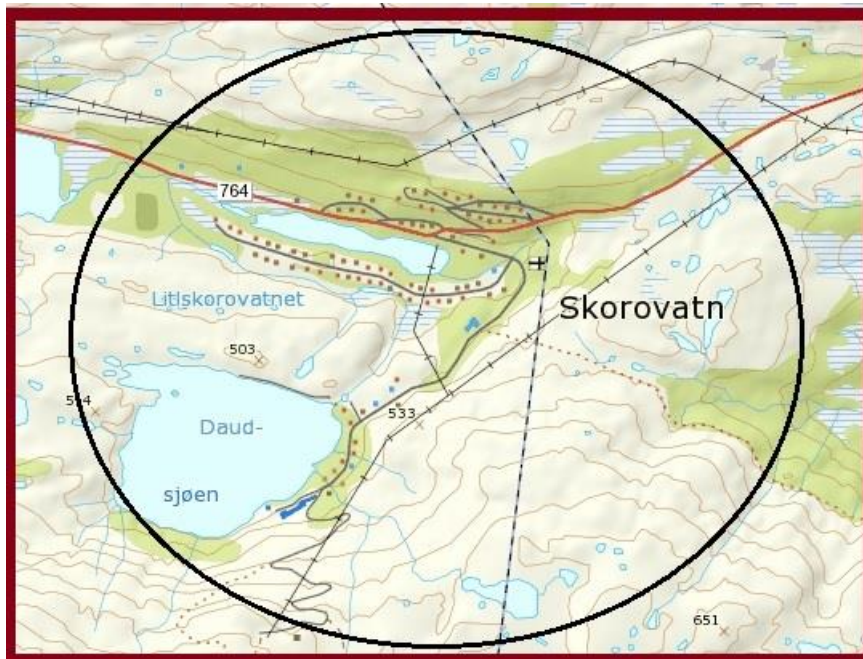
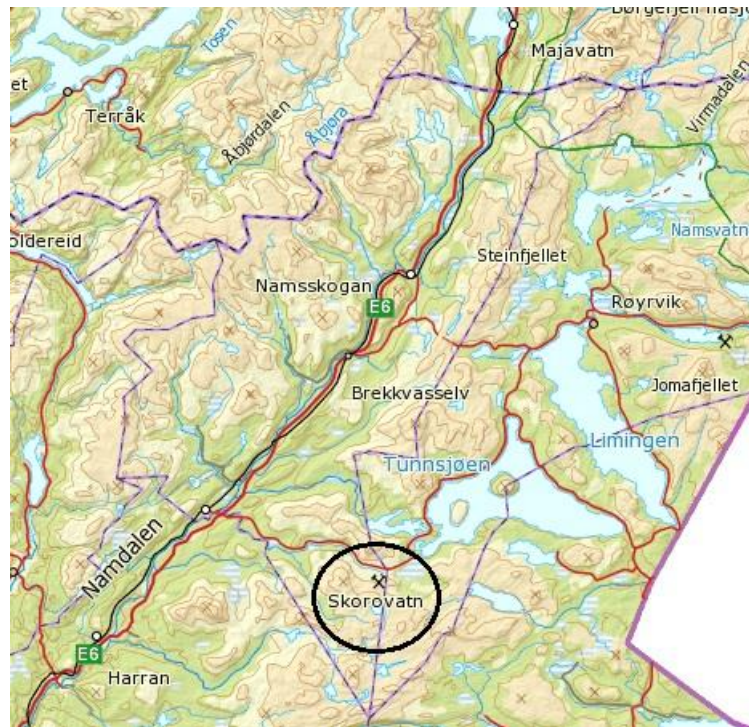
3. Bygningmiljø Elgeseter gate

4. Aktsomhetskartet – Elgeseter gate, Trondheim

5. Namsskogan kommune og Skorovatn

6. Skorovatn

7. Bygningstil i Skorovatn

Lia og Kleiva

8. Myra

9. Gata

